

HE 164/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain, Pelastusopistosta annetun lain sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia, Pelastusopistosta annettua lakia sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annettua lakia.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että sääntely kuvaisi nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan luonnetta ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymistä siviilikriisinhallinnasta. Lakiin siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ja Pelastusopistosta annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia, joilla nykyisin Pelastusopiston yksikkönä toimiva Kriisinhallintakeskus siirrettäisiin hallinnollisesti sisäministeriön yhteyteen. Sisäministeriö toimisi Kriisinhallintakeskuksen hallintoviraston ja järjestäisi sille hallinto- ja tukipalvelut. Edellä mainittuun kahteen lakiin ehdotetaan lisäksi muutoksia, joilla otetaan huomioon siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan toimintojen hallinnollinen eriyttäminen. Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annettua lakia sovellettaisiin edelleen kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi. Erityisesti lakiin otettaisiin säännökset sihteeristötehtävissä olevan henkilön oikeudesta asuntokorvaukseen, koulutuskorvaukseen ja päivähoidokorvaukseen sekä palvelussuhteessa olevan henkilön siirtämisestä ulkomaan kriisinhallintatehtävästä kotimaan tehtäviin, jos henkilö tähän suostuu tai jos siihen on painavia syitä.

Lain asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan nykyisen toiminnan tarpeita sekä Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiä.

Esityksessä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan myös siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa tarkoitettuja kansainvälisen pelastustoiminnan harjoituksia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Yleistä.....	4
2.1.2 Siviilikriisinhallintalaki.....	4
Lain tarkoitus ja soveltamisala.....	4
Kotimaan valmiudet.....	5
Soveltuvuus siviilikriisinhallintatehtäviin.....	5
Palvelussuhde.....	6
Yleistä palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista.....	6
Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen.....	6
Oikeus korvauksiin.....	7
Muut oikeudet ja velvollisuudet.....	7
Asiantuntijarekisteri.....	7
2.1.3 Laki Pelastusopistosta.....	9
2.1.4 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä.....	9
2.1.5. Laki valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta.....	9
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	10
2.2.1 Yleistä.....	10
2.2.2 Siviilikriisinhallintaa ohjaavat periaatteet ja kansallinen lainsäädäntö.....	10
2.2.3 Siviilikriisinhallintaan osallistumista koskeva päätöksentekoprosessi.....	10
2.2.4 Siviilikriisinhallintaan osallistuvien henkilöiden työnantajaorganisaatio ja sen tehtävät.....	11
2.2.5 Siviilikriisinhallintaan osallistumisen edellytykset.....	12
2.2.6 Kansalliset uudistustarpeet.....	13
2.2.7 Perhekorvaukset.....	13
2.3 Nykytilan arviointi.....	13
2.3.1 Siviilikriisinhallintalaki.....	13
Lain tarkoitus ja soveltamisala.....	13
Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen.....	14
Euroopan unionin ja kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä toimiville maksettavat korvaukset.....	14
Olosuhdekorvaukset.....	14
Palvelussuhteen päättymisen ja henkilön siirtäminen kotimaan tehtävään.....	15
Asiantuntijarekisteri.....	15
2.3.2 Tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annettu laki.....	15
2.3.3 Kriisinhallintakeskus.....	15
Yleistä.....	15
Kriisinhallintakeskus osana Pelastusopistoa.....	16
Hallinto- ja tukitehtävät.....	16
Johtamisjärjestelmä ja tulosohjaus.....	16
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	17
3.1 Tavoitteet.....	17
3.2 Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisen aseman kehittämistä koskevat toteuttamisvaihtoehdot 17	17
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	18
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	20
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	20
4.1.1 Yleistä.....	20
4.1.2 Kriisinhallintakeskuksen siirto sisäministeriön yhteyteen.....	20
4.1.3 Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset.....	21

HE 164/2018 vp

4.2	Henkilöstövaikutukset.....	22
4.3	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	22
5	ASIAN VALMISTELU.....	23
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	23
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	24
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	25
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....		26
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	26
1.1	Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan.....	26
	1 luku Yleiset säännökset.....	26
	2 luku Palvelussuhteessa olevan oikeudet ja velvollisuudet.....	29
1.2	Laki Pelastusopistosta.....	36
1.3	Laki tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä.....	37
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	37
3	VOIMAANTULO.....	37
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	37
4.1	Henkilön siirtäminen toiseen virkapaikkaan.....	37
4.2	Asiantuntijarekisteriin kerättävät tiedot.....	39
4.3	Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset.....	40
LAKIEHDOTUKSET.....		42
1	Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan.....	42
2	Laki Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta.....	49
3	Laki tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	50
LIITE.....		51
RINNAKKAISTEKSTIT.....		51
1	Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta.....	51
2	Laki Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta.....	63
3	Laki tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	64
ASETUSLUONNOS.....		65
	kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista annetun asetuksen muuttamisesta.....	65
	kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilön palvelussuhteen ehdoista.....	65
MUUT LIITTEET.....		68
LIITE 1.....		68

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Suomen siviilikriisinhallintatoiminnan tarkoituksena on vakauttaa kriisimaita sekä ehkäistä kriisien syntymistä ja niiden vaikutusten leviämistä. Siviilikriisinhallinnan kautta pyritään rakentamaan kriiseistä toipuviin maihin toimiva poliisi- ja oikeusjärjestelmä sekä ihmisoikeuksia kunnioittava hallinto ja näin luomaan olosuhteet kestäväälle rauhalle.

Suomen siviilikriisinhallintastrategian (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 8/2014) tavoitteena on lähettää vuositasolla noin 150 asiantuntijaa siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Käytännössä siviilikriisinhallinnalle osoitettu budjetti on mahdollistanut noin 120 asiantuntijan osallistumisen vuosittain. Asiantuntijat työskentelevät muun muassa Euroopan unionin (EU), Yhdistyneiden kansakuntien (YK), Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj), Pohjois-Atlantin liiton (Nato) ja Euroopan neuvoston (EN) operaatioissa ja sihteeristöissä muun muassa erilaisissa neuvonanto-, koulutus- ja tarkkailutehtävissä.

Viime vuosina muuttunut turvallisuusympäristö on vaikuttanut myös kriisinhallinnan painotuksiin, muun muassa Ukrainan kriisin, ISIL:in synnyn ja hallitsemattoman muuttoliikkeen myötä. Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisen maantieteellinen painopiste vuonna 2018 on Ukrainassa, jossa Suomi osallistuu vahvasti Etyjin monitorointioperaatioon sekä EU:n operaatioihin. Suomi osallistuu aktiivisesti myös YK:n poliisirauhanturvaamiseen Afrikassa sekä kaikkiin käynnissä olevaan yhdeksään EU:n siviilikriisinhallintaoperaatioon. EU:n siviilikriisinhallinnassa Suomi on väkilukuun suhteutettuna yksi eniten osallistuvista maista.

Suomalaiset asiantuntijat työskentelevät haastavissa ja vaarallisissa olosuhteissa esimerkiksi Afrikan operaatioissa ja Ukrainassa. Suomalaisia työskentelee myös merkittävässä määrin EU:n ja kansainvälisten järjestöjen päämajoissa ja sihteeristöissä.

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan (1287/2004), jäljempänä siviilikriisinhallintalaki, tuli voimaan tammikuussa 2005. Lain nojalla annettu sisäasiainministeriön asetus kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista (35/2005), jäljempänä siviilikriisinhallinta-asetus, tuli voimaan helmikuussa 2005. Näihin kahteen säädökseen ja muuhun siviilikriisinhallintaan liittyvään lainsäädäntöön on tarkoituksenmukaista tehdä tarkistuksia, joilla tuetaan Suomen valmiuksia ja mahdollisuuksia osallistua täysipainoisesti kansainväliseen siviilikriisinhallintaan ja kansainväliseen pelastustoimintaan.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Yleistä

Perustuslain 1 §:n 3 momentin mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Sännös muodostaa keskeisen perustan Suomen osallistumiselle kriisinhallintaan osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja kansainvälistä yhteistyötä. Sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan käsitteillä ilmaistaan se, toteutetaanko tehtävä sotilas- vai siviilihenkilöstöä käyttämällä.

Erilaisen luonteensa vuoksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta ja siviilikriisinhallinnasta säädetään eri laeissa. Suomen osallistumisesta kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, sotilaiden lähettämistä sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan, kriisinhallintaan liittyvästä koulutus- ja harjoitustoiminnasta sekä kriisinhallintahenkilöstön asemasta säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006). Sotilaallisella kriisinhallinnalla tarkoitetaan sotilaallisin keinoin ja pääsääntöisesti sotilaallisesti järjestetyllä organisaatiolla toteutettavia kansainvälisiä kriisinhallintatehtäviä.

2.1.2 Siviilikriisinhallintalaki

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Siviilikriisinhallintalain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Laissa säädetään siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla, kriisinhallintaan

HE 164/2018 vp

osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista ja niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä kriisinhallintaan ulkomailta osallistuvan siviilihenkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Yleisesti siviilikriisinhallinta käsitetään toiminnaksi, jolla tähdätään yhteiskunnan toimintaedellytysten palauttamiseen lähettämällä kriisialueille ulkopuolista ei-sotilaallista asiantuntija-apua. Siviilikriisinhallinnalla tuetaan valtion keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen kehittämistä ja toimintaedellytysten vahvistamista. Siviilikriisinhallinta kattaa konfliktien ehkäisemiseen sekä rauhan ja vakauden ylläpitämiseen tähtäävät toimet, mutta myös pitkäkestoisemmat tilapäiset toimet, joiden tavoitteena on vahvistaa julkista hallintoa, oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksia ja demokratiaa. Siviilikriisinhallinnan tehtävät vaihtelevat tuki-, tarkkailu-, neuvonanto- ja koulutustehtävistä eri viranomaistoimijoita, kuten poliisia tai oikeuslaitosta, korvaaviin tehtäviin toimeenpaneissa eli eksekutiivisissa opeeraatioissa.

Siviilikriisinhallintalokia sovelletaan myös pelastuslain (379/2011) 38 §:ssä tarkoitettuun kansainväliseen pelastustoimintaan. Sisäministeriö voi EU:n, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille, jos avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Sisäministeriö voi myös pyytää tarvittaessa pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua Euroopan unionilta, toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä. Kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetussa laissa (418/2017) säädetään erikseen kansainvälisen avun antamisesta toiselle valtiolle, EU:lle tai kansainväliselle järjestölle sekä avun pyytämistä niiltä silloin, kun kyse on avusta 1) joka perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklaan; 2) joka perustuu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohtaan; 3) johon sisältyy merkittäviä sotilaallisia voimavaroja; 4) johon voi sisältyä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä; 5) joka on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävää; tai 6) joka on laajakantoista ja periaatteellisesti tärkeää.

Siviilikriisinhallintalain soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu muu humanitaarinen apu, kehitysyhteistyö tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettu toiminta ja sotilaallinen kriisinhallinta.

Kotimaan valmiudet

Siviilikriisinhallintalain mukaan sisäministeriön tehtävänä on käsitellä siviilihenkilöstön kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämiä kotimaan valmiuksia koskevat asiat. Niihin kuuluvat kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän siviilihenkilöstön rekrytointivalmiudet, materiaaliset ja logistiset valmiudet sekä siviilihenkilöstölle kohdennetun kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen. Valmiudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaista toimintakykyä, jonka avulla Suomi voi osallistua siviilikriisinhallintaan. Rekrytointivalmiudella tarkoitetaan sitä, että Suomella on toimiva järjestelmä, jolla osaavia siviilihenkilöitä haetaan, nimitetään palvelussuhteeseen ja lähetetään kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin tai kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäviin. Rekrytointivalmiuksiin katsotaan kuuluvan myös se, että Suomella on riittävä määrä koulutettuja asiantuntijoita, jotka ovat soveltuvia ja valmiita haakeutumaan siviilikriisinhallinnan tehtäviin.

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat lisäksi edellä mainittujen asioiden valmistelun yhteensovittaminen eri hallinnonaloilla sekä yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa näiden asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Sisäministeriö on koordinoinut eri ministeriöiden, niiden hallinnonalan virastojen ja muiden siviilikriisinhallinnan toimijoiden yhteistyötä. Asiantuntijoiden lähettäminen siviilikriisinhallintatyöhön heidän perustehtävistään Suomesta edellyttää suunnitelmallisuutta ja yhteistyötä, jotta varmistetaan, että kotimaan viranomaistehtäviin on edelleen riittävät resurssit ja toimintakyky. Yhteensovittamista on tehty esimerkiksi siviilikriisinhallinnan neuvottelukunnassa siviilikriisinhallintaan osallistuvien kotimaan toimijoiden kanssa. Neuvottelukunnan osana on toiminut myös kansalaisjärjestöjaosto.

Soveltuvuus siviilikriisinhallintatehtäviin

Valtion virkamieslain (750/1994) 6 §:ssä viitataan yleisten nimitysperusteiden osalta Suomen perustuslakiin, jonka 125 §:n 2 momentissa mainitut yleiset nimitysperusteet koskevat kaikkia julkisia virkoja. Niitä sovelletaan siten myös nimitettäessä henkilöitä siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen.

Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan taidolla tarkoitetaan koulutuksen ja työkokemuksen avulla hankittuja tietoja ja taitoja. Kyvyllä viitataan henkilön henkilö-

HE 164/2018 vp

kohtaisiin ominaisuuksiin kuten lahjakkuuteen, aloitteellisuuteen ja yhteistyökykyyn. Koeteltu kansalaiskunto tarkoittaa yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja viran hoidon kannalta merkityksellisiä ansioita sekä nuhteetonta käytöstä (HE 1/1998 vp, s. 180).

Pääsääntöisesti Suomi asettaa ehdokkaita avoinna oleviin siviilikriisinhallintatehtäviin, mutta varsinaisen valinnan tekee EU, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija. Ne ovat asettaneet tehtävään hakeneille henkilöille erityisiä vähimmäisvaatimuksia. Kansainväliset järjestöt ja EU edellyttävät usein niiden käyttöön asetettavien asiantuntijoiden luotettavuuden selvittämistä kansalliselta turvallisuusviranomaiselta. Kriisinhallintakeskus hakee aina kriisinhallintatehtäviin lähetettävistä siviiliasiantuntijoista turvallisuusselvityslaisissa (726/2014) mainitun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen.

Lähes poikkeuksetta kriisialueille sijoittuviin tehtäviin on nimittämisen edellytykseksi asetettu myös tehtävän edellyttämä fyysinen ja psyykinen terveys, ja kaikkien hakijoiden on käytävä lääkärintarkastuksessa. Sekä turvallisuusselvityksen että lääkärintarkastuksen läpäisy on edellytys nimittämiseksi.

Rekrytoidessaan henkilöitä kriisinhallintaoperaatioihin Kriisinhallintakeskus on käytännössään edellyttänyt ehdokkaaksi valituilta hakijoilta henkilökohtaista soveltuvuutta. Tavallisesti henkilöltä edellytetään vähintään kolmen vuoden työkokemusta omalta alaltaan ja siviilikriisinhallinnan koulutuksen tai aiemman operaatiokokemuksen kautta syntynyttä erityisosaamista. Soveltuva korkeakoulututkinto on myös usein edellytys tehtävään valitsemiselle. Siviilikriisinhallinnan peruskurssin käymistä on painotettu valittaessa ehdokkaita siviilikriisinhallintatehtäviin, mutta se ei ole ollut ehdoton edellytys, jos henkilöllä on ollut muuta vastaavaa kokemusta.

Palvelussuhde

Alkuperäisen, vuonna 2005 voimaan tulleen siviilikriisinhallintalain mukaan palvelussuhteessa olevan henkilön valtiotyönantajaa edusti sisäministeriö ja ulkoministeriö silloin, kun se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tärkeää. Lakiin vuonna 2008 tehdyn muutoksen (471/2008) mukaan valtiotyönantajaa edustaa sisäministeriön sijasta Pelastusopisto. Ulkoasianministeriö edustaa edelleen valtiotyönantajaa, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista. Sisäministeriö edustaa valtiotyönantajaa, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Käytännössä ulkoministeriö ja sisäministeriö ovat toimineet työnantajana erittäin harvoin.

Kriisinhallintaan osallistuvat siviilihenkilöt ovat niin sanotussa muussa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Heidät otetaan palvelussuhteeseen tehtävän luonteen vuoksi vain määräajaksi. Palvelussuhteen ehdoista ei voida sopia virkaehtosopimuksin, ellei siviilikriisinhallintalaissa toisin säädetä. Henkilöt asetetaan EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan palvelukseen, jolloin välitön ohjaus työskentelyolosuhteiden järjestämiseksi on toiminnan luonteesta johtuen sen toimeenpanijalla.

Yleistä palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista

Säännökset palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista on pyritty kirjoittamaan yhdenmukaisesti sotilaallista kriisinhallintaa koskevien vastaavien säännösten kanssa. Tavoitteesta on poikettu silloin, kun siviilikriisinhallinnan luonteesta on muuta johtunut.

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan siviilikriisinhallintalakia, muutoin palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudellisesta asemasta säädetään valtion virkamieslaisia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valtiotyönantajan ja palvelussuhteessa olevan henkilön yleiset oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät valtion virkamieslain mukaisesti.

Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään virkavapaudesta, vapautuksesta työstä ja työ- tai virkasuhteen jatkumisesta. Lain mukaan valtion palveluksessa olevalle henkilölle on myönnettävä palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi. Työ- tai virkasuhdetta, joka laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen takia päättää eikä sen takia irtisanoa. Lain esitöiden mukaan jälkimmäisellä säännöksellä säädetään muun julkisen sektorin kuin valtion ja yksityisen sektorin palveluksessa oleville vastaava työ- ja virkasuhdeturva kuin valtion ja kunnan palveluksessa oleville (HE 206/2004 vp, s. 43). Oikeuskäytännössä on huomautettu, ettei sääntely ole kieliasultaan täysin yksiselitteinen. Kiellon

HE 164/2018 vp

päättää tai irtisanoa työsuhde on oikeuskäytännössä katsottu koskevan niin valtion kuin yksityisen palveluksessa olevia (HKO 31.8.2012, nro 12/44598 (L 11/33937), HHO 6.11.2013, nro 2932 (S 12/2487), ja KKO 15.4.2014, nro 816 (S 2014/36)).

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain säännös on samankaltainen. Molemmat lait valmisteltiin henkilöstön oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta hyvin toisiaan vastaaviksi sanamuotojen osalta. Yhdessä käräjäoikeuden tuomiossa on katsottu, että sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain soveltamista yksityiseen työnantajaan tulisi tulkita samalla tavalla kuin siviilikriisinhallintalain soveltamisalaa. Koska sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia sovelletaan myös yksityiseen työnantajaan, kiello irtisanoa tai päättää työ- tai virkasuhde palveluksen takia koskee myös yksityistä työnantaja (PKO 22.1.2016, nro 16/2313 (L 14/36015)). Edelleen kun työntekijällä on lain mukaan oikeus saada vapautus työstä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa tarkoitetun kriisinhallintatehtävän ajaksi, ei työntekijä välttämättä tarvitse yksityisen työnantajan lupaa lähteä kriisinhallintatehtävään. Vaikka työntekijällä voitaisiin katsoa olevan velvollisuus anoa vapautusta työstä kriisinhallintatehtävää varten, velvollisuuden laiminlyönti ei kuitenkaan voi aiheuttaa työntekijälle mitään sanktioita (PKO 22.1.2016, nro 16/2313 (L 14/36015)).

Oikeus korvauksiin

Palvelussuhteessa olevalla henkilölle maksetaan olosuhdekorvausta, jonka on tarkoitus kattaa henkilön kaikki erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäykset. Lisäksi henkilölle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset. Tällaisia kuluja ovat esimerkiksi ulkomailla asumisesta, ruoasta, paikallismatkuksesta ja viestinnästä syntyvät kulut. Kaikkiin operaatio- ja muihin kenttätehtäviin on määriteltävä joko operaation toimeenpanijan tai tehtävän tarjoavan järjestön tai Suomen toimesta sijaintipaikan kustannustasoon sekä olosuhteisiin sidottu olosuhdekorvaus. Tästä poiketen sihteeristötehtäviin olosuhdekorvausta ei kuitenkaan ole määriteltävä tehtävän sijaintikaupungin kustannustason mukaan, minkä takia eräissä tapauksissa myönnetty olosuhdekorvaus ei ole kattanut kaikkia tehtävän hoitamisesta koituneita ylimääräisiä kustannuksia. Siviilikriisinhallintalaissa ei ole erikseen säädetty esimerkiksi asunto-, koulutus tai päivähoitokustannusten korvauksista.

Tuloverolain (1535/1992) 76 §:n 3 a kohdan mukaan veronalaista tuloa ei ole korvaus, jonka Euroopan unioni, kansainvälinen järjestö, Suomen valtio tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanija maksaa erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevalle henkilölle. Siviilikriisinhallintalain nojalla maksetut korvaukset ovat tämän määritelmän ja vakiintuneen verotuskäytännön mukaan Suomessa verottomia.

Muut oikeudet ja velvollisuudet

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään kriisinhallintaan osallistuvien siviilihenkilöiden muista keskeisistä oikeuksista. Laki sisältää säännöksiä henkilön oikeudesta lomakorvaukseen, sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan, lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin ja eläkeoikeudesta. Lisäksi laki sisältää säännökset ryhmähenkivakuutuksesta kuolemantapauksessa maksettavasta tuesta, yleisestä eroamisesta, peruspalkasta ja palvelussuhteen päättämisestä.

Siviilikriisinhallintalakiin sisällytettiin vuonna 2015 säännökset palvelussuhteessa olevien henkilöiden toimivaltuuksista, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä, oikeudesta käyttää voimakeinoja, voimankäyttövälineen ja voimakeinojen käytöstä sekä hätävarjelusta (259/2015).

Asiantuntijarekisteri

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään rekrytointitarkoituksiin perustetusta asiantuntijarekisteristä, jonka rekisterinpitäjänä toimii Pelastusopisto. Rekisteriin tallennettuja tietoja voidaan käyttää rekrytoitaessa henkilöitä laissa tarkoitettuun kriisinhallintaan. Siviilikriisinhallintatehtäviin halukkaat ilmoittavat tietonsa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävään rekisteriin, joskaan rekisteriin ilmoittautuminen ei ole ainoa tapa hakeutua tehtäviin. Nykyisin henkilö ei voi siviilikriisinhallintalain edellyttämällä tavalla rekisteröityä ja tallentaa itse tietojansa järjestelmään vaan Kriisinhallintakeskus on tallentanut ne.

Laissa luetellaan erikseen ne tiedot, jotka hakija voi tallentaa rekisteriin sekä ne, jotka rekisterinpitäjä voi tallentaa. Henkilö voi tallentaa nimensä, syntymäaikansa ja yhteystietonsa, tietoja koulutuksestaan, työkokemuksestaan sekä tietoja siitä, minkälaisista tehtävistä hän on kiinnostunut ja oman arvioterveystilansa riittävydestä kyseisiin tehtäviin. Rekisterinpitäjä voi tallentaa rekisteriin tiedon henkilön osallistumisesta Pelastusopiston järjestämään kriisinhallintakoulutukseen, laissa tarkoitetun

HE 164/2018 vp

palvelussuhteen alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä henkilön tehtävästä ja toimipaikasta palvelussuhteen aikana.

Käytännössä rekisteriin tallennetaan yhteystietojen lisäksi tietoja asiantuntijan koulutuksesta, kurssi-suorituksista, työkokemuksesta, kielitaidosta ja mahdollisesti muista asiaan kuuluvista taidoista. Eri-tyisesti henkilöstöyksikön tarpeisiin tallennetaan tietoja siviilikriisinhallinnantehtäviin liittyvistä ehdokkuuksista ja palvelussuhteista. Kansainvälisen pelastustoimen asiantuntijoiden osalta tallennetaan myös sellaisia terveystietoja, jotka voivat vaikuttaa tehtäviin rekrytoitumiseen tai asiantuntijan käytettävyyteen nopeiden lähtöjen varalle (esimerkiksi rokotustiedot).

Rekisterissä olevia tarpeellisia tietoja voidaan lain mukaan luovuttaa rekrytointitarkoituksessa ulko-ministeriölle, EU:lle, kansainväliselle järjestölle tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle. Lain mukaan sisäministeriöllä on rekisterin käyttöoikeus teknisen käyttöyhteyden avulla. Sisäministeriö ei nykyisin käytä tällaista oikeutta.

Lain mukaan rekisterinpitäjä ei ole vastuussa henkilön tallentamista tiedoista. Tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

Rekisteriin tallennetut tiedot poistetaan lain mukaan kahden vuoden kuluttua rekisteröitymisestä, jolle ei henkilö halua, että häntä koskevat tiedot poistetaan aikaisemmin. Laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kuitenkin kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisen jälkeen. Järjestelmän tarkoituksena on avustaa tilastotiedon keräämisessä ja hallinnoinnissa koko Kriisinhallintakeskuksen historian ajalta. Tallennettuja tietoja tarvitaan Kriisinhallintakeskukselle osoitettuja tietopyyntöjä ja raportointivelvollisuutta varten. Yksittäistä asiantuntijaa koskevat tiedot voidaan poistaa järjestelmästä asiantuntijan pyynnöstä tai muuttaa tunnistamattomiksi, jotta tilastotietoa voidaan edelleen hyödyntää. Rekisterinpitäjällä on oikeus poistaa rekisteriin tallennetut tiedot, jos niistä ei käy esille tiedot tallentaneen henkilön yhteystiedot tai tiedot ovat ilmeisen virheellisiä.

Lain mukaan muilta osin tietojen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia (523/1999).

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (2016/679 (EU)), jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus, on tullut voimaan 24.5.2016, ja sitä alettiin soveltaa 25.5.2018. Yleinen tietosuoja-asetus on annettu henkilötietojen suojaa koskevan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 16 artiklan 1 kohdan nojalla. Yleinen tietosuoja-asetus tulee sovellettavaksi sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Vaikka EU:n yleinen tietosuoja-asetus on kansallisesti suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä, se jättää jäsenvaltioille kansallista liikkumavaraa. Tätä liikkumavaraa on erityisesti julkisella sektorilla, mutta jossain määrin myös yksityisellä sektorilla. Sen mukaan kuin asetuksessa säädetään, jäsenvaltiot voivat antaa kansallista lainsäädäntöä, jolla täydennetään asetuksen säännöksiä. Lisäksi jäsenvaltiot voivat eräissä tilanteissa poiketa asetuksen velvoitteista.

Yleistä tietosuoja-asetusta ei sen 2 artiklan mukaan sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jota suoritetaan sellaisen toiminnan yhteydessä, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan. Asetusta ei myöskään sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jota jäsenvaltiot suorittavat toteuttaessaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa. Mainittu luku sisältää määräykset unionin yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Siviilikriisinhallinta kuuluu EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alaan, joka on erottamaton osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettu henkilötietojen käsittely ei näin ollen kuulu yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018). Ehdotettu uusi tietosuojaalaki olisi yleislaki. Lailla täydennettäisiin yleistä tietosuoja-asetusta ja sitä olisi sovellettava yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa rinnakkain. Henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn aineellinen sisältö seuraa pääosin suoraan yleisestä tietosuoja-asetuksesta. Tietosuoja-lailla täsmennettäisiin henkilötietojen käsittelyn oikeudellista perustaa, annettaisiin yleistä tietosuoja-asetusta täydentävät valvontaviranomaista koskevat säännökset ja säädettäisiin eräistä tietojen käsittelyyn liittyvistä erityistilanteista.

Yleinen tietosuoja-asetus tulisi edellä mainitun esityksen mukaan eräin rajauksin sovellettavaksi myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan sekä henkilötietojen käsittelyyn, joka tapahtuisi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston 2 jaksossa

HE 164/2018 vp

tarkoitettuun yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen. Tietosuoja-asetusta sovellettaisiin näin ollen myös siviilikriisinhallintalain nojalla tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn.

2.1.3 Laki Pelastusopistosta

Siviilikriisinhallintalaissa mainittujen kotimaan valmiuksien tuottamisen operatiivinen toimija on Pelastusopiston yksikkönä toimiva vuonna 2007 perustettu Kriisinhallintakeskus. Kriisinhallintakeskuksen asemasta ja tehtävistä lisättiin säännökset Pelastusopistosta annettuun lakiin (607/2006) vuonna 2008 (471/2008). Kriisinhallintakeskuksen hoidettavaksi tulivat kriisinhallintatehtäviin lähetettävien siviilihenkilöiden kouluttaminen, rekrytointi, varustaminen ja logistiikan järjestäminen, sekä alaan liittyvä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta. Muutoksen mukaan Kriisinhallintakeskus toimii pääsääntöisesti kriisinhallintatehtäviin lähetettävien asiantuntijoiden valtiontyönantajana.

Kriisinhallintakeskus on vastannut myös kansainvälisen pelastustoimen rekrytointivalmiuksista, materiaalien ja logististen valmiuksien ylläpitämisestä sekä koulutuksen järjestämisestä. Nykyisten suunnitelmien mukaan kansainvälinen pelastustoiminta tulee siirtymään Kriisinhallintakeskuksesta osaksi Pelastusopiston muuta yksikköä vuoden 2019 alussa. Vuoden 2020 jälkeen päätetään kansainvälisen pelastustoiminnan operatiivisesta järjestämisestä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä.

Pelastusopistosta annetun lain mukaan sisäministeriö nimittää Kriisinhallintakeskuksen johtajan. Laissa säädetään myös opiston rehtorin ja Kriisinhallintakeskuksen johtajan tehtävistä. Pelastusopiston rehtorin tehtävänä on johtaa opiston toimintaa ja vastata siitä, että opistolle kuuluvat tehtävät hoidetaan tuloksellisesti. Pelastusopistolle kuuluvat asiat ratkaisee rehtori, lukuun ottamatta edellä mainittuja Kriisinhallintakeskuksen tehtäviin kuuluvia asioita, jotka ratkaisee keskuksen johtaja siten kuin ratkaisuvallasta tarkemmin säädetään opiston työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä keskuksen johtaja vastaa muiden opiston vastualueiden johtajien tavoin muun muassa tulosalueensa tulostavoitteiden saavuttamisesta, määrärahojen käytöstä ja laskujen oikeellisuudesta sekä osallistuu opiston toimintakeromuksen, tulossopimuksen sekä käyttötaloussuunnitelman valmisteluun.

2.1.4 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä

Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä (1522/2016) tuli voimaan tammikuussa 2017. Lakia sovelletaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain tai siviilikriisinhallintalain nojalla palvelussuhteessa olevaan, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilikriisinhallintalain mukaisessa koulutuksessa olevaan sekä rajavartiolaitoksen palveluksessa olevaan sotilasviranhaltijaan, joka osallistuu Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston toimintaan kansallisenä asiantuntijana, Euroopan rajavartioryhmän jäsenenä tai muutoin mainitun viraston käyttöön lähetettynä rajavartijana.

Lailla yhtenäistettiin kaikkien kriisinhallintaan osallistuvien turva työtapaturmien ja ammattitautien varalle, koska palvelusolosuhteet ja niiden aiheuttamat riskit ovat sekä siviili- että sotilaallisessa kriisinhallinnassa pitkälti samanlaiset. Korvaukselliset noudattavat samoja periaatteita kuin mitä on säädetty sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta (1521/2016). Turva on siten kattavampi kuin työntekijöitä koskeva työtapaturma- ja ammattitautiturva.

Laissa huomioidaan ne kriisinhallintatehtävien erityisolosuhteet, jotka tulisi ottaa huomioon korvausharkinnassa. Kriisinhallintatehtävissä olosuhteet poikkeavat kotimaan rauhanajan olosuhteista ja niihin sisältyy paljon vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisääviä tekijöitä.

Kriisinhallintaa koskevaan turvaan sisällytettiin erityinen lisäturva kuolemantapauksen sekä pysyvän invaliditeetin varalta. Kriisinhallintatehtävästä palaavalle annettiin myös oikeus erityiseen psyykkiseen tukeen. Vastaavat etuudet järjestettiin ennen lain voimaantuloa sopimusperusteisesti. Muilta osin lain nojalla myönnettävät etuudet määräytyvät pääsääntöisesti työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) mukaisesti. Samoin toimeenpanossa ja muutoksenhaussa noudatetaan pääsääntöisesti työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä.

2.1.5. Laki valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta

Valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annettu laki (530/2017) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018. Lailla muutettiin valtion virkamiesten ja työntekijöiden ulkomaan matkavakuutusikäntä siten, että yksityisten vakuutusyhtiöiden vakuutusten käyttämisestä luovuttiin ja vahingonkorvausvastuu siirrettiin valtion kannettavaksi. Lakia sovelletaan siviilikriisinhallintatehtäväs-

HE 164/2018 vp

sä olevaan henkilöön sekä tämän perheenjäseniin paitsi silloin, kun vahinko kuuluu tapaturman ja palvelussairaudesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaan. Valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain soveltamisala jää siten henkilöön kohdistuvien vahinkojen tai sairauksien osalta varsin vähäiseksi ja kohdistuu ensi sijassa siviilikriisinhallintaan osallistuvien henkilöiden perheenjäseniin. Lain mukaan korvataan myös matkatavaroille aiheutunut vahinko sekä siviilikriisinhallintaan osallistuvan henkilön tai hänen mukana seuraavan perheenjäsenen matkalla yksityishenkilönä toiselle aiheuttama henkilö- tai esinevahinko sekä oikeudenkäynnistä aiheutuneet kustannukset siten kuin laissa tarkemmin säädetään.

Valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain mukaan yli kolmen kuukauden pituisella virkamatkalla olevalle sekä hänen mukanaan seuraavalle perheenjäsenelleen korvataan myös ulkomailla järjestettävä terveydenhuolto. Säännös koskee myös siviilikriisinhallintaan osallistuvia henkilöitä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Yleistä

Ulkomaiden lainsäädännön vertailu toteutettiin kyselyllä, jonka ulkoministeriö lähetti kesäkuussa 2016 EU:n siviilikriisinhallintakomitean jäsenille eli EU:n 28 jäsenvaltiolle sekä Kanadalle, Norjalle ja Sveitsille. Kyselyyn vastasivat Alankomaat, Kroatia, Luxemburg, Norja, Ruotsi, Saksa, Sveitsi, Tanska, Tšekki ja Viro.

2.2.2 Siviilikriisinhallintaa ohjaavat periaatteet ja kansallinen lainsäädäntö

Kaikilla kyselyyn vastanneilla valtioilla on jonkinlainen siviilikriisinhallintaan osallistumista koskeva strategia tai vastaava asiakirja. Kaikilla muilla valtioilla paitsi Ruotsilla, Tanskalla ja Tšekillä on myös erityislainsäädäntöä henkilöiden lähettämistä siviilikriisinhallintaoperaatioihin. Ruotsissa operaatioihin lähetettävien henkilöiden asema määräytyy julkisen alan työnantajia edustavan viraston ja työntekijöitä edustavien keskusjärjestöjen kanssa neuvotteleman työehtosopimuksen perusteella. Tanskassa asiantuntijoiden kanssa tehdään määräaikainen sopimus, jota sääntelee Tanskan toimihenkilöitä koskeva laki. Tšekissä henkilöiden asema määräytyy yleisen työsuhdelainsäädännön perusteella.

2.2.3 Siviilikriisinhallintaan osallistumista koskeva päätöksentekoprosessi

Kaksi yleisintä siviilikriisinhallintaoperaatioihin osallistumisesta päättävää tahoa ovat kyselyn perusteella pelkistetyksi ulkoministeriö tai koko hallitus, mutta usein päätöksentekoprosessiin osallistuu poikkihallinnollisia työryhmiä tai päätöksentekoa koordinoidaan muuten eri ministeriöiden välillä.

Virossa ulkoministeriö vastaa siviilikriisinhallintaan liittyvästä päätöksenteosta. Hakijat ovat usein muiden ministeriöiden hallinnonaloilta, jolloin kyseiset ministeriöt tekevät sisäisesti alustavan valinnan hakijoiden välillä, minkä jälkeen asia siirretään ulkoministeriön päätettäväksi. Koordinatio eri ministeriöiden välillä on suurimmaksi osaksi epämuodollista.

Sveitsissä hallitus on delegoinut ulkoministeriölle toimivallan tehdä muiden valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa kansainvälisiä sopimuksia osallistumisesta rauhanrakennusoperaatioihin ja asiantuntijoiden lähettämistä ja rahallisesta osallistumisesta. Ennen kuin ulkoministeriö tekee päätöksen osallistumisesta rauhanrakennusoperaatioon, se konsultoi muita ministeriöitä.

Norjassa ulkoministeriö päättää siviilikriisinhallintaan osallistumisesta yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Joissain tapauksissa päätöksen tekee hallitus. Ulkoministeriö vastaa kriisinhallinnasta osana ulkopolitiikkaa, mutta yhdessä oikeusministeriön kanssa silloin, kun operaatioissa tarvitaan poliisia ja muita turvallisuusviranomaisia.

Myös Alankomaissa päätöksen siviilikriisinhallintaoperaatioon osallistumisesta tekee ulkoministeriö. Alankomaihin on kuitenkin perustettu ministeriöiden välinen siviilioperaatioita käsittelevä työryhmä, jossa on edustajat pääministerin kabinetista, ulkoministeriöstä, puolustusministeriöstä sekä oikeusministeriöstä ja näiden alaisesta hallinnosta. Työryhmän tehtävänä on neuvoa hallitusta siitä, milloin on toivottavaa ja kannattavaa lähettää siviiliasiantuntijoita. Tietyissä tapauksissa päätös asiantuntijoiden lähettämistä viedään vielä operaatioita käsittelevään ohjausryhmään, johon osallistuvat yleisten asioiden ministeriö, ulkoministeriö ja puolustusministeriö. Sekä siviilioperaatioita käsittelevä työryhmä että ohjausryhmä antavat suosituksensa ulkoministerille.

HE 164/2018 vp

Saksassa on useita eri toimielimiä ja foorumeja ministeriöiden väliselle koordinaatiolle, ja hallitus on ylin päätöksentekijä. Toimivaltainen ulkoministeriön alueellinen johtaja voi tarvittaessa kutsua koolle tiettyyn alueeseen tai konfliktiin keskittyvän ministeriöiden välisen toimintaryhmän valmistelemaan Saksan osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Operaatiosta vastaava ulkoministeriön yksikkö tekee kuitenkin päätöksen saksalaisen hakijan esittämisestä kansalliseksi asiantuntijaksi.

Kroatiassa hallitus tekee päätöksen henkilöiden lähettämisestä operaatioihin toimivaltaisen ministeriön tai viraston esityksestä ja ulkoministerin suostumuksella. Mainitun päätöksen perusteella toimivaltainen ministeri tai laitoksen johtaja tekee päätöksen henkilöiden sijoittamisesta operaatioon. Siviilikriisinhallintaan liittyviä kysymyksiä koordinoi kansainvälisistä siviili- ja sotilasoperaatiosta vastaava komitea, joka koostuu eri ministeriöiden edustajista.

Tšekissä hallitus päättää kansallisen turvallisuusneuvoston ja sen alaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen koordinaatiokomitean suosituksesta siviilikriisinhallintaoperaatioihin osallistumiselle tarvittavista määrärahoista. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen koordinaatiokomitea, jonka puheenjohtajana on ulkoministeri ja joka kokoontuu varaministeritasolla, on siviilikriisinhallinnan pääasiallinen koordinaatio-, suunnittelu- ja päätöksentekolin. Ulko- ja turvallisuuspoliittinen koordinaatiokomitea laatii osallistumissuunnitelman ja jakaa budjetoidut varat muille ministeriöille, jotka asettavat ehdokkaita operaatioihin. Nimitykset perustuvat ulkoministeriön suosituksiin, jotka heijastavat Tšekin ulko- ja turvallisuuspoliittisia prioriteetteja.

Ruotsin ja Tanskan päätöksentekoprosessit puolestaan poikkeavat edellä selostetuista yleisimmistä malleista.

Ruotsissa siviilikriisinhallinnan prioriteetit ja rahoitus päätetään hallituksen ja kuuden asiantuntijojen lähettävän viraston yhteisesti antamassa toimintaohjeessa. Koordinaatiokokouksia pidetään säännöllisesti sekä poliittisella että asiantuntijatasolla. Päätöksentekoprosessi riippuu siitä, kuka rahoittaa asiantuntijan lähettämisen.

Tanskassa tärkeä osa kansallisessa siviilikriisinhallinnan strategiassa on rauhan ja vakautuksen rahastolla (Peace and Stabilisation Fund, PSF). Rahasto on yhteinen hallinnon läpileikkaava rahoitusväline. Ministeriöiden välinen johtoryhmä (IMSC) varmistaa, että pääministerin kanslian, ulkoministeriön, puolustusministeriön ja oikeusministeriön rahastoa koskevat toimet sovitetaan yhteen. Vaikka rahasto toimii yhteisten ministeriöiden välisten toimintaperiaatteiden mukaan, kukin ministeriö toimii myös omien tavoitteidensa, sääntöjensä ja käytänteidensä mukaisesti. Ulkoministeriö ja puolustusministeriö vastaavat rahoituksesta ja ovat tärkeimmät toimijat ministeriöiden välisessä johtoryhmässä. Tanskassa on myös rauhan ja vakautuksen toimiin tarkoitettu asiantuntijarekisteri (The Peace and Stabilisation Response, PSR), jonka kautta pääasiallisesti ulkoministeriö lähettää asiantuntijat siviilikriisinhallintaoperaatioihin samoin kuin vaalitarkkailijat.

2.2.4 Siviilikriisinhallintaan osallistuvien henkilöiden työnantajaorganisaatio ja sen tehtävät

Alankomaissa, Luxemburgissa, Saksassa, Sveitsissä, Tanskassa ja Virossa ulkoministeriö toimii siviilikriisinhallintaoperaatioihin lähetettyjen henkilöiden työnantajana. Saksassa lainsäädäntöä on kuitenkin muutettu siten, että jatkossa valtio-omisteinen voittoa tavoittelematon yhtiö The Center for International Peace Operations tekee työsopimuksen lähetettävän henkilön kanssa. Yhtiö vastaa nykyisin henkilöiden rekrytointia varten ylläpidettävästä asiantuntijarekisteristä. Saksan ulkoministeriö tulee kuitenkin vastaamaan uudistuksen jälkeenkin henkilöiden lähettämistä koskevasta poliittisesta harkinnasta.

Alankomaissa lähetettävä henkilö tekee työsopimuksen ulkoministeriön kanssa. Ulkoministeriön yhteydessä toimii palveluorganisaatio, joka vastaa myös esimerkiksi rekrytoinnista ja muista käytännön seikoista. Tanskassa ulkoministeriön henkilöstötoimisto vastaa työsuhteisiin liittyvistä riita-asioista, mutta päivittäiset asiat hoidetaan asiantuntijan ja operaation välillä. Terveysten liittyvistä asioista huolehtivat vakuutusyhtiöt, jotka on palkattu avustamaan asiantuntijoita sairaus- ja tapaturmatapauksissa.

Kroatiassa ja Tšekissä henkilön lähettävä toimivaltainen ministeriö tai virasto toimii työnantajana. Ruotsissa kuusi eri virastoa lähettää henkilöitä siviilikriisinhallintaoperaatioihin ja kukin virasto toimii lähettämänsä henkilön työnantajana vastaten kaikista henkilöiden lähettämiseen liittyvistä tehtävistä, kuten rekrytoinnista ja koulutuksesta. Norjassa poliisihallitus toimii työnantajana niille norjalaisille poliiseille, jotka lähetetään kansainvälisiin operaatioihin. Norjalaiset oikeusalan asiantuntijat rekrytoidaan Rule of law –rekisteriin ("Crisis"). Rekisteriä koskeva haku avataan kerran vuodessa. Rekis-

HE 164/2018 vp

teriin haluavat voivat lähettää hakemuksensa, jonka jälkeen heidät haastatellaan ja tehdään päätös heidän sisällyttämisestään rekisteriin.

2.2.5 Siviilikriisinhallintaan osallistumisen edellytykset

Alankomaissa kaikkien asiantuntijoiden tulee periaatteessa osallistua ennen operaatioon lähtöä valmistavaan koulutukseen, ja korkean turvallisuusriskin maihin lähtevien on vastaisuudessa osallistuttava vihamielistä ympäristöä käsittelevään koulutukseen. Ulkoministeriö tekee yksityisoikeudellisen työsopimuksen asiantuntijan kanssa yleensä vuodeksi. Sopimusta voidaan jatkaa aina viiteen vuoteen asti. Alankomaiden hallitus ei ota asiantuntijoille vakuutuksia, vaan Alankomaat kantaa itse vahingonkorvausvastuun.

Tšekissä kukin lähetävä viranomainen päättää itse lähetettävän asiantuntijan ennakkokoulutuksesta. Saksassa The Center for International Peace Operations ylläpitää asiantuntijarekisteriä ja vastaa siihen pääsyyn liittyvistä vaatimuksista ja rekrytointiprosessista.

Virossa kaikkien operaatioihin valittujen asiantuntijoiden tulee osallistua koulutukseen. Virossa koulutusmahdollisuudet ovat rajalliset ja siksi se tukeutuu ulkomaisiin, esimerkiksi European Defence and Security Collegen (ESDC), Kriisinhallintakeskuksen ja Folke Bernadotteakademin järjestämiin koulutuksiin. Ennen operaation lähtöä asiantuntijalle tehdään vielä turvallisuus selvitys ja lääkärintarkastus, mukaan lukien tapaaminen psykologin kanssa. Asiantuntijalle pidetään, jos mahdollista, ulkoministeriössä poliittinen informaatiotilaisuus. Asiantuntijan kanssa tehdään työsopimus, hänelle otetaan vakuutus ja hankitaan tarvittavat varusteet.

Ruotsissa Folke Bernadotteakademin lähettämien asiantuntijoiden on läpäistävä lääkärintarkastus ja turvallisuus selvitys. Lisäksi Folke Bernadotteakademin edellyttää useimpien operaatioiden osalta, että henkilö on osallistunut vihamielisessä ympäristössä työskentelyyn valmistavaan koulutukseen. Kaikkien on osallistuttava operaation tehtäviin ja sopimus asioita koskevaan koulutukseen. Ennen EU-operaatioihin osallistumista asiantuntija pyritään lähettämään myös ESDC:n koulutukseen Brysseliin.

Sveitsissä kaikki operaatioihin lähtevät asiantuntijat osallistuvat ulkoministeriön alaisen siviilikriisinhallinnan asiantuntijapalvelun informaatiotilaisuuksiin ja kansainvälisesti suositeltuihin pakollisiin koulutuksiin. Asiantuntijat voivat lisäksi kehittää edelleen tietotaitoaan operaation aikana. Yhdessä ulkoisten yhteistyökumppaneiden kanssa siviilikriisinhallinnan asiantuntijapalvelu tarjoaa peruskursseja sekä vaativampia kurseja esimerkiksi operaation johtamisesta, tehokkaasta neuvonnasta rauhanrakentamisen kontekstissa, siviilien suojelusta, ihmisoikeuksista ja sovittelusta. Uudet asiantuntijat tutustutetaan rauhanrakentamiseen ja ihmisoikeuksiin kahden viikon pituisella peruskurssilla, jonka ulkoministeriö järjestää yhteistyössä eräiden muiden ministeriöiden kanssa. Ennen kuin asiantuntijan kanssa tehdään työsopimus, hänen tulee saada terveydenhuollon todistus siitä, että hänen terveydentilansa on operaation kannalta riittävä. Ulkoministeriön ja asiantuntijan välinen sopimus sisältää niin sanotun Sveitsin armeijan vakuutuksen.

Kroatiassa operaatioon lähtevien asiantuntijoiden edellytetään osallistuvan operaatiossa työskentelyn kannalta tarpeellisiin koulutuksiin ja valmennuksiin. Koulutusta järjestetään sekä Kroatiassa että ulkomailla. Operaatioihin lähtevien poliisien osalta se yksikkö, joka vastaa rauhanturvaoperaatioista ja sinne lähetettävistä poliiseista, laatii toimintaohjelman. Ohjelmassa on maininnat muun muassa matkustusasiakirjojen hankkimisesta, tarvittavien teknisten välineiden ja muun materiaalin hankkimisesta, työsopimusten tekemisestä, ja vakuutuksesta. Sisäministeriö tekee operaatioihin lähtevien poliisien kanssa työsopimuksen, jossa sovitaan muun muassa palkasta, bonuksista, matkustuskustannusten ja muiden kustannusten korvaamisesta sekä muista eduista ja työajasta, samoin kuin vuosilomasta, kurinpidollisesta vastuusta ja vahingonkorvausvastuusta. Sopimus tehdään määräaikaisena, ja se on kestoltaan vähintään kuusi kuukautta ja enintään 12 kuukautta, mutta sitä voidaan pidentää enintään kuukaudella.

Tanskassa rauhan ja vakautuksen toimiin tarkoitettua asiantuntijarekisteristä lähetettävien asiantuntijoiden on osallistuttava vihamielistä ympäristöä käsittelevään koulutukseen. Erittäin vaarallisiin kohteisiin lähtevät asiantuntijat käyvät läpi psykologisen arvioinnin ennen lähtöä ja palautuskeskustelun operaatiosta paluun jälkeen. Asiantuntijan on käytävä tällöin myös terveystarkastuksessa, ja hänen on hankittava lääkärintodistus siitä, että hänen terveydentilansa on riittävä korkean riskin operaatiota varten. Operaation ottamien vakuutusten lisäksi asiantuntijalle otetaan sairaus- ja tapaturmavakuutus sekä henkivakuutus.

HE 164/2018 vp

Norjassa Rule of Law –rekisteriin valittujen henkilöiden on osallistuttava sekä yleisiin asiantuntijaksi lähtöön valmistaviin kursseihin että erityisiin tiettyyn operaatioon osallistumiseen valmistaviin kursseihin. Asiantuntijoiden kanssa tehdään työsopimukset. Asiantuntijat on vakuutettu diplomaattien ja muiden ulkomaankomennuksella olevien tavoin valtion eläkekassan kautta.

2.2.6 Kansalliset uudistustarpeet

Kyselyn aikaan Alankomaat, Kroatia, Luxemburg, Saksa ja Tšekki olivat tarkistamassa tai aikoivat lähiaikoina tarkistaa siviilikriisinhallintaa koskevaa lainsäädäntöään. Ruotsi, Saksa ja Sveitsi lisäksi suunnittelivat siviilikriisinhallintaan osallistumista ohjaavien periaateasiakirjojen tai muiden oikeudellisesti sitomattomien asiakirjojen uudistamista tai kehittämistä. Sveitsi halusi selvittää erityisesti operaatioihin lähetettyjen henkilöiden toimintaan liittyvää kansallisen työnantajan huolellisuusvelvoitetta suhteessa henkilön vastaanottavan operaatiosta vastaavan kansainvälisen järjestön velvoitteisiin. Sveitsi oli laatimassa asiasta vapaaehtoisia ohjeistusta.

2.2.7 Perhekorvaukset

Erikseen valmistelussa on selvitetty, missä määrin muut valtiot maksavat perhekorvauksia siviilikriisinhallintaan osallistuville henkilöille.

Kansainvälisesti perheisiin liittyviä asumis- ja koulutuskorvauksia maksavat ainakin Ruotsi, Norja, Sveitsi ja Saksa, jotka korvaavat kuluja joko täysin tai pitkälti samojen periaatteiden mukaisesti kuin diplomaateilleen.

Esimerkiksi Ruotsissa käytössä on valtion ja ammattiliittojen välillä neuvoteltu keskitetty raamisopimus (ns. URA-sopimus), jonka pohjalta maksetaan yhtenäiset perhekorvaukset eri tahojen lähettämille asiantuntijoille. Perhekorvauskäytäntö koskee kaikkia siviilikriisinhallintatehtäviä sekä sihteeristöpaikoissa että operaatioissa. Perhekorvaukset kattavat asumisen ja esikoulu/koulukustannukset, mutta koulukyytejä ja -kouluruokailuja ei korvata. Asiantuntijat tekevät itse vuokrasopimukset ja vuokra korvataan heille palkan yhteydessä. Siviilikriisinhallinnantehtäviin lähetettävät vakuutetaan valtiollisen URA-vakuutuksen kautta, ja mukaan lähtevät perheenjäsenet sisällytetään samaan sopimukseen. Myös esimerkiksi Norja maksaa Ruotsin tapaan kattavat perhekorvaukset (ml. koulukorvaus, muuttokorvaus ja asuntokorvaus) kaikille niille siviilikriisinhallinnan asiantuntijoille, jotka haluavat ottaa perheensä mukaan sihteeristöpaikkoihin tai operaatioihin, joihin EU:n tai kansainvälisten järjestöjen turvallisuusluokituksen mukaan on mahdollista ottaa perhe mukaan.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Siviilikriisinhallintalaki

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Siviilikriisinhallintalain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kolmeen eri toimintakokonaisuuteen. Nämä ovat 1) konfliktien ehkäiseminen ja rajoittaminen, niistä aiheutuvien tuhojen korjaaminen ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttaminen, 2) suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventäminen ja 3) Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittäminen.

Siviilikriisinhallinnan tavoitteet on kuvattu vuonna 2014 julkaistussa Siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa. Strategian mukaan siviilikriisinhallinnan tavoitteena on yhteiskunnan toimintaedellytysten palauttaminen lähettämällä kriisialueille ulkopuolista ei-sotilaallista asiantuntija-apua. Siviilikriisinhallinnalla tuetaan valtion keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen kehittämistä ja toimintaedellytysten vahvistamista. Siviilikriisinhallinta kattaa konfliktien ehkäisemiseen sekä rauhan ja vakauden ylläpitämiseen tähtäävät toimet, mutta myös pitkäkestoisemmat tilapäiset toimet, joiden tavoitteena on vahvistaa julkista hallintoa, oikeusvaltion periaatteita, ihmisoikeuksia ja demokratiaa.

Siviilikriisinhallinnalla ei ole kansainvälisesti yhtä yleisesti tunnustettua määritelmää, mutta käytännössä kansainvälisten järjestöjen siviilikriisinhallintatoiminta on luonteeltaan edellä kuvatun kaltaista. EU:ssa käytettiin siviilikriisinhallintatoimintaa perustettaessa termiä ”non-military crisis management”, eli lähinnä rajattiin toimet sellaisiksi kriisinhallintatoimiksi, jotka eivät ole luonteeltaan sotilaallisia. Vuoden 2000 Feiran Eurooppa-neuvostossa puolestaan määritettiin siviilikriisinhallinnan prioriteettialueiksi poliisi, oikeusvaltio, julkinen hallinto ja pelastuspalvelu. Näitä on sittemmin tarkennettu toukokuussa 2017, jolloin pelastuspalvelu poistettiin prioriteeteista. Käytännössä pelastus-

HE 164/2018 vp

palvelua on toteutettu muilla keinoilla kuin siviilikriisinhallinnalla. YK ja Etyj eivät puolestaan käytä siviilikriisinhallinta-termiä lainkaan, mutta ne toimivat tavalla, joka vastaa sisällöltään pitkälti edellä kuvattuja tavoitteita.

Kansainvälisen pelastustoiminnan ja siviilikriisinhallinnan operaatioiden luonteet poikkeavat toisistaan merkittävästi. Kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävän käynnistyessä lähes välittömästi ja kestäessä tyypillisesti parista viikosta muutamaan kuukauteen, siviilikriisinhallintaoperaation aloittaminen kestää yleensä useita kuukausia tarpeen ilmaantumisesta ja tehtävä kestää yleensä useita vuosia. Kansainvälisellä pelastustoiminnalla pyritään turvaamaan ihmishenkiä välittömästi katastrofin tai onnettomuuden jälkeen. Siviilikriisinhallinnalla sen sijaan pyritään muun muassa rakentamaan kriiseistä toipuviin maihin toimiva poliisi- ja oikeusjärjestelmä sekä ihmisoikeuksia kunnioittava hallinto.

Siviilikriisinhallintalain säännökset eivät kuvasta kyllin tarkasti siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa mainittuja tavoitteita. Muuttuneet painotukset kuvastavat siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäväkenttien eriytymistä, mikä on syytä huomioida myös siviilikriisinhallintalaissa. Lakia tulee siten näiltä osin tarkistaa.

Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Siviilikriisinhallintalain mukainen velvoite myöntää virkavapautta tai vapautusta työstä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi koskee lain sanamuodon mukaan valtiota. Velvoite ei näin ollen koske kuntia tai kuntayhtymiä, jotka ovat erityisesti kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajia. Suomen kansainvälisen pelastustoiminnan kannalta on tärkeää, että henkilöiden saatavuus näihin tehtäviin varmistetaan. Sääntelyä tulisi siksi tarkistaa.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että siviilikriisinhallintalain säännökset virkavapaudesta ja työ- tai virkasuhteen jatkumisesta eivät ole kieliasultaan täysin yksiselitteisiä. Käytännön mukaan kieltä päätetään tai irtisanoa työ- tai virkasuhde palvelussuhteen takia koskee niin valtiota kuin yksityisiä työnantajia (HKO 31.8.2012, nro 12/44598 (L 11/33937), HHO 6.11.2013, nro 2932 (S 12/2487), ja KKO 15.4.2014, nro 816 (S 2014/36)). Sääntelyn tulkintaa on näin ollen selvennetty oikeuskäytännössä.

Työnantajan velvollisuus myöntää palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä, kieltä päättää työsuhdetta palvelussuhteen vuoksi tai irtisanoa työsuhdetta palvelussuhteen aikana sekä henkilön oikeus palata työhön palvelussuhteen päätyttyä tai keskeydyttyä koskevat palvelussuhdetta. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaan lain vastaava sääntely koskee palvelussuhteen lisäksi laissa tarkoitettua koulutusta ja harjoituksia. Siviilikriisinhallintalain hallituksen esityksen perusteluissa katsottiin, että vaikka koulutus antaa siviilihenkilöstölle hyvät edellytykset toimia kriisinhallintatehtävissä, koulutuksen merkitys ei ole niin olennainen kuin rauhanturvaamistoiminnassa (HE 206/2004 vp, s. 43). Lakiin ei siksi otettu asiasta säännöksiä. On kuitenkin huomioitava, että siviilikriisinhallintaoperaatioihin tai kansainväliseen pelastustoimintaan hakeutuvan ja niihin valitun henkilön on lähtökohtaisesti osallistuttava siviilikriisinhallinnan peruskoulutukseen, palvelussuhdetta edeltävään perehdytyskoulutukseen tai kansainvälisen pelastustoiminnan edellyttämiin koulutuksiin tai harjoituksiin, jos hän haluaa tulla valituksi tehtävään. Sääntelyä olisi siksi tarkistettava.

Euroopan unionin ja kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä toimiville maksettavat korvaukset

Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtävissä toimii nykyisin 17 asiantuntijaa. Heistä lähes kaikki ovat joko perheettömiä tai he eivät ole ottaneet perhettään mukaan sihteeristökaupunkiin. Aiemmin perheellisiä on myös irtisanoutunut tehtävistään tai he eivät ole pystyneet ottamaan tarjottua tehtävää vastaan korkeiden asumis- ja koulukustannusten vuoksi. Asuminen on useissa sihteeristökaupungeissa huomattavasti kalliimpaa kuin kenttäoperaatioissa. Joihinkin sihteeristökaupunkeihin on ollut vaikea (Geneve) tai olisi mahdotonta (New York) löytää sopivia asiantuntijoita, koska asuntokulut veisivät lähes kaikki tai kaikki asiantuntijan tulot. Ongelma korostuu entisestään perheellisillä asunnon koon tarpeen kasvaessa. Lisäksi kansainvälisten koulujen lukukausimaksut ovat lähes aina niin korkeita, ettei niitä ole mahdollista maksaa nykyisellä olosuhdekorvauksella ja palkalla.

Sihteeristötehtävissä oleville henkilöille maksettavia korvauksia tulisi siten tarkistaa.

Olosuhdekorvaukset

Siviilikriisinhallintalaissa säädetään palvelussuhteeseen otetulle henkilölle erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi maksettavasta olosuhdekorvauksesta. Korvausta maksetaan, jollei EU, kansainvälinen järjestö tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päivära-

HE 164/2018 vp

ha tai muu korvaus kata sitä. Olosuhdekorvauksen määrästä säädetään lain mukaan asetuksella. Siviilikriisinhallinta-asetuksessa säädetään yhtäältä muulle kuin sihteeristötehtävissä olevalle henkilölle maksettavasta 15 euron olosuhdekorvauksesta, jota maksetaan katsomatta siihen, onko henkilö oikeutettu saamaan EU:lta, kansainväliseltä järjestöltä tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalta korvausta tai kattavako korvaukset mainittua erityisten kustannusten tai elantokustannusten lisäystä. Toisaalta asetuksessa säädetään sellaisille henkilöille maksettavasta olosuhdekorvauksesta, jotka eivät saa EU:lta, kansainväliseltä järjestöltä tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalta lainkaan päivärahaa tai muuta korvausta. Voimassaoleva lainsäädäntö ei siten ole selkeää. Siviilikriisinhallintalain olosuhdekorvausta koskevaa sääntelyä tulisi siksi tarkistaa.

Palvelussuhteen päätyminen ja henkilön siirtäminen kotimaan tehtävään

Siviilikriisinhallintalain mukaan palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa. Tehtävä lakkaa esimerkiksi silloin, kun operaatio päättää lopettaa operaationsa tietyssä valtiossa. Siviilikriisinhallintalaissa ei ole sääntelyä työnantajan oikeudesta irtisanoa palvelussuhteessa oleva henkilö tilanteessa, jossa Suomen kansallisen päätöksen johdosta osallistumista kriisinhallintaan supistetaan tai osallistuminen siihen lopetetaan. Niin ikään laissa ei ole sääntelyä työnantajan oikeudesta siirtää henkilöä ulkomaan tehtävästä Suomeen silloin, kun henkilön edellytykset toimia ulkomaan tehtävässä ovat heikentyneet merkittävästi esimerkiksi siksi, että operaatio on suosittanut Suomelle henkilön siirtämistä operaatiosta pois, mutta jossa irtisanomisperusteet eivät ole täytyneet. Sääntelyä tulisi näin ollen muuttaa.

Asiantuntijarekisteri

Siviilikriisinhallintalain mukaan henkilö voi rekisteröityä ja tallentaa itse tietojaan laissa tarkoitettuun asiantuntijarekisteriin. Rekisteri ei ole toiminut kuvatulla tavalla vaan Kriisinhallintakeskus on tallentanut kaikki henkilöitä koskevat tiedot. Sääntelyä tulisi muuttaa vastaamaan nykykäytäntöä.

Rekisteriin tallennettuja tietoja voidaan voimassa olevan lain mukaan käyttää rekrytoitaessa henkilöitä laissa tarkoitettuun kriisinhallintaan. Rekisterin käyttötarkoituksia tulisi laajentaa kattamaan työnantajan henkilöstöhallinnon, koulutus- ja harjoitustoiminnan, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpidon sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämisen.

Tietojen kahden vuoden säilytysaika on käytännön tarpeisiin nähden liian lyhyt. Esimerkiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säilytysaika on kymmenen vuotta. Sääntelyä tulisi tarkistaa. Asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset tulisi lisäksi yhdenmukaistaa Euroopan unionin uuden tietosuojasääntelyn kanssa.

2.3.2 Tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annettu laki

Tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annettua lakia sovelletaan siviilikriisinhallintalain nojalla palvelussuhteessa ja koulutuksessa olevaan henkilöön. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta poiketen lakia ei sovelleta siviilikriisinhallintalain mukaiseen harjoitukseen osallistuvaan henkilöön vaikka kansainväliseen pelastustoimintaan liittyy sellaisia harjoituksia, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Lain soveltamisalasäännöksiä tulisi siten yhdenmukaistaa.

2.3.3 Kriisinhallintakeskus

Yleistä

Kriisinhallintakeskus perustettiin sisäministeriön alaisen Pelastusopiston yhteyteen Kuopioon vuoden 2007 alussa. Perustettaessa keskusta Pelastusopiston yhteyteen yhtenä keskeisenä perusteena olivat opiston uudet ja riittävät tilat. Toiminnallista yhteyttä opiston ja keskuksen välillä ei tässä yhteydessä niinkään arvioitu.

Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen asemaan liittyviä haasteita on keskuksen perustamisen jälkeen tarkasteltu useissa selvityksissä. Vuonna 2010 laadittiin Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista asemaa selvittäneen työryhmän, jäljempänä vuoden 2010 työryhmä, loppuraportti. Lisäksi sisäministeriö asetti alkuvuonna 2017 Kriisinhallintakeskuksen asemaa ja tehtäviä käsittelevän selvitysryhmän, jäljempänä vuoden 2017 selvitysryhmä, jonka selvitys luovutettiin käsillä olevaa esitystä valmistellelle työryhmälle 31.5.2017.

HE 164/2018 vp

Kriisinhallintakeskus osana Pelastusopistoa

Vuoden 2010 työryhmän tehtävänä oli laatia kokonaisselvitys Kriisinhallintakeskuksen asemasta ja kehittämisvaihtoehdoista, mukaan lukien itsenäisen viraston perustaminen, sekä tehdä esitys Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisesta asemasta. Lähtökohtana oli toimintojen järjestäminen Kuopiossa myös jatkossa. Työryhmä ehdotti raportissaan (sisäministeriön julkaisu 17/2010), että Kriisinhallintakeskuksen toimintaa jatkettaisiin edelleen nyky muodossa osana Pelastusopistoa.

Työryhmä esitti, että mahdollisuudet itsenäisenä virastona toimimiseen arvioitaisiin viiden vuoden kuluessa.

Vuoden 2010 työryhmä piti haasteellisena sitä, että Kriisinhallintakeskus toimii Pelastusopiston yhteydessä, koska niiden ydintehtävät ovat huomattavan erilaiset. Pelastusopisto vastaa oppilaitoksena sisäiseen turvallisuuteen liittyvistä pelastustoimen ja Häätäkeskuslaitoksen ammatillisesta koulutuksesta ja varautumiskoulutuksesta. Kriisinhallintakeskuksen tehtävät puolestaan liittyvät ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaiseen kansainvälisen kriisinhallinnan osallistumisen mahdollistavaan toimintaan eli kansainvälisiin operatiivisiin valmiuksiin sekä valtiotyönantajana toimimiseen. Loppuraportin mukaan Kriisinhallintakeskus on toimintansa luonteen vuoksi vahvasti kansainvälinen ja kansainvälisesti tunnettu toimija. Tehtävien erilaisuuden vuoksi oman toimintaprofiilin hämärtyminen ei välttämättä ole eduksi Pelastusopistolle ja Kriisinhallintakeskukselle. Hallinnollis-juridista yhteyttä Pelastusopistoon ei loppuraportin mukaan ole voitu suositella mallina niille Euroopan unionin jäsenvaltioille, jotka ovat kehittämässä vastaavia valmiuksia.

Vuoden 2017 selvitysryhmän mukaan Pelastusopiston yhteys ei luo synergiaetuja. Osa synergiaiksi esitetystä ja yhteisistä palveluista on siviilikriisinhallinnan tarpeiden kannalta kalliita ja epätarkoituksenmukaisia. Lisäksi keskuksen nykyinen sijainti hankaloittaa yhteistyötä ministeriöiden ja muiden kumppanien kanssa. Sijainti myös vähentää osallistumista alan kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Selvitysryhmä teki seuraavat ehdotukset:

1. Siirrytään kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan toimintamalliin ja perustetaan uusi poikkihallinnollinen kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan keskus tällä hallituskaudella tehtävän valmistelun perusteella.
2. Kriisinhallintakeskus irrotetaan hallinnollisesti Pelastusopistosta ja se siirretään väliaikaisesti sisäministeriön yhteyteen. Samanaikaisesti käynnistetään valmistelut Kriisinhallintakeskuksen siirtämiseksi pääkaupunkiseudulle ja luodaan uudet ohjaus- ja johtamisjärjestelmät.
3. Kriisinhallintakeskuksen johtamista vahvistetaan uudistuksen varmistamiseksi. Keskuksen johtajaksi nimitetään uusi määräaikainen muutosjohtaja ja keskuksen operatiiviseen työhön uusi apulaisjohtaja.

Hallinto- ja tukitehtävät

Kriisinhallintakeskuksen keskeisimpien tehtävien toimintaympäristö poikkeaa vuoden 2010 työryhmän loppuraportin mukaan Pelastusopiston toimintaympäristöstä myös hallinnollisten ja tukitehtävien osalta. Toiminnallisten erojen vuoksi tukipalveluiden järjestäminen on osoittautunut monimutkaiseksi ainakin Pelastusopiston näkökulmasta tarkasteltuna. Esimerkiksi palvelusopimukset eivät sellaisenaan palvele riittävästi Kriisinhallintakeskuksen tarpeita. Kriisinhallintakeskuksen ja opiston tehtävien merkittävien erojen vuoksi myös keskuksen henkilöstön sijoittaminen Pelastusopiston palkkausjärjestelmään on ollut haasteellista.

Johtamisjärjestelmä ja tulosohtaus

Vuoden 2010 työryhmän mukaan Kriisinhallintakeskuksen tulosohtausprosessiin liittyy merkittäviä haasteita, koska tulosohtausprosessissa on useita toimijoita ja rahoituslähteitä. Työryhmän mukaan tulosohtauksen yhteensovittamista ja koordinaatiota tulee edelleen kehittää. Myös vuoden 2017 selvitysryhmän mukaan tulosohtaminen on epäselvää: tulosohtauksista ja tulossopimusta tulee vahvistaa strategisen ohjauksen välineenä ja tulosohtauksen ja tulosohtauksen järjestelmän on tuettava keskuksen johtajaa ja johtamista.

Vuoden 2010 työryhmän mukaan lopullinen vastuu ratkaisuvallasta on virastopäällikön asemassa toimivalla Pelastusopiston rehtorilla, mutta tosiasiallinen vastuu rehtorin ja keskuksen johtajan välillä ei ole selkeä. Myös vuoden 2017 selvitysryhmän mukaan keskuksen ja sen toiminnan johtamisessa on sekä puutteita että päällekkäisyyksiä eikä selkeää strategista johtamista ole ollut.

HE 164/2018 vp

Edellä mainittuja Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen asemaan liittyviä kysymyksiä ei ole aiempien työryhmien eikä selvitysten ehdottamista ja toteutetuista toimenpiteistä huolimatta saatu ratkaisua kaikkien toimijoiden kannalta tyydyttävällä tavalla. Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista asemaa tulisi näin ollen tarkistaa, ja tarvittavat muutokset tulisi tehdä Pelastusopistosta annettuun lakiin ja siviilikriisinhallintalakiin.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa Suomen edellytyksiä osallistua kansainväliseen siviilikriisinhallintaan. Tavoitteena on myös tehdä lainsäädäntöön siviilikriisinhallinnan luonteesta ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymistä siviilikriisinhallinnasta johtuvat muutokset sekä luoda Kriisinhallintakeskukselle nykyistä itsenäisempi, selkeä ja toimiva hallinnollinen asema. Lisäksi tavoitteena on, että Suomen ulkomaille lähettämien henkilöiden ja heidän työnantajansa oikeudet ja velvollisuudet ovat mahdollisimman selkeät.

3.2 Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisen aseman kehittämistä koskevat toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen tavoitteista keskeisin toteuttamisvaihtoehtojen arviointi liittyy Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisen aseman kehittämiseen. Arvion on tehnyt sisäministeriö yhteistyössä Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston kanssa. Valmistelussa on arvioitu neljää eri vaihtoehtoa. Arvioinnin lähtökohdiana on ollut, että Kriisinhallintakeskus säilyy sisäministeriön hallinnonalalla.

Ensimmäisenä vaihtoehtona on tarkasteltu Kriisinhallintakeskuksen toiminnan jatkamista nykymuodossa osana Pelastusopistoa. Aiemmissa työryhmien raporteissa ja selvityksissä on tuotu esille Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston toimintojen erillaisuuteen, keskuksen hallinnolliseen asemaan sekä keskuksen johtajan ja Pelastusopiston rehtorin väliseen vastuunjakoon liittyviä kysymyksiä. Ne ovat edelleen ajankohtaisia eikä niitä ole tehtyjen selvitysten perusteella mahdollista ratkaista nykyistä hallinnointimallia soveltamalla. Valmistelussa ei siksi ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että Kriisinhallintakeskus jatkaisi Pelastusopiston yksikkönä.

Toisena vaihtoehtona on tarkasteltu niin sanottua virastomallia, jossa Kriisinhallintakeskus muutettaisiin omana kirjanpitoyksikkönä toimivaksi virastoksi. Virastomalli toisi Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen asemaan selkeyttä ja itsenäisyyttä. Se korostaisi myös keskuksen valtakunnallista ja valtion hallinnossa vain keskukselle kuuluvaa kansainvälistä tehtävää.

Keskushallinnon uudistamisesta (Valtiovarainministeriön julkaisu 8/2014) hallitusohjelmassa linjattiin, että virastorakenteen uudistamista jatketaan välittömästi tukeutuen keskushallinnon uudistushankkeessa (KEHU) ja keskus- ja aluehallinnon (Valtiovarainministeriön julkaisu 5/2015) virastaselvityshankkeessa (VIRSU) omaksuttuihin kehittämisperiaatteisiin selkeästä rakenteesta ja ohjauksesta, valtakunnallisesta toimivallasta, asiakasnäkökulmasta, sähköisistä palveluista, kyvystä muutokseen ja riskienhallintaan sekä julkisen hallinnon yhteistyöhön asiakaspalvelussa.

Virastaselvityshankkeen ehdotukset valtionhallinnon virastorakenteen uudistamiseksi jakautuivat kolmeen pääryhmään. Pienet virastot tulisi yhdistää toiminnallisesti samankaltaisiin suurempiin yksiköihin riittävän suuren virastokoon muodostamiseksi. Muista tulosohjatuista virastoista tulisi tehdä kirjanpitoyksiköitä. Erityisen suurta riippumattomuutta vaativista tehtävistä vastaavat pienet virastot tulisi liittää itsenäiseksi osaksi hallinnonalan emovirastoa. Muutosesitykset koskivat erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön sekä oikeusministeriön hallinnonalaan, joissa virastoja on määrällisesti paljon ja osa niistä on kooltaan pieniä.

Edellä mainittujen periaatteiden mukaan Kriisinhallintakeskuksesta ei sen pienen kokonsa vuoksi voisi tehdä omana kirjanpitoyksikkönään toimivaa itsenäistä virastoa. Kun tavoitteena on vahvistaa Kriisinhallintakeskuksen itsenäistä asemaa, sen yhdistäminen toiminnallisesti samankaltaisiin suurempiin yksiköihin ei myöskään ole tarkoituksenmukaista.

Kolmantena ja neljäntenä vaihtoehtona olisi liittää Kriisinhallintakeskus itsenäiseksi osaksi hallinnonalan emovirastoa. Tässä niin sanotussa erillisyyksikkömallissa Kriisinhallintakeskus toimisi joko Pelastusopiston yhteydessä ja osana sen kirjanpitoyksikköä tai sisäministeriön yhteydessä ja osana ministeriön kirjanpitoyksikköä. Virastaselvityshankkeen loppuraportin mukaan tässä mallissa riippumattoman viranomais toiminnan edellytykset taataan ensisijaisesti substanssilainsäädännössä ja vas-

HE 164/2018 vp

taanottavan emoviraston hallintosäädöksissä. Emovirasto tarjoaa liitettävälle virastolle hallinto- ja muut palvelut mutta varsinainen substanssia koskeva päätöksenteko säilytetään liitettävässä organisaatioyksikössä.

Valmistelussa sisäministeriö on katsonut parhaimmaksi vaihtoehdoksi soveltaa erillisyksikkömallia myös järjestettäessä Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista asemaa. Tärkeintä on rakentaa toiminnallinen kokonaisuus, jossa hallintopalvelut tuotetaan suuremman toimesta ja jonka rakenne ja johtaminen on järjestetty toimivasti. Erillisyksikkömalli tukisi tavoitteita vahvistaa Kriisinhallintakeskuksen itsenäisyyttä ja päätösvaltaa sille kuuluvissa asioissa sekä selkeyttää keskuksen johtamisjärjestelmää. Erillisyksikkömalli tukisi myös siviilikriisinhallinnan poikkihallinnollista ja verkostomaista yhteistoimintamallia. Kriisinhallintakeskuksen toiminta on korostuneesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjausten toimeenpanoa. Sisäministeriön arvion mukaan sisäministeriön yhteys tukisi tätä poikkihallinnollista toimintaa Pelastusopiston yhteyttä paremmin. Siksi sisäministeriö on katsonut tarkoituksenmukaisimmaksi vaihtoehdoksi siirtää Kriisinhallintakeskus sisäministeriön yhteyteen.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Siviilikriisinhallintalain tarkoitussäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ne kuvaisivat nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan strategiassa mainittuja Suomen siviilikriisinhallinnan tavoitteita. Lain tarkoituksena olisi edelleen tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi. Ehdotuksen mukaan tarkoituksiin lisättäisiin oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luominen ja palauttaminen, rauhan ja vakauden ylläpitäminen sekä muiden näihin verrattavien toimien tukeminen.

Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen säännökset vastaavat siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan eriytymiskehitystä. Lain tarkoituksena olisi jatkossa vain poikkeustapauksissa ja erikseen päätettäessä tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan suuronnettomuuksien tai luonnonkatastrofien aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi, mikä on ensisijaisesti kansainvälisen pelastustoiminnan tavoite. Uutena tavoitteena lakiin kirjattaisiin muiden laaja-alaisen häiriöiden ja tuhojen lieventäminen. Tällainen toiminta olisi poikkeuksellista siviilikriisinhallinnan ydintehtäviin nähden, ja tarkoituksena olisi käyttää siviilikriisinhallintaoperaatioita tai yksittäisiä asiantuntijoita apuna osana kansainvälistä vastetta luonnonkatastrofi- ja pandemiatilanteisiin, kun tällaiset tapahtumat voisivat johtaa laajaan yhteiskunnalliseen epävakauteen.

Siviilikriisinhallintalain soveltamisalaa koskevaa sääntelyä muutettaisiin vastaamaan lain tarkoituksääntelyyn tehtäviä muutoksia. Lakia ei enää sovellettaisi kokonaisuudessaan kansainväliseen pelastustoimintaan vaan lain soveltamisalasäännöksissä eriteltäisiin sovellettavat säännökset. Pelastusopistosta annettua lakia muutettaisiin tarpeellisin osin.

Kriisinhallintakeskuksen itsenäistä asemaa ja toimintaedellytyksiä ehdotetaan vahvistettavaksi siirtämällä keskus Pelastusopiston kirjanpitoyksiköstä sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Siviilikriisinhallintalain ja Pelastusopistosta annetun lain muutoksilla vastattaisiin aiemmissa selvityksissä nostettuihin, lähinnä Kriisinhallintakeskuksen ja Pelastusopiston ydintehtävien eroista johtuviin hallinnollisiin ongelmiin.

Lisäksi sisäministeriö on päättänyt siirtää Kriisinhallintakeskuksen Kuopiosta Helsinkiin.

Nykyisten suunnitelmien mukaan kansainvälinen pelastustoiminta tulee siirtymään Kriisinhallintakeskuksesta osaksi Pelastusopiston muuta yksikköä vuoden 2019 alkuun mennessä.

Siviilikriisinhallintalakiin ehdotetaan säännöksiä asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksista EU:n ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtävissä oleville.

Korvausta ehdotetaan maksettavaksi, koska sihteeristötehtävät sijaitsevat kaupungeissa, kuten New York, Wien, Bryssel ja Geneve, joissa asumis- ja koulukustannusten voidaan katsoa olevan erityisesti perheellisille kohtuuttoman suuret nykyisin maksettuihin päivärahoihin nähden. Kustannusten suuruus on johtanut siihen, että eräissä tapauksissa tehtävään valittu henkilö on kieltäytynyt tehtävien vastaanottamisesta tai kotiutunut kesken tehtävänsä. Nykykorvausten taso ei myöskään mahdollistaisi asiantuntijoiden lähettämistä New Yorkiin.

Muutoksella tuetaan erityisesti perheellisten naisten mahdollisuuksia hakeutua näihin vaikuttavuudeltaan tärkeisiin siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Tämä on tarpeen, sillä perheelliset naiset ovat selkeästi aliedustettuja verrattuna sekä perheellisiin miehiin että yksineläjiin Suomen siviilikriisinhallintatehtä-

HE 164/2018 vp

visissä. Tavoitteena on, että tehtäviin voidaan esittää ehdolle mahdollisimman päteviä henkilöitä. Korvauksilla on tarkoitus laajentaa käytettävissä olevaa asiantuntijapohjaa edistämällä myös perheellisten hakeutumista sihteeristötehtäviin. Ehdotetun kaltainen korvauskäytäntö on voimassa eri tavoin myös muissa siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita lähettävissä maissa kuten Ruotsissa, Norjassa, Saksassa ja Sveitsissä.

Sihteeristötehtävällä tarkoitettaisiin Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon (EFTA) kuuluvan valtion alueelle, tai joka on sijoitettu turvallisuusolosuhteiltaan niitä vastaavalla alueella sijaitsevaan kansainvälisen järjestön päämajaan, päämajassa sijaitsevaan pysyvään edustustoon tai erityistä itsenäistä tehtävää suorittavaan päämajan kaltaiseen toimipisteeseen.

Perheisiin liittyviä korvauksia ei maksettaisi kenttätehtävissä oleville, koska perheiden mukaan lähtöön olosuhteiltaan hyvin vaihteleviin tehtäviin liittyy vastuu- ja turvallisuuskäsitteitä. Perusongelma on, että Suomen kannalta tärkein siviilikriisinhallintatoimija EU on määritellyt kaikki operaationsa ns. non family mission -luokituksella. Tämän luokittelun sisällä on vaihtelua alueen tarkemman turvallisuusarvion mukaisesti: joillekin asemapaikoille perheillä on vapaa pääsy, kun taas korkean riskin operaatioihin perheenjäsenet eivät saa tulla edes vierailemaan. EU ei kuitenkaan missään operaatiossa ota vastuuta perheiden turvallisuudesta ja evakuointijärjestelyistä. Tästä syystä ei ole tarkoituksenmukaista, että Suomi tukisi ja sitä kautta kannustaisi perheiden viemistä tällaisille toimialueille. Lisäksi yhdellä toimialueella saattaa olla EU-operaatio, joka ei ota vastuuta asiantuntijoiden perheiden turvallisuudesta, sekä EU-delegaatio, joka mahdollistaa omille työntekijöilleen perheiden ottamisen mukaan. YK:n ja Etyjin vastaavat perheisiin liittyvät käytännöt vaihtelevat, ja esimerkiksi Etyjillä on operaatioita, jotka sitoutuvat järjestämään perheiden turvallisuuden. Olisi kuitenkin ongelmallista myöntää näihin yksittäisiin tehtäviin muista kenttätehtävistä poikkeavia etuja, koska tämä todennäköisesti johtaisi tilanteeseen, jossa samalla toimialueella voisi olla erilaisia etuja ja korvauksia saavia asiantuntijoita. Siksi perhekorvauksiin liittyviä käytäntöjä kenttätehtävissä tulee tarkastella kokonaisuutena ja ensisijaisesti yhdenmukaisesti EU-operaatioiden käytäntöjen kanssa.

Siviilikriisinhallinta-asetuksessa kaikille sihteeristötehtävissä oleville henkilöille maksetaan samaa 120 euron olosuhdekorvausta tehtävän sijaintikaupungin kustannustasosta riippumatta. Jatkossa on tarkoitus määrittellä henkilön saama korvaus paremmin vastaamaan sijaintikaupungin todellisia elin- ja asumiskustannuksia. Tämän takia asetuksessa on tarkoitus laskea jokaisen sijaintikaupungin olosuhdekorvaus käyttäen hyväksi ulkoministeriön ulkomaankorvausjärjestelmässä määritettyjä kalleuskertoimia. Lisäksi siviilikriisinhallintalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sihteeristötehtävissä oleville maksettaisiin asetuksessa määrätyn omavastuun jälkeen täydentävää asumiskorvausta ulkoministeriön ulkomaankorvausjärjestelmässä määrättyjen vuokrattojen mukaisesti ja perheen koko huomioiden. Ehdotetut korvauksia koskevat säännökset on laadittu tietyin poikkeuksin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain (596/2006) säännöksiä vastaaviksi. Tarkoituksena on esittää vain tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämättömiä korvauksia sekä pitää työnantajan hallinnollinen taakka mahdollisimman kevyenä.

Esityksessä ehdotetaan selvennettäväksi olosuhdekorvausta koskevia säännöksiä myös muilta osin. Palvelussuhteessa olevalle henkilölle voitaisiin maksaa olosuhdekorvausta myös tehtävän toimialueen perusteella terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista. Tarkoituksena on muuttaa siviilikriisinhallinta-asetusta siten, että ehdotettu kansallinen olosuhdekorvaus määräytyisi pääsääntöisesti voimassa olevien EU:n YTPP-operaatiokorvausten mukaisesti. EU ottaa olosuhdekorvauksissaan huomioon ehdotettuja vastaavan kaltaisia seikkoja.

Olosuhdekorvausta maksettaisiin, jollei EU, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija maksa päivärahaa tai muuta korvausta tai jos sen maksama päiväraha tai muu korvaus ei olisi riittävä. Täydentävä kansallinen olosuhdekorvaus olisi tarpeen niitä tilanteita varten, joissa henkilö ei saisi olosuhdekorvausta lainkaan, maksettu korvaus ei kattaisi kaikkia pykäläehdotuksessa mainittuja myöntämisperusteita tai maksettu korvaus olisi riittämätön.

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi muiltakin osin. Valtion palveluksessa olevan henkilön oikeus saada virkavapautta tai vapautusta työstä koskisi palvelussuhteen lisäksi Kriisinhallintakeskuksen järjestämää siviilikriisinhallinnan ja Pelastusopiston järjestämää kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutusta, palvelussuhdetta edeltävää perehdytyskoulutusta ja sellaista kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvää koulutusta tai harjoitusta, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Mainitut koulutukset ja harjoitukset ovat sellaisia, joihin henkilön on lähtökohtaisesti osallistuttava, jotta hänet voidaan lähettää ul-

HE 164/2018 vp

komaille siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäviin. Suomen siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoiminnan kannalta on tärkeää, että henkilöiden edellytyksiä osallistua laissa mainittuihin koulutuksiin ja harjoituksiin parannetaan. Velvoite myöntää virkavapautta tai vapautusta työstä laajennettaisiin koskemaan kuntia ja kuntayhtymiä. Laajennus on tarpeen etenkin kansainvälisen pelastustoiminnan toimintaedellytysten varmistamiseksi.

Lain palvelussuhteen päättämistä koskevaan sääntelyyn ehdotetaan lisättäväksi säännökset työnantajan oikeudesta irtisanoa palvelussuhde silloin, kun Suomi päättää supistaa osallistumistaan tai lopettaa osallistumisensa tiettyyn operaatioon. Työnantajan tulee myös voida tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa siirtää henkilö ulkomaan kriisinhallintatehtävästä kotimaan tehtäviin, jos henkilö tähän suostuu tai jos siihen on painavia syitä. Säännös soveltuisi esimerkiksi tilanteeseen, jossa henkilön edellytykset toimia kansainvälisissä tehtävissä ovat heikentyneet ratkaisevasti, mutta irtisanomiskynnys ei ole ylittynyt. Henkilön toimintaedellytykset olisivat heikentyneet ratkaisevasti esimerkiksi silloin, kun operaatio on suosittanut lähettäjävaltiolla hänen siirtämistään pois operaatiosta.

Lain asiantuntijarekisteriä koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykyisen toiminnan tarpeita sekä Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiä.

Tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan sotilaallisen kriisinhallinnan tavoin myös siviilikriisinhallintalain mukaisessa harjoituksessa olevia henkilöitä. Laissa tarkoitettuja harjoituksia ovat kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvät sellaiset harjoitukset, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

4.1.1 Yleistä

Esityksellä on taloudellisia vaikutuksia, mutta esitys ei itsessään suoraan lisää valtion talousarvion määrärahojen lisätarvetta. Esityksessä ehdotetaan, että Kriisinhallintakeskus siirrettäisiin hallinnollisesti sisäministeriön yhteyteen 1.1.2019. Lisäksi siviilikriisinhallintalakiin ehdotetaan muutoksia, joiden mukaan siviilikriisinhallintalain nojalla Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtävissä olevat henkilöt olisivat oikeutettuja asuntokorvaukseen, lastensa koulutuskorvaukseen ja päivähoitokorvaukseen. Esityksen mahdollisesta lisärahoituksesta päätetään erikseen julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvion valmistelun yhteydessä.

Esitykseen liittyen siviilikriisinhallinta-asetuksen liitteen olosuhdekorvauksia on tarkoitus tarkistaa siten, että sihteeristötehtävissä korvaukset olisi suhteutettu nykyistä paremmin sihteeristön sijaintipaikan kustannuksiin, ja operaatioissa maksettavat olosuhdekorvaukset seuraisivat EU:n omissa operaatioissaan oleville henkilöille maksamien korvausten tasoa. Olosuhdekorvauksia koskevan muutoksen kustannusvaikutus olisi vuositasolla noin 95 500 euroa ja noin kahden vuoden siirtymäkaudella enintään noin 107 500 euroa vuodessa. Siirtymäkausi on tarpeen niiden muutamien henkilöiden oikeuksiensa kannalta, joiden olosuhdekorvaus laskee. Kustannus vastaa noin yhdestä asiantuntijasta aiheutuvia vuosittaisia keskimääräisiä kuluja (120 000 euroa).

Lisäksi sisäministeriö on 5.7.2018 päättänyt siirtää Kriisinhallintakeskuksen Kuopiosta Helsinkiin. Päätös tulee voimaan samaan aikaan tämän lain voimaantulon kanssa, jonka jälkeen seuraa kahden vuoden siirtymävaihe. Siirto tulee aiheuttamaan erityisesti vuosille 2019–2020 päällekkäisiä kustannuksia, jotka voidaan hoitaa vuoden 2019 talousarvion ja valtiontalouden kehysten puitteissa.

Kriisinhallintakeskuksen menot on maksettu momentilta 26.01.04 Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet. Hallinnollisesta siirrosta Pelastusopistosta sisäministeriön yhteyteen aiheutuvat menot maksetaan toimintamomentilta 26.01.04. Siviilikriisinhallintaan ulkomailta osallistuvasta suomalaisista henkilöistä aiheutuvat menot maksetaan ulkoministeriön momentilta 24.10.21. Kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden osalta kulut maksetaan pelastustoimen Erityismenot -momentilta 26.30.20.

4.1.2 Kriisinhallintakeskuksen siirto sisäministeriön yhteyteen

Muutosehdotuksilla on kustannusvaikutuksia sisäministeriön hallinnonalalla ministeriön ja Pelastusopiston osalta. Osa Kriisinhallintakeskuksen hallinnolliseen siirtoon liittyvistä kustannusvaikutuksista

HE 164/2018 vp

on kertaluonteisia (järjestelmäsiirrot) ja osa pysyviä (henkilöstökustannukset, mahdolliset palvelumaksut ja järjestelmien ylläpitokulut).

Sisäministeriölle aiheutuu kustannuksia Kriisinhallintakeskuksen henkilöstön siirrosta ministeriön palkkausjärjestelmään ja henkilöstöhallinnon järjestelmiin. Lisäksi taloushallinnon ja asianhallinnan järjestelmiin liittyvistä siirroista saattaa aiheutua kustannuksia. Kustannuksia saattaa aiheutua myös tietojärjestelmiä ja muita hankintoja koskevien sopimusten sekä ohjelmistolisenssien siirrosta.

Pelastusopistossa Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja siviilikriisinhallinta-tehtäviä koskevat vireillä olevat asiat, tehdyt sopimukset ja sitoumukset samoin kuin niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä varat, velat ja kiinteän ja irtaimen omaisuuden omistus siirtyvät tämän lain tullessa voimaan Kriisinhallintakeskukselle.

Kriisinhallintakeskuksen siirto sisäministeriön yhteyteen tarkoittaisi 18–20 henkilön siirtoa Pelastusopiston kirjanpitoyksiköstä sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Lisäksi siviilikriisinhallintaan ulkomailla osallistuvien henkilöiden (vuosittain 100–120 henkilöä) palkanmaksu siirtyy sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Siirrolla on vaikutuksia Palkeiden palvelumaksuihin siirrettäessä Kriisinhallintakeskuksen henkilöstö, talous- ja hallintotehtävät sekä siviilikriisinhallintatehtävissä ulkomailla olevien henkilöiden palkanmaksu Pelastusopiston kirjanpitoyksiköstä sisäministeriön kirjanpitoyksikköön.

Henkilöstön sijoittamisesta ministeriön palkkausjärjestelmään aiheutuvat kustannusvaikutukset painottuvat vuodelle 2019, mutta palkkausjärjestelmän muutoksesta saattaa aiheutua myös pysyviä kustannusvaikutuksia. Palkkausjärjestelmästä aiheutuvat kustannukset kohdistuvat momentille 26.01.04 Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet. Kustannukset voidaan hoitaa momentin 26.01.04 määrärahan puitteissa.

Alustavan arvion mukaan siirto edellyttäisi 1–2 henkilötyövuoden kohdentamista ministeriön hallinnollisiin ohjaus- ja tukitehtäviin. Valmistelun edetessä selvitetään vielä tarkemmin siirron vaikutukset Pelastusopistoon jääviin tukitehtäviin.

Pelastusopistolle (momentti 26.30.01) aiheutuu kustannuksia kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävien siirrosta Kriisinhallintakeskuksesta Pelastusopiston toiseen yksikköön. Kustannuksia aiheutuu esimerkiksi päivystysjärjestelyistä ja henkilöstön siirrosta sekä mahdollisesta asiantuntijoiden rekrytointiin liittyvien palvelujen ostosta Kriisinhallintakeskukselta. Kustannukset voidaan hoitaa momentin 26.30.01 puitteissa.

Siirron taloudellisia vaikutuksia täsmennetään siirron valmistelun edetessä.

4.1.3 Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset

EU:n ja kansainvälisten järjestöjen sihteeristötehtäviin lähetetyille siviilikriisinhallinnan asiantuntijoille ehdotetaan maksettavaksi korvausta asunto-, koulutus- ja päivähoitokustannuksista.

Esitettyjen asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten lisäkustannuksia voidaan arvioida kolmen mahdollisen tilanteen perusteella. Ensiksi laskelma voidaan tehdä sen perusteella, että kaikilla 21.8.2018 sihteeristötehtävissä olevilla henkilöillä (17) olisi asemapaikallaan puoliso ja kaksi lukioikäistä lasta. Lisäksi laskelmassa yksi perheellinen asiantuntija asuisi New Yorkissa, jossa nykyisin ei ole asiantuntijaa. Asiantuntijoiden omavastuuosuudeksi on laskelmassa käytetty rahamäärää (1450 euroa), joka vastaa ulkoministeriön järjestelmän vuokrattoa sellaisille Brysselissä oleville 1–2 hengen kotitalouksille, joilla ei ole kotiedustusvelvollisuutta. Asiantuntijoiden vuokratot on laskettu noudattaen ulkoministeriön korvausjärjestelmää. Tällöin lisäkustannukset olisivat 723 200 euroa vuodessa.

Toiseksi kustannuksia voidaan arvioida siten, että edellä mainituilla henkilöillä olisi mukanaan puoliso ja yksi lukioikäinen lapsi. Tällöin esityksen kustannusvaikutus olisi noin 419 700 euroa vuodessa. Kolmas arviointitapa olisi laskea kustannukset toisen vaihtoehdon mukaisesti, mutta niin, että nykytilan mukaisesti New Yorkissa ei olisi asiantuntijaa. Tällöin kustannukset olisivat noin 328 000 euroa vuodessa. Ensimmäisen laskutavan tulos vastaisi noin 6 siviilikriisinhallinnan asiantuntijan vuosittaisia keskimääräisiä kuluja, toisen 3,5 asiantuntijan kuluja ja kolmannen 2,7 asiantuntijan kuluja.

4.2 Henkilöstövaikutukset

Esityksen henkilöstövaikutukset kohdistuvat Kriisinhallintakeskuksen tehtäviä hoitavaan Pelastusopiston henkilöstöön. Kriisinhallintakeskuksen siirto Pelastusopistosta sisäministeriön kirjanpitoyksikköön koskisi 18—20 henkilöä. Kriisinhallintakeskuksen siviilikriisinhallinnan tehtävät ja niitä hoitava henkilöstö siirtyisivät sisäministeriöön 1.1.2019 lukien. Kriisinhallintakeskuksen henkilöstö olisi virkasuhteessa sisäministeriöön. Virat olisivat ministeriön yhteisiä.

Kriisinhallintakeskuksen sijaintipaikan siirrolla Kuopiosta Helsinkiin on henkilöstövaikutuksia. Henkilöstöön tullaan soveltamaan tämän lain voimaantulosta alkavaa kahden vuoden siirtymävaihetta.

Valtionhallinnon organisaation muutostilanteissa henkilöstön asema järjestetään voimassa olevan lainsäädännön, virkaehtosopimusten ja valtioneuvoston periaatepäätösten mukaisesti.

Valtion virkamieslain 5 a §:n (1548/2011) mukaan valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyn yhteydessä virat ja niihin nimitetyt virkamiehet siirtyvät samaan virastoon tai samoihin virastoihin kuin tehtävät siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Jos virka siirretään virkamiehen työssäkäyntialueelta tai työssäkäyntialueelle, voidaan virka siirtää ilman virkamiehen suostumusta. Työssäkäyntialueella tarkoitetaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 1 luvun 9 §:n mukaista aluetta, joka ulottuu 80 kilometrin etäisyydelle henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta. Pykälän perustelujen mukaan jos organisaatiomuutoksen yhteydessä viran tehtävät siirtyisivät toiselle työssäkäyntialueelle ja virkamies kieltäytyisi siirrosta oman työssäkäyntialueensa ulkopuolella olevaan virastoon, tulisi tilanteessa noudatettavaksi virkamieslain 27 §:n sekä mahdollisesti muut asiaa koskevat säännökset (HE 95/2011 vp, s. 9). Edelleen pykälän mukaan virkamiehen palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä niistä virkaehtosopimuksissa sovitaan tai laissa säädetään.

Tehtäväjärjestelyiden lähtökohtana on henkilöstön aseman turvaaminen niitä periaatteita noudattaen, jotka on vahvistettu valtioneuvoston 26 päivänä tammikuuta 2012 antamassa periaatepäätöksessä valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa (VM/201/00.00.02.2012) ja sen soveltamisohjeessa. Ohjeen mukaan tavoitteena on, että muutoksen kohteena oleva henkilöstö sijoittuu sellaisiin uusiin tehtäviin, jotka vastaavat mahdollisimman hyvin vaatimuudeltaan, työn luonteeltaan ja palkkaukseltaan henkilön tehtäviä ennen muutosta.

Lisäksi noudatetaan valtiovarainministeriön päätöstä muutosten johtamisesta ja muutosturvasta valtionhallinnosta (VM/305/00.00.00/2012).

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kriisinhallintakeskuksen siirto sisäministeriön yhteyteen lisäisi ministeriön hallinnollisia ja muita tukitehtäviä. Vastaavat tehtävät poistuisivat Pelastusopistolta. Sisäministeriö toimisi jatkossa Kriisinhallintakeskuksen hallintopalveluja tuottavana virastona ja kirjanpitoyksikkönä. Varsinainen substanssia koskeva päätöksenteko säilytettäisiin Kriisinhallintakeskuksessa. Kriisinhallintakeskus ei hoitaisi ministeriön tehtäviä.

Kriisinhallintakeskuksen asemasta sisäministeriön yhteydessä säädettäisiin sisäministeriötä koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (1056/2013). Kriisinhallintakeskuksesta käytettäisiin nimitystä 'sisäministeriön yhteydessä toimiva keskus'. Keskus suorittaisi tehtävänsä itsenäisesti. Kriisinhallintakeskus toimisi tulohajattuna virastona ja työnantajavirastona sisäministeriön kirjanpitoyksikössä.

Siirto vaikuttaisi sisäministeriön kirjanpitoyksikön päällikön tehtäviin. Ministeriön kansliapäälliköllä olisi kirjanpitoyksikön päällikkönä kokonaisvastuu siitä, että Kriisinhallintakeskus hoitaa tehtävänsä lainsäädännön mukaisesti ja valtion talousarviossa asetettujen määrärahojen puitteissa. Vastaava vastuu poistuisi Pelastusopiston rehtorilta.

Sisäministeriön työjärjestyksessä (1078/2013) säädettäisiin Kriisinhallintakeskusta koskevien tehtävien hoitamisesta ja niihin liittyvistä vastuutahoista ministeriössä. Sisäministeriön työjärjestykseen sisällytettäisiin säännökset ministeriön eri osastojen, erillisten yksiköiden ja johdon virkamiesten Kriisinhallintakeskusta koskevista tehtävistä, ministerin toimivallan rajaamisesta sekä ministeriön johdon toimivallasta ja valvontavastuusta suhteessa Kriisinhallintakeskuksen johtoon.

Sisäministeriö toimisi neuvotteluviranomaisena Kriisinhallintakeskuksen henkilöstön osalta. Sisäministeriö tekisi päätökset Kriisinhallintakeskuksen virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta, sekä vi-

HE 164/2018 vp

ran muuttamisesta ja siirtämisestä. Ministeriön toimivallasta säädetäisiin valtion virkamiesasetuksessa (971/1994).

Siviilikriisinhallintaan ulkomailla osallistuvat henkilöt (vuosittain 100—120 henkilöä) ovat määräkaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Kriisinhallintakeskus toimisi heidän työnantajanaan.

Kriisinhallintakeskuksen johtajan toimivaltuuksia esitetään vahvistettavaksi työnantajana toimimisen osalta. Johtaja nimittäisi keskuksen virkamiehet ja ottaisi palvelukseen keskuksen muun henkilöstön sekä myöntäisi henkilöstön virkavapaudet. Johtaja myös vahvistaisi keskuksen työjärjestyksen kuultuaan sisäministeriötä. Valtioneuvosto nimittäisi Kriisinhallintakeskuksen johtajan.

Kriisinhallintakeskuksen työjärjestyksessä määrättäisiin Kriisinhallintakeskuksen asioiden käsittelyn ja ratkaisemisen toimivallasta.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäministeriö asetti tammikuussa 2016 hankkeen, jonka tarkoituksena oli selvittää siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevan lainsäädännön ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeita ja valmistella mahdollinen lainsäädännön muutosesitys eduskunnalle (SM015:00/2015). Hankkeen määräaika on 1.2.2016—31.12.2017. Hankkeen määräaika jatkettiin 31.12.2018 asti.

Sisäministeriö asetti hanketta varten työryhmän, jossa oli edustettuna sisäministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö, pelastusosasto, poliisiosasto ja rajavartiolaitos sekä ulkoministeriö ja puolustusministeriö. Sosiaali- ja terveystieteiden osasto osallistui työryhmän työhön toukokuusta 2016 elokuuhun 2017. Työryhmän tehtävänä oli hankkeen toimeksiannon mukaisesti selvittää kattavasti siviilikriisinhallintalain ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeet ja käsitellä mahdollisia vaihtoehtoja lainsäädännön tarkistamiseksi. Työryhmän tuli arvioida, kansainvälinen toimintaympäristö ja päätöksentekomenettelyt huomioiden muun muassa siviilikriisinhallinnan lainsäädännön käsitteitä sekä asiantuntijoiden lähettämistä, palvelussuhteen ehtoja ja kotimaan valmiuksia koskevia säännöksiä. Ajanmukaisilla säännöksillä tulee kyetä ennakoimaan kansainvälisen ja kansallisen turvallisuuden muutoksia ja tulevaisuutta.

Työryhmän tuli työssään ottaa huomioon ulkoministeriön asettaman Kriisinhallintaan ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät lainsäädännön muutostarpeet -työryhmän 4.11.2014 julkaisema mietintö sekä mietinnön perusteella annettu laki muutoksista sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin ja puolustusvoimista annettuun lakiin (576 ja 577/2015, HE 297/2014 vp). Työryhmän tuli lisäksi ottaa huomioon siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden oikeudellista asemaa selvittäneen työryhmän 30.6.2011 valmistunut raportti (sisäasiainministeriön julkaisu 26/2011). Työryhmä laati mietintönsä hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän asettamispäätöksen mukainen toimikausi oli 1.2.2016—31.12.2016. Sisäministeriö jatkoi työryhmän toimikautta 31.12.2017 asti.

Työryhmä kuului toimikautensa aikana seuraavia tahoja: lakiasiainpäällikkö Pekka Syrjänen ja asiantuntija Tuomo Yliluoma, Valtiokonttori, neuvotteleva virkamies Jarmo Huotari ja neuvotteleva virkamies Joanna Autiovuori, valtiovarainministeriö, Kriisinhallintakeskuksen vt. johtaja Jari-Pekka Paajala, Helsingin käräjäoikeuden tuomari Satu Seppänen, varatuomari Hannu Taimisto, Laajan turvallisuuden verkoston (WISE) toiminnanjohtaja Anne Palm, diplomi-insinööri, julkishallinnon maisteri Päivi Nikander, Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry:n päluottamusmies (SM) Pekka Lassila, Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen johtaja Jukka-Pekka Schroderus, Pelastusopiston rehtori Mervi Parviainen ja Poliisiammattikorkeakoulun rehtori Kimmo Himberg.

Sisäministeriö asetti 14.2.2017 selvitysryhmän arvioimaan Kriisinhallintakeskuksen asemaa ja tehtäviä Suomen siviilikriisinhallinnassa sekä tarkastelemaan niihin liittyviä lainsäädännöllisiä kysymyksiä, jotka käsiteltiin lakihankkeen yhteydessä. Selvitysryhmän tuli esittää selvitys työryhmälle. Selvityksen määräaika oli 15.2.2017—31.5.2017. Selvitysryhmään puheenjohtajana toimi varatuomari Hannu Taimisto ja jäsenenä diplomi-insinööri, julkishallinnon maisteri Päivi Nikander, lähetystöneuvos Pia Stjernvall ulkoministeriöstä ja neuvotteleva virkamies Antti Häikiö sisäministeriöstä.

HE 164/2018 vp

Selvitysryhmän selvitys valmistui 31.5.2017. Työryhmä otti huomioon selvitysryhmän näkemykset mietintönsä valmistelussa.

Sisäministeriö asetti 28.2.2018 työryhmän valmistelemaan Kriisinhallintakeskuksen hallinnollista siirtoa sisäministeriön yhteyteen. Työryhmän toimikausi on 1.3.2018—31.3.2019. Työryhmässä on jäseniä sisäministeriöstä, Pelastusopistosta ja Kriisinhallintakeskuksesta sekä Pelastusopiston henkilöstön ja Kriisinhallintakeskuksen siirtyvän henkilöstön edustajat.

Lisäksi sisäministeriö on 5.7.2018 päättänyt, että Kuopioon sijoitettu Kriisinhallintakeskus siirretään Helsinkiin. Päätös tulee voimaan samaan aikaan nyt ehdotettavien lainmuutosten voimaantulon kanssa, jonka jälkeen seuraa kahden vuoden siirtymävaihe.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Sisäministeriö pyysi lausuntoa siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevan lainsäädännön ja siihen liittyvän muun lainsäädännön muutostarpeita käsittelevän työryhmän mietinnöstä 38 taholta.

Lausunnon antoivat oikeuskanslerinvirasto, valtiovarainministeriö, oikeusministeriö, ulkoministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosasto, sisäministeriön pelastusosasto, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Poliisihallitus, Pelastusopisto, Rikosseuraamuslaitos, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Rahanliitto ry, Suomen Punainen Risti, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry, Suomen palopäällystöliitto, Suomen kansainvälisen kriisinhallinnan poliisit ry, Elinkeinoelämän keskusliitto ja Laajan turvallisuuden verkosto WISE. Päällystöliitto ry, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ja Kuntaliitto ilmoittivat, että niillä ei ole lausuttavaa.

Työryhmän esittämiä muutoksia pidettiin yleisesti kannatettavina ja perusteltuina. Jäljempänä tarkastellaan lausunnonantajien päähuomioita ja sitä, miten ne on otettu huomioon esityksen jatkovalmistelussa.

Valtaosa lausunnonantajista kannatti mietinnön ehdotusta, jonka mukaan velvoite myöntää virkavapautta tai vapautusta työstä koskisi kaikkia työnantajia. Suomen Punaisen Ristin mukaan sen asema poikkeusoloissa voi heikentyä esitetyn muutoksen vuoksi, jos se ei itse voi määrittellä niitä henkilöitä, joita varataan Punaisen Ristin Geneven sopimusten mukaisen, humanitaarisen toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi. Elinkeinoelämän keskusliitto katsoo ensisijaisesti, että työntekijän tulisi pyytää työnantajalta vapautusta työstä kriisinhallintatehtäviin lähtemiseen. Jos velvollisuus vapaan myöntämiseen vastoin Elinkeinoelämän keskusliiton kantaa ulotetaan yksityisiin työnantajiin, laissa tulee sen mukaan säätää riittävän pitkä ilmoitusaika (esim. kaksi kuukautta) ennen palvelukseen lähtemistä. Työnantajalla tulee myös olla oikeus kieltäytyä myöntämästä vapautusta työstä, jos työnantajan toimintaan liittyvät syyt niin vaativat. Puolustusministeriö katsoi, että asiasta ei ole riittävästi oikeuskäytäntöä. On myös huomattava, että sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain vastaavaa 25 §:ää on puolustusvoimien toiminnassa tulkittu pitkälti siten, että kriisinhallintapalvelussuhteeseen ei ole otettu henkilöä, jolla ei ole, mikäli henkilö on yksityisen sektorin palveluksessa, työnantajansa myöntämää vapautusta työstä kriisinhallintapalvelussuhteen ajaksi. Lisäksi puolustusvoimista annetun lain (551/2007) kansainvälisen avun antamiseen ja vastaanottamiseen liittyvän 12 b §:n mukaan virkavapauden tai työstä vapautuksen myöntämisestä reserviläiselle 12 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin päättää harkintansa mukaan työnantaja. Puolustusministeriö ei siksi pitänyt ehdotusta perusteltuna. Ehdotusta muutettiin esityksen jatkovalmistelussa siten, että velvoite koskisi vain valtiota, kuntaa ja kuntayhtymää. Velvoite ei näin ollen koskisi esimerkiksi Suomen Punaista Ristiä. Siviilikriisinhallintalain 5 §:ssä tarkoitettu työnantaja ottaa päätöksenteossaan huomioon käynnissä olevan kotimaan suuronnettomuuden, laajan häiriötilanteen ja poikkeusolon.

Valtiovarainministeriön mukaan siirrettäessä palvelussuhteessa oleva henkilö kotimaan tehtävään ei ole perusteltua, että hän jatkaisi siviilikriisinhallintalain mukaisessa palvelussuhteessa vaan Suomessa työskenneltäessä palvelussuhteena tulee olla valtion virkamieslain mukainen virkasuhde. Siviilikriisinhallintalain mukainen palvelussuhde on tarkoitettu kriisinhallintatehtäviin operaation mukaisessa kohdemaassa erityisolosuhteissa, joissa kotimaan olosuhteisiin nähden hyvin poikkeuksellisen palvelussuhdelajin käyttö on perusteltua. Edelleen henkilön ei tulisi saada kotimaassa samaa palkkaa kuin kriisinhallintatehtävissä ulkomailla, jos hän työskentelee tehtävissä, jotka ovat samanlaisia tai vertautuvat samantyyppisiin tehtäviin laissa mainituissa työnantajaorganisaatioissa. Esitystä on muutettu valtiovarainministeriön näkemysten mukaisesti.

HE 164/2018 vp

Ehdotettuja asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksia pidettiin yleisesti tarpeellisina. Ulkoministeriö katsoi lausunnossaan, että korvaukset edistäisivät pätevien hakijoiden löytämistä Suomen kannalta tärkeisiin sihteeristötehtäviin. Oikeusministeriö totesi kannatettavaa olevan erityisesti naisten osallistumisen tukeminen. Poliisihallitus kiinnitti huomiota työvoiman tavoittelun näkökulmasta siihen, että samankaltaisia korvauslajeja sisältyy henkilöstösääntöihin, joita kansainväliset järjestöt ja Euroopan unioni soveltavat työntekijöihinsä samoissa kaupungeissa.

Valtiovarainministeriön mukaan mietinnössä ei perusteltu kovin laajasti syitä sille, miksi esitetyt korvaukset otettaisiin käyttöön siviilikriisinhallintatehtävissä. Korvauksia ei sen mukaan voida pitää perusteltuina valtiolle aiheutuvien huomattavien lisäkustannusten vuoksi. Esityksen perusteluja on näiltä osin täydennetty.

Pelastusopisto esitti, että korvausehdotukset poistettaisiin esityksestä. Toissijaisesti, jos korvauksia ei poisteta, niiden rajaaminen olisi toteutettava perustuslain 6 §:n edellyttämällä tavalla. Opisto ei myöskään löydä suoraa tilastollista tukea tukien perusteena esitettyyn sihteeristötehtävien rekrytointiongelmaan.

Esityksen valmistelussa on katsottu, että tukemalla perheellisten asiantuntijoiden mahdollisuuksia hakea sihteeristötehtäviin voidaan parantaa hakemusten tasoa ja etenkin perheellisten naisten mahdollisuuksia osallistua siviilikriisinhallintatehtäviin. Vaikka sihteeristötehtäviin voidaan nykyisin saada paljon hakemuksia, tehtäviin ei välttämättä aina löydy päteviä hakijoita. On tapauksia, joissa sihteeristötehtävästä kiinnostunut hyvin pätevä henkilö on jättäytynyt hausta pois, koska perheellisenä kustannukset olisivat olleet liian suuret tai jossa palvelussuhteessa oleva on joutunut irtisanoutumaan tehtävästä korkeiden koulutuskustannusten vuoksi. On myös huomattava, että New Yorkiin ei ole koskaan voitu lähettää siviilikriisinhallinnan asiantuntijaa.

Henkilöiden yhdenvertaisuutta koskevaa huomiota käsitellään jäljempänä esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä käsittelevässä jaksossa.

Asiantuntijarekisteriä koskevien muutosehdotusten osalta valtioneuvoston oikeuskansleri, Tietosuoja- ja valtuutetun toimisto ja oikeusministeriö huomauttivat, että esityksessä tulisi määritellä henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste. Lisäksi säätämisyjärjestysperusteluissa olisi syytä käsitellä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädettyä yksityisyyden suojaa suhteessa asiantuntijarekisteriin kerättäviin tietoihin sekä niiden säilytysajan pidennykseen. Esityksen säännösehdotuksia ja perusteluja on näiltä osin tarkistettu.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on yhteys hallituksen esitykseen eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp). Mainitulla esityksellä yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi soveltuvin osin sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan sekä henkilötietojen käsittelyyn, joka tapahtuu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston 2 jaksossa tarkoitettuun yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen, ellei toisin säädetä. Soveltamisalan laajentamisella voidaan varmistaa perustuslain edellyttämällä tavalla, ettei lainsäädäntöön jää henkilötietojen käsittelyn osalta sääntelemättömiä katvealueita.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan

Lain nimike

Voimassa olevan lain nimikkeessä käytetään ilmaisua "siviilihenkilöstö". "Henkilöstö" on kollektiivinen ilmaisu, jolla tarkoitetaan tietyn organisaation henkilöstöä. Suomi on lähettänyt eri siviilikriisinhallintaoperaatioihin yksittäisiä henkilöitä, jotka eivät yleensä muodosta yhdessä selkeää erillistä kollektiivia. Lain nimikettä ehdotetaan näin ollen muutettavaksi siten, että siinä käytettäisiin "siviilihenkilöstön" sijasta ilmaisua "siviilihenkilöiden".

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Voimassa olevassa pykälässä lain tarkoitus on kytketty Suomen kansainvälisen kriisinhallinnan osallistumisen tavoitteisiin. Pykälässä mainittuja tavoitteita ehdotetaan muutettavaksi kuvastamaan selkeämmin Suomen nykyisen siviilikriisinhallintatoiminnan tavoitteita sellaisina kuin ne on kuvattu vuonna 2014 julkaistussa Siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa.

Voimassa olevan pykälän 1 kohdassa mainittuja tavoitteita ovat konfliktien ehkäisy ja rajoittaminen, niistä aiheutuneiden tuhojen korjaaminen ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttaminen. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kuvaisi nykyistä selkeämmin siviilikriisinhallinnan ydintehtäviä. Näitä ovat konfliktien ehkäisemisen ja rajoittamisen lisäksi oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luominen ja palauttaminen, rauhan ja vakauden ylläpitäminen sekä muiden näihin verrattavien toimien toteuttaminen.

Voimassa olevan pykälän 2 kohdassa mainitulla suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämisellä tarkoitetaan erityisesti kansainvälistä pelastustoimintaa. Kansallisesti ja EU:n tasolla linjattuihin siviilikriisinhallinnan tavoitteisiin ei kuulu suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventäminen. Pykälän 2 kohdassa mainittu toiminta ehdotetaan siksi poistettavaksi laista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kohdemaan yhteiskunnan keskeisten toimintojen tuki ei voisi käsittää esimerkiksi maan pelastustoiminnan järjestelmän kehittämistä osana siviilikriisinhallintaa.

Pykälän voimassa olevan 3 kohdan mukaan lain tavoitteena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan EU:n ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi. Lain tavoitteena tulisi olla myös Suomen kansallisten kriisinhallintavalmiuksien kehittäminen. Kohtaan ehdotetaan siksi lisättäväksi tästä maininta, ja kohdan sisältö ehdotetaan siirrettäväksi 2 kohtaan.

Pykälän 3 kohtaan ehdotetaan sääntelyä, jonka mukaan lain tarkoituksena olisi tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan poikkeuksellisesti muiden laaja-alaisten häiriöiden ja tuhojen lieventämiseksi. Lisäyksellä halutaan varautua siihen, että tulevaisuudessa siviilikriisinhallintaoperaatiota voitaisiin poikkeuksellisesti käyttää apuna myös edellä mainitunlaisissa toimissa. Esimerkiksi EU:n vuoden 2016 globaalistrategiassa linjataan, että siviilikriisinhallintaoperaatioita voitaisiin käyttää apuna osana kansainvälistä vastetta luonnonkatastrofi- ja pandemiatilanteisiin, kun tällaiset tapahtumat voisivat johtaa laajaan yhteiskunnalliseen epävakauteen. Siviilikriisinhallintavaroja voidaan käyttää tehtävään, joka on muodollisesti esimerkiksi pelastuspalvelua, mutta joka on samalla luokiteltavissa myös siviilikriisinhallinnaksi.

2 §. *Lain soveltamisala.* Lain 2 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohtaan tehtäisiin lain nimikkeen muutoksen mukainen tarkistus.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa kotimaan valmiuksilla tarkoitetaan siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksia. Kansainvälisen pelastustoiminnan kotimaan valmiuksista ehdotetaan säädettäväksi Pelastusopistosta annetussa laissa, johon tarvittavat muutokset ehdotetaan esityksen 2. lakiehdotuksessa.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 kohta, jonka mukaan laissa säädettäisiin Kriisinhallintakeskuksesta. Nykyisin Kriisinhallintakeskuksesta säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa. Koska Kriisinhallintakeskus esitetään eriytettäväksi Pelastusopistosta, luontevin paikka säännellä kes-

HE 164/2018 vp

kuksesta olisi siviilihenkilöiden osallistumista kriisinhallintaan koskevassa yleissääädöksessä. Esitykseen sisältyvällä 2. lakiehdotuksella tehtäisiin Pelastusopistosta annettuun lakiin tarvittavat muutokset.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan laki koskee nyt jo kumotun pelastuslain (468/2003) 49 §:ssä tarkoitettua humanitaarista apua eli voimassa olevan pelastuslain 38 §:ssä tarkoitettua pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua. Lain 1 §:ään ehdotettujen muutosten mukaisesti lakia ei kokonaisuudessaan sovellettaisi tällaiseen apuun.

Pelastuslain 38 §:ään vuonna 2017 lisätyn uuden 4 momentin mukaan pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelussuhteesta ja henkilöstön asemasta avustustoiminnassa säädetään siviilikriisinhallintalain 2 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti siten, että siviilikriisinhallintalakia sovellettaisiin pelastuslain 38 §:n nojalla kansainväliseen pelastustoimintaan lähetettävän henkilöstön palvelussuhteeseen ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa lukuun ottamatta mitä lain 6 a—6 d §:ssä säädetään. Sovellettavaksi tulisivat siten lain 2 luku 6 a—6 d §:ää lukuun ottamatta ja 3 luku (asiantuntijarekisteri). Momentissa olisi myös informatiivinen viittaus siitä, että pelastuslain 38 §:n mukaiseen pelastustoimeen kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa.

Suomalaiset pelastusmuodostelmat toimivat kohdemaan pelastustoiminnan johtajan alaisuudessa pelastuslain mukaisessa pelastustoiminnassa eikä niillä ole itsenäistä toimivaltaa tehtävissä avustuksessaan. Pelastustoimeen kuuluvassa avunannossa ei käytetä voimakeinoja tai voimankäyttövälineitä. Siviilikriisinhallintalain 6 a—d §:n säännöksiä toimivaltuuksista, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja sekä voimankäyttövälineistä, voimakeinojen käytöstä ja hätävarjelusta ei siksi sovelleta kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuviin henkilöihin.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, johon sisällytettäisiin voimassa olevan 2 momentin toisen virkkeen soveltamisalasäännökset.

2 a §. Määritelmät. Pykälässä säädettäisiin asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksia koskevia säännöksiä (14 a—c §) varten tarpeellisista puolison, lapsen, perheenjäsenen ja mukana seuraavan perheenjäsenen määritelmistä. Määritelmät ovat samansisältöiset kuin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 2 §:n ja valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain 3 §:n määritelmät.

Pykälässä säädettäisiin myös sihteeristötehtävän määritelmästä. Sihteeristötehtävällä tarkoitettaisiin Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon (EFTA) kuuluvan valtion alueelle, tai joka on sijoitettu turvallisuusolosuhteiltaan niitä vastaavalla alueella sijaitsevaan kansainvälisen järjestön päämajaan, päämajassa sijaitsevaan pysyvään edustustoon tai erityistä itsenäistä tehtävää suorittavaan päämajan kaltaiseen toimipisteeseen. Sihteeristötehtäviä on edellä mainituilla alueilla EU:n ja kansainvälisten järjestöjen päämajoissa sekä toimipisteissä, kuten esimerkiksi Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimistossa (ODIHR) Puolassa tai Naton strategisen kommunikaation keskuksessa Latviassa. Sihteeristötehtävät ovat pääsääntöisesti johto-, asiantuntija- tai tukitehtäviä, joilla on vaikutusta koko organisaation toimintaan tai yhtä kenttätoimialuetta laajemmin tai niissä toimitaan järjestön johdon ja järjestön kenttätoiminnan yhteydenpitoa välittävissä tehtävissä. Suomen kannalta tärkeimmät sihteeristötehtävät ovat vaativia strategisen tason tehtäviä.

Muita kuin sihteeristötehtäviä kutsutaan esityksessä kenttätehtäviksi. Näillä tarkoitetaan EU:n tai kansainvälisen järjestön operaatiotehtäviä tai delegaatiotehtäviä, kuten EU-edustustoissa sekä EU:n erityisedustajien toimistoissa olevia tehtäviä. Kuitenkin delegaatiotehtävät EU-edustustoissa sekä EU:n erityisedustajien toimistoissa EU:n tai EFTA:n alueella tai turvallisuusolosuhteiltaan niitä vastaavalla alueella sijaitsevissa kansainvälisten järjestöjen päämajoissa katsotaan sihteeristötehtäviksi. Kenttätehtävät ovat pääsääntöisesti johto-, asiantuntija- tai tukitehtäviä EU:n tai kansainvälisen järjestön operatiivisessa siviilikriisinhallintatoiminnassa kriisialueella tai sen lähialueella.

Pykälässä käytettyä ilmaisua "kansainvälinen järjestö" ei tule tässä yhteydessä tulkita suppeasti kattamaan vain perinteiset hallitustenväliset järjestöt. Ilmaisun voidaan tässä yhteydessä katsoa tarkoittavan myös esimerkiksi valtioiden yhdessä kansalaisjärjestöjen tai muiden ei-valtiollisten järjestöjen kanssa perustamat tietyn valtion lainsäädännön alaiset järjestöt.

HE 164/2018 vp

3 §. *Toimialajako.* Lain 3 §:n 1 momenttiin tehtäisiin lain nimikkeen muutoksen mukainen tarkistus.

Valtioneuvostosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta annetulla lailla (767/2013) sisäasiainministeriön nimi on muutettu sisäministeriöksi. Samoin valtioneuvostosta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta annetulla lailla (837/2017) ulkoasiainministeriön nimi on muutettu ulkoministeriöksi. Pykälän 1 ja 2 momentin ilmaisuja ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti.

Pykälän 2 momentin mukaan sisäministeriö käsittelee asiat, jotka koskevat pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamista pelastuslain nykyisen 38 §:n nojalla. Säännös ehdotetaan poistettavaksi, koska tarkoituksena on, että siviilikriisinhallintalaki ei kokonaisuudessaan koskisi tällaisen avun antamista vaan lakia sovellettaisiin vain osittain kansainväliseen pelastustoimintaan.

4 §. *Kotimaan valmiudet.* Lain 4 §:n 1 ja 3 kohtaan tehtäisiin lain nimikkeen muutoksen mukainen tarkistus. Pykälän 1, 4 ja 5 kohtaan tehtäisiin kielellisiä tarkistuksia.

Pykälän 2 kohta ehdotetaan selkeyssyistä muutettavaksi pykälän 3 kohdaksi ja pykälän 3 kohta 2 kohdaksi. Pykälän uudeksi 4 kohdaksi ehdotetaan siirrettäväksi Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa mainittu Pelastusopiston tehtävä huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla (1) tuetaan siviilikriisinhallinnan koulutusta sekä kotimaan valmiuksien suunnitelmallista kehittämistä kokonaisvaltaisuuden näkökulmasta, (2) toteutetaan kansallisesti verkottunutta ja korkeatasoista tutkimusta, joka (3) yhdistää ongelmanasettelussaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja täten lisää mahdollisuuksia kehittää uusia toimintamuotoja sekä innovaatioita. Strategian mukaan tutkimustoiminnan vastuulla on kotimaan valmiuksien, erityisesti koulutuksen ja rekrytoinnin vaikuttavuuden ja laadun arviointi.

Pykälän uutta 5 kohtaa koskevan ehdotuksen mukaan kotimaan valmiuksiin kuuluisivat pykälän 1—4 kohdassa mainittujen asioiden valmistelun yhteensovittamisen sijasta näiden asioiden yhteensovittaminen. Sisäministeriö ei ole sovittanut yhteen näiden asioiden valmistelua vaan itse asioita.

4 a §. *Kriisinhallintakeskus.* Pykälässä säädettäisiin Kriisinhallintakeskuksen hallinnollisesta asemasta ja tehtävistä. Kriisinhallintakeskus siirrettäisiin hallinnollisesti Pelastusopistosta sisäministeriön kirjanpitoyksikköön. Kriisinhallintakeskus ei olisi sisäministeriön osasto tai yksikkö vaan ministeriön yhteydessä toimiva keskus. Lakiin ehdotettavassa sääntelyssä mallia on otettu lähinnä Onnettomuustutkintakeskusta koskevasta sääntelystä (turvallisuustutkintalaki 525/2011).

Valtion virkamieslaissa säädetään virkamiehen asemasta valtionhallinnon uudelleenjärjestelyissä. Lakiin lisättiin virkamiesten asemaa koskevat siirtymäsäännökset, jotta vastaavia säännöksiä ei tarvitsisi ottaa erikseen jokaiseen organisaatiomuotolakiin. Yhdenmukaiset säännökset kaikkien organisaatiomuutostyyppien osalta yhtenäistävät käytäntöä henkilöstön aseman suhteen (HE 95/2011 vp, s. 4—5).

Valtion virkamieslain 5 a §:n mukaan valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyn yhteydessä virat ja niihin nimitetyt virkamiehet siirtyvät samaan virastoon tai samoihin virastoihin kuin tehtävät siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Pykälän mukaan virka voidaan siirtää edellä tarkoitetuissa tilanteissa ilman virkamiehen suostumusta, jos virka siirretään virkamiehen työssäkäyntialueella tai työssäkäyntialueelle. Työssäkäyntialueella tarkoitetaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 1 luvun 9 §:n mukaista aluetta. Virkamiehen mahdollinen kieltäytyminen siirrosta ei vaikuta tehtävien siirtoon uuteen sijaintipaikkaan.

Pelastusopiston Kriisinhallintakeskuksen siviilikriisinhallinnan virat ja niitä hoitavat virkasuhteessa olevat henkilöt siirtyisivät näin ollen ehdotetun 4 a §:n ja valtion virkamieslain 5 a §:n nojalla sisäministeriöön.

Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi Pelastusopistolain 2 §:n 2 momentissa säädetyt Pelastusopiston tehtävät, joita Kriisinhallintakeskus hoitaa mainitun lain 3 a §:n mukaan. Lain 2 §:n 2 momentissa viitataan siviilikriisinhallintalain 4 §:n 1—3 kohdassa mainittuihin tehtäviin, siviilikriisinhallintalain 5 §:ssä säädettyyn tehtävään toimia valtiotyönantajan edustajana sekä säädetään erikseen Pelastusopiston tehtäväksi huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.

4 b §. *Kriisinhallintakeskuksen organisaatio.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Kriisinhallintakeskuksen henkilöstöstä. Pykälän 2 momentin mukaan keskuksen johtajan tehtävänä olisi johtaa, valvoa

HE 164/2018 vp

ja kehittää keskuksen toimintaa sekä vastata toiminnan laadusta ja tuloksellisuudesta. Johtajalla olisi oikeus nimittää keskuksen virkamiehet ja ottaa palvelukseen muun henkilöstön. Säännös olisi tarpeen vahvistamaan keskuksen itsenäistä asemaa sisäministeriön yhteydessä. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös siitä, että valtioneuvosto nimittää Kriisinhallintakeskuksen johtajan.

4 c §. Työjärjestys. Kriisinhallintakeskuksella olisi pykälän mukaan työjärjestys, jonka keskuksen johtaja vahvistaa kuultuaan sisäministeriötä. Nykyisin Kriisinhallintakeskuksen työn järjestämiseen liittyvistä asioista määrätään Pelastusopiston työjärjestyksessä. Myös tämä sääntely on tarpeen vahvistamaan Kriisinhallintakeskuksen itsenäistä asemaa. Työjärjestyksessä määrättäisiin vakiintuneen käytännön mukaisesti keskuksen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä keskuksen toiminnan muusta yleisestä järjestämisestä.

2 luku Palvelussuhteessa olevan oikeudet ja velvollisuudet

5 §. Julkisoikeudellinen palvelussuhde. Voimassa olevan pykälän 1 momentin ja Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan henkilön valtiotyöntajaa edustaa Pelastusopisto. Pelastusopistosta annetun lain 3 a §:n mukaan Pelastusopistolla on lain 2 §:n 2 momentin mukaisia tehtäviä varten Kriisinhallintakeskus. Siviilikriisinhallintalain 5 §:n 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että henkilön työnantaja olisi Kriisinhallintakeskus. Pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun kansainvälisen pelastustoiminnan osalta työnantajana toimisi Pelastusopisto.

Pykälän 1 momentissa huomioitaisiin ulkoministeriön ja sisäministeriön nimenmuutokset.

6 §. Suhde Euroopan unioniin, kansainvälisen järjestöön tai operaation toimeenpanijaan. Voimassa olevan pykälän otsikon mukaan pykälässä säädetään palvelussuhteessa olevan henkilön asemasta. Pykälän tekstin mukaan pykälässä säädetään otsikkoa suppeammin siitä, että palvelussuhteeseen otettu henkilö on toiminnallisesti EU:n, kansainvälisen järjestöön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan alainen. Henkilön asemasta on säännöksiä myös muualla kuin 6 §:ssä. Lain 5 §:ssä säädetään henkilön oikeudellisesta asemasta. Pykälän otsikkoa ehdotetaan siksi muutettavaksi kuvaamaan tarkemmin pykälän sisältöä. Lisäksi pykälää muutettaisiin siten, että palvelussuhteeseen otettu henkilö olisi palvelussuhteen ajan toiminnallisesti kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan sijasta operaation toimeenpanijan alainen. Lyhyempi ilmaisu kattaisi myös kansainvälisen pelastustoiminnan operaatiot, joissa vieras valtio tai kansainvälinen järjestö voi toimia operaation toimeenpanijana. Edellä 2 a §:n 5 kohdan perusteluissa on tehty selkoa ilmaisun "kansainvälinen järjestö" tulkinnasta.

6 a §. Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet. Pykälän 3 kohdassa olevan tullilain säädösnumero (1466/1994) ehdotetaan korvattavaksi vuonna 2016 säädetyin uuden tullilain säädösnumerolla (304/2016).

6 b §. Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja. Pykälän 1 momentissa säädetään palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudesta käyttää voimankäyttövälineitä operaation toimialueella. Pykälän 2 momentissa viitataan 1 momentin mukaiseen oikeuteen käyttää voimankäyttövälineitä operaatioalueella. Pykälän 2 momentin ilmaisua ehdotetaan muutettavaksi 1 momentissa käytettyä ilmaisua vastaavaksi. Momentissa käytettäisiin 5 §:ään ehdotettuja muutoksia vastaavasti ilmaisua "työnantaja".

7 §. Virkavapaus, vapautus työstä ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että työnantajan velvollisuus myöntää vapautusta työstä tai palkatonta virkavapautta koskisi valtion lisäksi kuntia ja kuntayhtymiä. Lisäys on tarpeen kattamaan erityisesti kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajat.

Edelleen pykälän säännökset valtion, kunnan tai kuntayhtymän velvollisuudesta myöntää vapautusta työstä tai virkavapautta koskisivat palvelussuhteen lisäksi Kriisinhallintakeskuksen järjestämää siviilikriisinhallinnan peruskoulutusta ja Pelastusopiston järjestämää kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutusta, palvelussuhdetta edeltävää perehdytyskoulutusta sekä sellaista kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvää koulutusta tai harjoitusta, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Momentissa tarkoitetut koulutukset tai harjoitukset voivat sisältää Kriisinhallintakeskuksen tai Pelastusopiston osoittaman yhteistyötahon koulutuksia tai harjoituksia.

Momenttia on tulkittava siten, että työnantaja voi mahdollistaa henkilön osallistumisen koulutukseen tai harjoitukseen henkilön suostumuksella muillakin toimenpiteillä kuin myöntämällä vapautusta työs-

HE 164/2018 vp

tä tai virkavapautta. Harjoitukset ja koulutukset ovat tyypillisesti lyhytkestoisia. Työnantaja voisi nykyiseen tapaan sallia henkilön osallistua niihin esimerkiksi työajalla.

Pykälän 2 ja 3 momenttia muutettaisiin siten, että henkilön työsuhdeturva ja oikeus palata työhön koskisi palvelussuhteen lisäksi mainittuja koulutuksia ja harjoituksia.

8 §. Lomakorvaus. Voimassa olevassa pykälässä oleva vuosilomalain (272/1973) säädösnumero korvattaisiin vuonna 2005 säädetyin vuosilomalain säädösnumerolla (162/2005). Lain 7 §:n 1 momentin muutoksen vuoksi pykälässä ei enää voitaisi viitata kyseisessä momentissa tarkoitettuihin henkilöihin vaan tarkoitettu henkilöpiiri kirjoitettaisiin pykälässä auki.

Laissa olevan viittauksen muotoilussa tulisi huomioida nykyiset lainkirjoitustavan ohjeet. Pykälässä ehdotetaan säänneltäväksi nykyistä selkeämmin siitä, että muulla kuin valtion palveluksessa olevalla henkilöllä, jolle on myönnetty palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi, on oikeus saada palvelussuhteen ajalta vuosilomain mukaista lomakorvausta. Pykälä sisältäisi myös säännökset lomakorvauksen maksamisesta. Lomakorvaus maksettaisiin nimitämiskirjan mukaisen palvelussuhteen päätyttyä, jollei muuta ole sovittu.

9 §. Perhevapaat ja sairausloma. Voimassa olevassa pykälässä säädetään palvelussuhteessa olevan henkilön oikeudesta sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan. Pykälässä säädetään myös oikeudesta lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin, mutta ei palkkaukseen. Valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen 23 §:ssä määrätään äitiysvapaan, isyysvapaan ja ottovanhemman vanhempainvapaan palkallisuudesta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että palvelussuhteessa olevan henkilön oikeus palkkaukseen lapsen syntymään ja hoitoon liittyvien poissaolojen ajalta määräytyisi valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

10 §. Ryhmähenkivakuutus. Lain 6 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan sijasta puhuttaisiin operaation toimeenpanijasta. Lyhyempi ilmaisu kattaisi myös kansainvälisen pelastustoiminnan operaatiot. Lain 10 §:n 2 momenttiin ehdotetaan vastaavaa muutosta.

11 §. Eläkeoikeus. Voimassa olevassa pykälässä mainittu valtion eläkelaki (280/1966) ja valtion perhe-eläkelaki (774/1968) on kumottu lailla valtion eläkelain voimaannpanosta (1296/2006). Valtion eläkelaki (1295/2006) on kumottu julkisten alojen eläkelain voimaannpanolailla (82/2016), joka tuli voimaan 1.1.2017. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin voimassa olevaan julkisten alojen eläkelakiin (81/2016).

Myös pykälän 2 momentin pykäläviittaukset päivitettäisiin. Julkisten alojen eläkelain 101 §:n 1 momentissa sotilaalla tarkoitetaan sotilaskoulutusta vaativassa virassa tai tehtävässä tai erikseen säädettyssä sotilasvirassa palvelevaa virkamiestä. Lain 103 §:ssä säädetään sotilaan eläkkeen perusteena olevasta työansioista ja loppupalkasta, ja 104 §:ssä säädetään sotilaan eläkkeen karttumisesta.

Kumotun valtion eläkelain säännöksissä käytetään ilmaisua "edunsaaja". Voimassa olevassa julkisten alojen eläkelain sotilaseläkkeitä koskevissa säännöksissä ei enää käytetä tätä ilmaisua. Siviilikriisinhallintalain muissa säännöksissä käytetään ilmaisua "henkilö". Momentissa ehdotetaan siksi käytettäväksi tätä ilmaisua.

Edelleen pykälän 2 momentin mukaan laissa tarkoitettu palvelus voidaan ottaa huomioon valtion eläkelain 10 §:n 3 momentin mukaisesti kyseisen edunsaajan eläkettä määrättäessä. Julkisten alojen eläkelain 103 §:ssä säädetään siitä, mitkä työansiot otetaan huomioon laskettaessa sotilaan eläkettä. Myös 104 §:ssä sotilaan eläkkeen karttuminen määräytyy niin ikään työansioiden mukaan. Siksi momentissa tulisi puhua palveluksen sijasta työansioista. Momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti.

13 §. Peruspalkka. Pykälän 2 momentissa huomioitaisiin sisäministeriön nimenmuutos. Lisäksi 2 momentin asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin kuvaamaan tarkemmin asetuksella toteutettavan sääntelyn alaa.

14 §. Olosuhdekorvaus. Lain voimassa olevan 14 §:n 1 momentin mukaan palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvausta, jollei EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päiväraha tai muu korvaus kata sitä. Lain perustelujen mukaan yhteensovittamissäännön mukaisesti olosuhdekorvausta ei makseta, jos EU:n, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päiväraha tai muu korvaus olisi yhtä suuri tai suurempi kuin olosuhdekorvaus

HE 164/2018 vp

(HE 206/2004 vp, s. 45). Pykälän 2 momentin mukaan korvauksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella.

Siviilikriisinhallinta-asetuksen 4 §:ssä säädetään kahdenlaisesta olosuhdekorvauksesta. Pykälän 1 momentissa säädetään jokaiselle muulle palvelussuhteeseen otetulle henkilölle kuin sihteeristötehtävissä oleville maksettavasta 15 euron olosuhdekorvauksesta. Pykälän 2 momentissa säädetään olosuhdekorvauksen maksamisesta silloin, kun palvelussuhteessa oleva henkilö ei ole oikeutettu saamaan EU:lta, kansainväliseltä järjestöltä tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalta lainkaan päivärahaa tai muuta korvausta. Tällöin henkilölle maksetaan hänelle 1 momentissa tarkoitettun olosuhdekorvauksen lisäksi asetuksen liitteen mukaista päivärahaa.

Siviilikriisinhallintalain 14 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se sisältäisi perussäännökset olosuhdekorvauksesta. Siviilikriisinhallinta-asetuksessa säädettäisiin korvauksen määrästä ja maksamismenettelystä.

Pykälän 1 momentissa selkiinnyttäisiin voimassa olevaa sääntelyä, jossa olosuhdekorvauksella tarkoitetaan sekä siviilikriisinhallinta-asetuksen 4 §:n 2 momentin mukaista olosuhdekorvausta, jonka määrästä säädetään asetuksen liitteessä, että asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaista 15 euron olosuhdekorvausta. Momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan olosuhdekorvauksen maksamisesta erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi. Olosuhdekorvausta voitaisiin maksaa myös tehtävän toimialueen perusteella terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista. Tällaisia haitallisia olosuhteita on tyypillisesti siviilikriisinhallinnan kenttätehtävissä ja esimerkiksi EU-erityisedustajia tukevissa tehtävissä ja EU-delegaatiotehtävissä. Haitallisiksi olosuhteiksi voidaan katsoa esimerkiksi liikkumisrajoitukset ja turvallisuusriskit. Ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 12 §:ssä säädetään vastaavasti virkamiehen oikeudesta saada olosuhdekorvausta asemapaikan etäisyyteen, terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista. Myös esimerkiksi EU ottaa olosuhdekorvauksissaan huomioon vastaavanlaiset seikat.

Olosuhdekorvausta maksettaisiin silloin, kun EU, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija ei maksa päivärahaa tai muuta korvausta tai kun sen maksama korvaus olisi riittämätön kattamaan henkilölle aiheutuvaa erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäystä tai tehtävän toimialueen terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista koituvaa haittaa. Ehdotettu sääntely kattaisi voimassaolevan lain 14 §:n 1 momentin ja asetuksen 4 §:n 2 momentin sääntelyn.

Pykälän 2 momentissa huomioitaisiin sisäministeriön nimenmuutos. Asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin kuvaamaan tarkemmin asetuksella toteutettavan sääntelyn alaa.

14 a §. Asuntokorvaus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 8 §:ää vastaavasti EU:n tai kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä toimivan palvelussuhteeseen otetun henkilön oikeudesta saada korvaus sihteeristön sijaintipaikalla asumisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Asumiskustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otettaisiin huomioon sihteeristön sijaintipaikan olosuhteet ja virkamiehen perheellisyys.

Pykälän 2 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden säätää sisäministeriön asetuksella asuntokorvauksen perusteena olevista hyväksyttävistä kustannuksista ja korvauksen määrästä. Sisäministeriön asetuksella voitaisiin myös antaa tarkempia säännöksiä asuntokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

14 b §. Koulutuskorvaus. Ehdotetut koulutuskorvauksia koskevat säännökset on muotoiltu tietyin poikkeuksin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 9 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä vastaviksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Euroopan unionin ja kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä olevien henkilöiden oikeudesta saada korvaus mukanaan seuraavan lapsensa esi- ja perusopetuksen, lukiokoukutuksen sekä ammatillisen perustutkintokoulutuksen kirjoittautumis- ja lukukausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Korvausta maksettaisiin, jos henkilön palvelussuhde kestää vähintään vuoden. Oikeus koulutuskorvaukseen alkaisi lukuvuoden alusta sinä kalenterivuonna, jonka aikana lapsi täyttää viisi vuotta ja päättyy sen lukukauden lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 20 vuotta.

HE 164/2018 vp

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 9 §:n 2 momenttia mukailleen siitä, että korvattavien kustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon EU:n tai kansainvälisen järjestön sihteeristön toimipaikan erityiset olosuhteet, opetuksen taso ja sisältö sekä opetuskielen ja koulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuus lapsen aikaisemman koulunkäynnin ja jatkokoulutusmahdollisuuksien kannalta. Ulkoministeriön käytännön mukaisesti oikeus koulutuskorvaukseen ei tarkoita sitä, että henkilöllä olisi muut kouluvaihtoehdot poissulkevaa oikeutta saada lapsensa maksulliseen yksityiseen kouluun.

Pykälän 3 momentti sisältäisi sisäministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuuden antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta ja sen määrästä sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

14 c §. Päivähoitokorvaus. Pykälä vastaa ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 9 a §:n säännöksiä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä, joka on EU:n tai kansainvälisen järjestön sihteeristötehtävissä, olisi oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen päivähoidosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Korvauksen edellytyksenä olisi hoidon järjestäminen työnantajan hyväksymässä hoitopaikassa.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeus päivähoitokorvaukseen alkaisi lapsen kolmivuotissyntymäpäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyisi, kun oikeus koulutuskorvaukseen alkaa. Korvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta voitaisiin säätää sisäministeriön asetuksella.

Pykälän 3 momentti sisältäisi sisäministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuuden säätää päivähoitokorvauksen määrästä. Lisäksi sisäministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä päivähoitokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

15 §. Eräiden kustannusten korvaaminen. Pykälän 1 momentin ilmaisuun "kriisinhallintaoperaation toimeenpanija" tehtäisiin sama muutos kuin 6 §:ään ja 10 §:n 2 momenttiin. Pykälän 2 momentissa huomioitaisiin sisäministeriön nimenmuutos. Lisäksi 2 momentin asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin kuvaamaan tarkemmin asetuksella toteutettavan sääntelyn alaa.

15 a §. Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten toissijaisuus. Pykälässä säädettäisiin palvelussuhteeseen otetun henkilön oikeudesta saada tässä laissa säädetyt asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset vain siltä osin kuin puolisoilla ei ole oikeutta vastaavien etuuksien saamiseen muulta työnantajalta. Jos palvelussuhteeseen otettu henkilö ja hänen puolisonsa ovat molemmat tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa ja heidät on määrätty samalle sihteeristön sijaintipaikalle, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan puolisoille puoliksi. Jos palvelussuhteeseen otetun puoliso on määrätty samalle sihteeristön sijaintipaikalle ulkomaanedustuksen korvauksista annetussa laissa (596/2006) tarkoitettuna ulkoasiainhallinnon virkamiehenä, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan sen puolison mukaan, jonka korvaus on suurempi.

15 b §. Korvaukset perhevapaiden ja sairausloman aikana. Pykälässä säädettäisiin siitä, että palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä on oikeus saada siviilikriisinhallintalain 9 §:ssä tarkoitettun perhevapaan ja sairausloman aikana lain 14 §:n mukaisesti määräytyvä olosuhdekorvaus vastaavilla perusteilla ja vastaavassa suhteessa kuin valtion virkaehtosopimuksessa on sovittu virkamiehelle näiden poissaolojen aikana maksettavasta palkkauksesta. Sihteeristötehtävässä olevalla henkilöllä olisi oikeus saada sairausloman aikana asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus täysimääräisinä. Lisäksi sihteeristötehtävässä olevalla olisi oikeus saada sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitettun äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden sekä adoptiovanhemman vanhempainrahakauden aikana asunto- ja koulutuskorvaus täysimääräisinä.

Pykälän 2 momentin mukaan korvausten maksamisen edellytyksenä on, että henkilö asuu virkavapauden aikana EU:n, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan määräämällä toimialueella. Ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 17 § sisältää vastaavanlaista sääntelyä henkilölle virkavapauden aikana maksettavista korvauksista. Säännöstä perusteltiin sillä, että korvausjärjestelmässä on kyse ulkomaanedustukseen määrätyn virkamiehen ulkomailla suorittamasta työstä ja paikallisista olosuhteista johtuvien erityisten menojen kattamiseksi maksettavista korvauksista (HE 16/2010 vp, s. 5).

15 c §. Korvaukset kuolemantapauksen yhteydessä. Pykälän 1 momentin mukaan jos palvelussuhteeseen otettu henkilö kuolee toimikautensa aikana, oikeus saada olosuhde-, asunto-, koulutus- ja päivä-

HE 164/2018 vp

hoitokorvaus jatkuu sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana henkilö kuoli. Työnantaja voisi erityisestä syystä päättää, että oikeus asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksen saamiseen jatkuu kauemminkin.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä olisi oikeus saada mukana seuranneen perheenjäsenen perusteella maksettavat korvaukset sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana perheenjäsen kuoli.

Ehdotettu pykälä on kirjoitettu pääosin yhdenmukaisesti ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 20 §:n 1 ja 2 momentin kanssa. Korvauksista kuolemantapauksissa säädetään lisäksi tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 10 §:ssä sekä tapaturman ja palvelussairaudesta annetun lain 10 ja 11 §:ssä.

15 d §. Korvausten hakeminen. Pykälässä säädettäisiin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 24 §:ää vastaavasti korvausten hakemisesta. Ehdotetun pykälän mukaan asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus maksettaisiin hakemuksesta. Palvelussuhteessa olevan henkilön olisi ilmoitettava viipymättä työnantajalle korvauksen maksamisperusteisiin vaikuttavasta olosuhteen muutoksesta. Korvaushakemus olisi tehtävä kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin oikeus korvaukseen alkoi. Korvauspäätös on tehtävä kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta.

15 e §. Takaisinperintä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääosin ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 27 §:ää vastaavasti korvausten takaisinperinnästä. Maksettu korvaus voitaisiin periä takaisin, jos korvauksen saamisen edellytys ei täyty. Korvausta ei kuitenkaan perittäisi takaisin, jos palvelussuhteen aikaa tai asumista koskevan edellytyksen täyttymättä jääminen johtuu palvelussuhteessa olevan henkilön tai perheenjäsenen sairaudesta, henkilöstä riippumattomasta syystä toteutetusta palvelussuhteen päättämisestä tai siirrosta kotimaan tehtävään taikka muusta vastaavasta työnantajan hyväksymästä syystä. Muutoin tässä laissa tarkoitettujen korvausten takaisinperintään sovellettaisiin valtion virkamieslain 60 ja 61 §:n säännöksiä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan sisäministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

16 §. Palvelussuhteen päättäminen ja siirtäminen kotimaan tehtävään. Voimassa olevan lain 16 §:ssä säädetään palvelussuhteen päättämisestä. Pykälän mukaan sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa. Pykälän perusteluissa sääntelyn tarpeellisuutta perustellaan sillä, että erityisesti kriisialueilla toimiva siviilihenkilöstö saattaa esimerkiksi turvallisuustilanteen muuttumisen takia joutua poistumaan kriisialueelta, ja äärimmäisessä tapauksessa tietty kriisinhallintaoperaatio saatetaan toistaiseksi keskeyttää. Työnantajalla ei ole perustelujen mukaan mahdollisuutta vaikuttaa näihin kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan ratkaisuihin (HE 206/2004 vp, s. 45).

Pykälästä tai sen perusteluista ei käy ilmi, onko työnantajalla oikeutta irtisanoa henkilö tilanteessa, jossa Suomen osallistuminen operaatioon tai muuhun kriisinhallintaan lopetetaan tai sitä supistetaan Suomen kansallisen päätöksen johdosta. Tällöin tehtävä sinänsä ei lakkaa vaan operaatio mahdollisesti etsii tehtävään uuden henkilön. Tarve irtisanoa voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, jos siviilikriisinhallinnan määrärahoja supistetaan. Voimassa olevaan pykälään ehdotetaan siksi lisättäväksi tästä sääntelyä. Muutetusta pykälästä tulisi pykälän 1 momentti.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan palvelussuhteessa oleva henkilö voitaisiin velvoittaa siirtymään ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtion virkamieslain mukaiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen hänen työnantajansa päätoimipaikkaan siviilikriisinhallintalain mukaisen palvelussuhteen loppuun asti, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä.

Ehdotettu siirtymisvelvoite koskee hyvin poikkeuksellisia tilanteita, joissa henkilön tosiasialliset edellytykset toimia ulkomaan kriisinhallintatehtävässä ovat ratkaisevasti heikentyneet. Säännösehdotuksessa tarkoitettu painava syy voisi tulla kysymykseen esimerkiksi tilanteessa, jossa operaation tutkinta on päättynyt ja operaatio on suosittanut henkilön siirtämistä operaatiosta Suomeen. Työnantajan tulee voida siirtää henkilö Suomeen esimerkiksi sairaustapauksissa, joissa irtisanomiskynnys ei ylity mutta edellytykset toimia tehtävässä ovat ratkaisevasti heikentyneet.

Ulkoasiainhallintolain (204/2000) 18 § sisältää säännökset erityisvirkamiehen siirtämisestä toiseen virkapaikkaan. Sääntelyä sovelletaan esimerkiksi eri hallinnonalojen asiantuntemusta edustaviin vir-

HE 164/2018 vp

kamiehiin, jotka toimivat määräaikaisesti ulkomaanedustustoissa ulkoasiainhallinnon erityisasiantuntijan virkasuhteessa. Pykälän mukaan erityisvirkamies voidaan siirtää edustustosta ulkoministeriöön, jos virkamies tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Edelleen pykälän mukaan edustustosta ulkoministeriöön siirtyvä erityisvirkamies on määrättäessä velvollinen siirtymään virkaansa vastaavaan tehtävään. Pykälän perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitettu painava syy olisi esimerkiksi vastaanottajavaltion ilmoitus siitä, että edustuston diplomaattiseen henkilökuntaan kuuluva erityisvirkamies on ei-toivottu henkilö (persona non grata), mutta siirron perusteena voisi olla myös jokin muu syy, jonka perusteella edustustossa toimimisen edellytykset olisivat ratkaisevasti heikentyneet. Tällaiset syyt voisivat perustelujen mukaan olla joko virkamiehestä itsestään johtuvia tai ulkoisia tekijöitä. Edelleen perustelujen mukaan virkamiehen oikeusturva edellyttää, että säännöstä tulkittaisiin suppeasti ja siirrot perustuisivat yleensä virkamiehen suostumukseen. Toisaalta siirtämisen perusteeksi ei tarvittaisi yhtä painavia syitä kuin virkamiehen irtisanomiseen valtion virkamieslain 25 §:n nojalla (HE 139/1999 vp).

Henkilö siirtyisi valtion virkamieslain mukaiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen siviilikriisinhallintalain mukaisen palvelussuhteensa palvelusajan loppuun asti ja olisi oikeutettu saamaan sellaista palkkaa, jota työnantaja maksaa vastaavantasoisesta tehtävästä kotimaassa. Siviilikriisinhallintalain mukainen palvelussuhde on tarkoitettu nimenomaan ulkomaan kriisinhallintatehtäviä varten eikä ole oikeudellisia perusteita sille, että lain mukainen palvelussuhde jatkuisi myös kotimaan tehtävissä.

Edelleen pykälän 2 momentin mukaan työnantajan tulee pyrkiä sijoittamaan henkilö hänen ulkomaan tehtäväänsä vaativuudeltaan vastaavaan tehtävään Suomessa. Kyseessä on työnantajalle osoitettu tavoitesäännös, koska henkilölle voidaan vain poikkeustapauksissa osoittaa Suomessa ulkomaan tehtävää nimikkeeltä tai tehtävien sisällöltä vastaava tehtävä. Työnantajan saattaa myös olla vaikea osoittaa henkilölle ulkomaan tehtävää vaativuudeltaan täysin vastaavaa tehtävää. Työnantajan on päätöksentössään toimittava hallintolain (434/2003) 6 §:n viranomaisen harkintavaltaa ohjaavien yleisten hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaisesti.

Momentissa säädettäisiin myös siitä, että määräaikaiseen virkasuhteeseen siirretty henkilö olisi edelleen oikeutettu siviilikriisinhallintalain 7 §:n mukaiseen työsuhdeturvaan. Näissä poikkeuksellisissa kotimahan siirron tilanteissa on tarpeen säilyttää 7 §:n mukaiset turvalausekkeet voimassa myös aluperäisen palvelussuhteen tarkoitamaksi loppuajaksi vaikka henkilö siirtyykin määräaikaiseen virkasuhteeseen.

17 §. Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä. Pykälän 1 ja 2 momentti ehdotetaan yhdistettäväksi yhdeksi 1 momentiksi. Voimassa olevan lain määritelmä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävästä rekisteristä poistettaisiin tarpeettomana. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin asiantuntijarekisteristä ja sen käyttötarkoituksesta. Momentissa rekisterin käyttötarkoituksia laajennettaisiin vastaamaan kotimaan valmiuksien ylläpidon edellytyksiä. Tietoja voitaisiin käyttää voimassa olevan lain tavoin henkilöiden rekrytoimiseen, mutta momentissa mainittaisiin erikseen kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaiset tehtävät. Uusina laissa mainittuina käyttötarkoituksina olisivat työnantajan henkilöstöhallinto, koulutus- ja harjoitustoiminta, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpito sekä koulutuksen ja osaamisen kehittäminen.

Pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjänä toimisi Pelastusopiston sijaan Kriisinhallintakeskus, joka Pelastusopiston yksikkönä nykyisin hoitaa rekisterinpitäjän tehtäviä. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta rekisterinpitäjänä toimisi Pelastusopisto. Voimassa olevan 3 momentin säännös sisäministeriön käyttöoikeudesta rekisteriin teknisen käyttöyhteyden avulla poistettaisiin. Sisäministeriöllä ei nykyisin ole tällaista yhteyttä eikä tällaiselle yhteydelle ole tarvetta.

18 §. Tietolähteet ja tietosisältö. Voimassa olevan pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että siinä ei säädettäisi erikseen henkilöiden ja rekisterinpitäjän mahdollisuudesta tallentaa tietoja asiantuntijarekisteriin. Pykäläehdotuksen mukaan vain rekisterinpitäjä voi tallentaa tietoja rekisteriin. Nykyisin asiantuntijatehtäviin hakevat henkilöt eivät ole voineet tallentaa tietojaan rekisteriin laissa tarkoitetulla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan asiantuntijarekisteriin voitaisiin tallentaa siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun kriisinhallintatehtävään ja pelastuslain 38 §:n mukaiseen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään ehdolle asetetuista, palvelussuhteeseen nimitetyistä ja koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvista momentissa luetellut tarpeelliset tiedot. Näitä olisivat henkilön nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, kansalaisuus ja yhteystiedot. Rekisteriin voitaisiin myös tallentaa henkilön perheenjäsenten nimet, henkilötunnukset ja syntymäajat. Tiedot ovat tarpeen tämän lain mukaisten korvausten maksamista varten ja esimerkiksi mahdollisten hätätapausten varalta. Lisäksi rekisteriin voitaisiin tallentaa

HE 164/2018 vp

tarpeelliset tiedot henkilön koulutuksesta, työkokemuksesta ja siviilikriisinhallintalaissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen, koulutukseen tai harjoitukseen liittyvät tiedot.

Rekisterinpitäjänä toimiva Kriisinhallintakeskus ja Pelastusopisto saisivat tiedot sekä henkilöltä itseltään että toimiessaan työnantajana taikka koulutuksen tai harjoituksen järjestäjänä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan kansallista lainsäädäntöä voidaan säätää vain niiltä osin, kuin se asetuksessa nimenomaan sallitaan ja niiltä osin, kuin esitetyt säännökset ovat välttämättömiä asetuksen säännösten täydentämiseksi. Kansallinen liikkumavara perustuu muun muassa asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin sekä arkaluonteisten tietojen osalta 9 artiklan 2 kohdan alakohtiin.

Lakiehdotuksen mukainen tietojen käsittely perustuisi asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan tietojen käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Siviilikriisinhallintalain tarkoittamaa toimintaa ja velvoitteita sekä asiantuntijarekisterin rekisterinpitäjyyttä ja henkilötietojen käyttöä ja luovutusta ei voida tarkoituksenmukaisesti toteuttaa ilman tietosuoja-asetusta täsmentävää kansallisen liikkumavaran puitteissa toteutettua sääntelyä asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjä ei ole vastuussa rekisteriin tallennettujen tietojen oikeellisuudesta. Säännös on ristiriidassa unionin yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa. Asetuksen 5 artiklan mukaan rekisterinpitäjä vastaa siitä, että henkilötiedot ovat täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; rekisterinpitäjän on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Säännös ehdotetaan siksi poistettavaksi laista.

Voimassa olevan 2 momentin säännös siitä, että rekisteriin tallennetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä, siirrettäisiin uuteen 3 momenttiin.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan asiantuntijarekisteriin voidaan lisäksi tallentaa välttämättömät tiedot kansainväliseen pelastustoiminnan tehtävään nimitetyn taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvan henkilön allergioista, veriryhmästä ja saamista rokotteista. Henkilön terveyttä koskevien tietojen käsittely on yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan kiellettyä paitsi muun muassa silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai rekisteröidyn velvoitteiden ja erityisten oikeuksien noudattamiseksi työoikeuden, sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun alalla, siltä osin kuin se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisessa työehtosopimuksessa, jossa säädetään rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja koskevista asianmukaisista suojaustoimista (9 artiklan 2 kohdan b alakohta).

Momentissa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilön terveydentilaa koskevia tietoja saisi tallentaa edellä mainitun alakohdan mukaisesti rekisteriin silloin, kun se on välttämättömästä henkilön oman työturvallisuuden varmistamiseksi. Koska kansainvälisiin pelastustoiminnan tehtäviin on välitön lähtövalmius (0-12 tuntia hälytyksestä), tiedot on käytännössä oltava valmiina saatavissa. Veriryhmätieto on välttämätön henkeäpelastavan ensiavun antamiseksi katastrofialueella ja allergiatiedot on välttämättömät, jotta asiantuntijalle voidaan antaa sopivat ja turvalliset ruokapakkaukset. Välttämättömät rokotustiedot nopeuttavat lähtöprosessia eikä henkilölle tarvitse antaa mahdollisia turhia rokotuksia.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin sääntely ehdotetaan siirrettäväksi muutettuun 1 momenttiin.

19 §. Tietojen luovuttaminen. Voimassa olevasta pykälästä poistettaisiin maininta teknisestä käyttöyhteydestä tarpeettomana. Koska lain 17 §:n 3 momentin säännös sisäministeriön käyttöoikeudesta rekisteriin teknisen käyttöyhteyden avulla ehdotetaan poistettavaksi, sisäministeriö ehdotetaan lisättäväksi lain 19 §:n luetteloon niistä tahoista, joille rekisterinpitäjä voi luovuttaa rekisterissä olevia tietoja. Pykäläehdotuksen mukaan tietoja voitaisiin luovuttaa rekrytointitarkoituksen lisäksi myös koulutus- ja tutkimustarkoituksessa. Ennen tietojen luovuttamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen henkilötietorekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallentaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. EU:lla, kansainvälisellä järjestöllä tai operaation toimeenpanijalla ei ole tällaista Suomen lainsäädäntöön perustuvaa oikeutta. Siviilikriisinhallintalain 19 §:ään ehdotetaan siksi sääntelyä siitä, että henkilötietoja voidaan luovuttaa py-

HE 164/2018 vp

kälässä mainituille tahoille viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin esittämättä.

Ehdotetun 18 §:n uuden 2 momentin mukaan rekisteriin voidaan tallentaa tietoja allergioista, veriryhmästä ja rokotteista. Erityisesti allergioita koskevat tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisia salassa pidettäviä arkaluonteisia tietoja. Tällaisten tietojen luovuttamisesta on säädettävä erikseen. Lain 19 §:ään ehdotetaan siksi lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan näitä henkilön terveyttä koskevia tietoja voidaan luovuttaa vain jos se on välttämätöntä tietojen vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi. Momentissa tietojen luovuttamiselle on asetettu korotettu luovutusehto. Tällaisten tietojen tallentamisen tapaan myös niiden luovuttamisella pyritään varmistamaan henkilön oma työturvallisuus.

Henkilötunnuksen käsittelystä säädetään erikseen henkilötietolain 13 §:ssä sekä ehdotetun tietosuojalain 29 §:ssä, jossa pyrittäisiin säilyttämään nykytila. Momentti sisältäisi asiasta informatiivisen säännöksen.

20 §. Tietojen säilytysaika. Voimassa olevan pykälän 1 ja 2 momentissa tietojen säilytysaika on kytketty yhtäältä rekisteröitymisen ajankohtaan ja toisaalta viimeisen palvelussuhteen päättymisajankohtaan. Sääntelyä ehdotetaan sujuvoitettavaksi siten, että säilytysaika on kytketty vain viimeisen palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päättymisajankohtaan. Lisäksi kahden vuoden säilyttämisaika on hyvin lyhyt ottaen huomioon, että siviilikriisinhallinnan asiantuntijat usein osallistuvat uransa aikana useampaan kuin yhteen kriisinhallintatehtävään ja kahden tehtävän välillä saattaa kulua useampi kuin kaksi vuotta. Siksi tietojen säilytysaika ehdotetaan pidennettäväksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 33 §:n mukaisesti kymmeneen vuoteen.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus poistaa rekisteriin tallennetut tiedot, jos niistä ei käy esille tiedon tallentaneen henkilön yhteystiedot tai tiedot ovat ilmeisen virheellisiä. Momentti ehdotetaan poistettavaksi, koska rekisterinpitäjän vastuusta poistaa tai oikaista viipymättä epätarkat ja virheelliset tiedot säädetään yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklassa.

21 §. Muu tietojen käsittely. Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut, että laeissa on tarpeellonta viitata hallinnon yleislakeihin (ks. esim. PeVL 13/2010 vp). Yleislakeja sovelletaan niiden soveltamisalaa koskevien säännösten mukaisesti, vaikka niihin ei viitattaisi. Siksi voimassa oleva pykälä, jossa viitataan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999) ja henkilötietolakiin (523/1999), ehdotetaan kumottavaksi.

22 §. Muiden säännösten soveltaminen. Voimassa oleva pykälä sisältää viittaussäännöksen valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annettuun lakiin (449/1990) ja ammattitautilakiin (1343/1988). Mainitut lait on kumottu työtapaturma- ja ammattitautilailla (459/2015), joka on voimassa 1 päivästä tammikuuta 2016. Tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetussa laissa säädetty turva kattaa siviilikriisinhallintaan osallistuvan henkilön toiminnan koko hänen palvelussuhteensa ajan, myös vapaa-ajan. Työtapaturma- ja ammattitautilain säännökset eivät siten sovellu tällaisen toimintaan. Pykälä ehdotetaan siksi kumottavaksi.

1.2 Laki Pelastusopistosta

Pelastusopistosta annetun lain Kriisinhallintakeskusta koskevat säännökset ehdotetaan kumottavaksi. Näitä ovat lain 3 a §, jossa säädetään Kriisinhallintakeskuksen toimimisesta Pelastusopiston yksikkönä ja sisäministeriön tehtävästä nimittää Kriisinhallintakeskuksen johtaja, sekä lain 4 §:n 2 momentti, jossa säädetään Kriisinhallintakeskuksen johtajan ratkaisuvallasta.

2 §. Pelastusopiston tehtävät. Lain 2 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että Pelastusopiston tehtävänä ei olisi enää hoitaa siviilikriisinhallintalain mukaisia siviilikriisinhallinnan tehtäviä eikä kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Pykälään lisättäisiin säännökset pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun kansainvälisen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista. Pelastusopiston tehtävänä olisi hoitaa sisäministeriön ohjauksessa pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen rekrytointia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä huolehtia kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvästä valtakunnallisesta koulutuksesta ja harjoituksista. Pelastusopisto huolehtisi sisäministeriön määräämän mukaisesti kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen käytännön järjestelyistä ja toimisi siviilikriisinhallintalain 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajana. Edellä mainittuun rekrytointiin kuuluisi toimia siviilikriisinhallintalain 17 §:ssä tarkoitetun asiantuntijarekisterin rekisterinpitäjänä kansainvälisen pelastustoiminnan osalta.

HE 164/2018 vp

1.3 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä

1 §. *Henkilöllinen soveltamisala.* Lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa huomioitaisiin tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetty siviilikriisinhallintalain nimikkeen muutos.

Lain 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa muutettaisiin siten, että lain soveltamisala ulotettaisiin siviilikriisinhallintalain mukaisissa harjoituksissa oleviin. Esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:ssä on sääntelyä henkilöiden osallistumisesta sellaiseen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvään koulutukseen tai harjoitukseen, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyy sisäministeriölle osoitettuja asetuksenantovaltuuksia.

Ehdotetun lain 13 §:n 2 momentissa, 14 §:n 2 momentissa ja 15 §:n 2 momentissa ehdotetaan tarkistettavaksi voimassa olevia valtuussäännöksiä.

Ehdotettu 14 a §:n 2 momentti sisältäisi sisäministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuuden säätää asuntokorvauksen perusteena olevista hyväksyttävistä kustannuksista ja korvauksen määrästä sekä antaa tarkempia säännöksiä asuntokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa. Ehdotettu 14 b §:n 3 momentti sisältää valtuuden antaa tarkempia säännöksiä koulutuskorvauksesta ja sen määrästä sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa ja 14 c §:n 2 ja 3 momentti valtuuden säätää päivähoitokorvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta ja määrästä sekä antaa tarkempia säännöksiä päivähoitokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa. Ehdotettu 15 e §:n 2 momentti sisältäisi valtuuden säätää korvausten takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Esityksen 1. lakiehdotusta koskevan siirtymäsäännöksen mukaan siviilikriisinhallintalain 16 §:n 2 momentissa säädettyä siirtymisvelvollisuutta sovelletaan vain sellaiseen henkilöön, jonka palvelussuhde alkaa tämän lain voimaantulon jälkeen. Palvelussuhteeseen nimitettävän henkilön oikeusturvan kannalta on tärkeää, että siirtymisvelvollisuus kuuluu julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen jo silloin, kun henkilö siihen suostumuksellaan nimitetään. Esityksen 1. lakiehdotukseen ehdotetaan lisäksi otettavaksi siirtymäsäännös, jonka mukaan Pelastusopistossa Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja siviilikriisinhallintatehtäviä koskevat vireillä olevat asiat, tehdyt sopimukset ja sitoumukset samoin kuin niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyisivät lain tullessa voimaan Kriisinhallintakeskukselle. Siirtymäsäännös ei koske kansainvälisen pelastustoiminnan tehtäviä, jotka jäävät Pelastusopiston hoidettaviksi.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

4.1 Henkilön siirtäminen toiseen virkapaikkaan

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi työnantajan oikeudesta siirtää palvelussuhteessa oleva henkilö ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtion virkamieslain mukaiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen hänen työnantajansa päätoimipaikkaan siviilikriisinhallintalain mukaisen palvelussuhteen päättymiseen asti, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Työnantajan olisi pyrittävä sijoittamaan henkilö hänen ulkomaan tehtävänsä vaatavuudeltaan vastaavaan tehtävään.

Säännös on merkityksellinen perustuslain 9 §:n 1 momentin kannalta. Momentissa säädetään jokaisen perusoikeuksiin kuuluvasta vapaudesta valita asuinpaikkansa. Ehdotettuun siirtymisvelvollisuuteen ei kuulu oikeudellista velvollisuutta asua tietyllä paikkakunnalla. Sääntely on kuitenkin perusoikeusnäkökulmasta merkityksellistä, koska sääntely vaikuttaa välillisesti yksilön tosiasiallisiin mahdollisuuksiin valita asuinpaikkansa.

Asuinpaikan valinnan vapautta koskeva perustuslakisääntely ei sisällä erityistä rajoituslauseketta. Perusoikeuden rajoitukseen sovelletaan siten perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä. Perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina perusoikeuksina perustuslakivaliokunta on johtanut joitain yleisiä perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia

HE 164/2018 vp

(PeVM 25/1994 vp). Valiokunnan mukaan perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin, niiden on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määritettyjä, hyväksyttävissä ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisia eivätkä ne saa ulottua perusoikeuden ytimeen tai olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Lisäksi perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelyistä (PeVM 25/1994 vp).

Valiokunnan edellytysluettelossa mainitaan lailla säätämisen vaatimus ja sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimus. Siirtymisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi lain tasolla eikä sääntelyssä delegoitaisi perusoikeuden rajoitustoimivaltaa lakia alemmalle säädöstasolle. Lisäksi pykälässä säädettäisiin perustuslain kannalta riittävän täsmällisesti siitä, ketä velvollisuus koskee sekä velvollisuuden edellytyksistä ja sisällöstä.

Rajoituksen hyväksyttävyyksivaatimuksen kannalta merkitystä on sillä, että henkilö toimii kansainvälisessä tehtävässä toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alaisuudessa. Siirtymisvelvoite koskee hyvin poikkeuksellisia tilanteita, joissa henkilön tosiasialliset edellytykset toimia tällaisissa tehtävissä ovat heikentyneet oleellisesti. Tällaiset syyt voivat olla joko virkamiehestä itsestään johtuvia tai ulkoisia tekijöitä. Tällöin niin Suomen ulkosuhteiden, kuin Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan toiminnan ja usein henkilön itsensä kannalta ei ole mielekää, että hän jatkaisi kyseisessä tehtävässä

Suhteellisuusvaatimuksen mukaan rajoituksen on oltava välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi ja sallittu vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin (PeVM 25/1994 vp). Yleensä henkilö siirtyisi kotimaan tehtäviin suostumuksellaan. Työnantaja käyttäisi siirtämistoimivaltaansa vain poikkeustapauksissa ja viimesijaisena keinona silloin kun siirtoon on painavia syitä. Tällaisiin tapauksiin ei ole käytössä toista, perusoikeutta vähemmän puuttuvaa keinoa.

Ehdotettuun siirtymisvelvollisuuteen ei kuulu oikeudellista velvollisuutta asua tietyllä paikkakunnalla ja rajoitus vaikuttaa vain välillisesti henkilön tosiasiallisiin mahdollisuuksiin valita asuinpaikkansa. Ehdotettu asuinpaikan valinnanvapauden rajoitus ei siten ulotu kyseisen perusoikeuden ydinalueeseen eikä sillä puututa perusoikeuteen niin laajasti, että se mitätöisi perusoikeuden ydinsisällön.

Perusoikeutta rajoitettaessa huolehditaan riittävästä oikeusturvajärjestelyistä. Siirtymisvelvoite koskisi vain lain voimaantulon jälkeen syntyviä palvelussuhteita. Ehdotetulla sääntelyllä ei näin ollen puututtaisi voimassaoleviin palvelussuhteisiin. Näin ollen voidaan olettaa, että palvelussuhteeseen hakeutuva henkilö on tietoinen siihen liittyvästä siirtymisvelvoitteesta. Henkilön oikeusturvan kannalta on myös tärkeää, että ehdotettavassa sääntelyssä ei esitetä rajoitettavaksi henkilön oikeutta hakea muusta siirtämispäätöksiin.

Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan (SopS 19/1990) 2 artiklan 1 kohdassa määrätään jokaisen, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, oikeudesta liikkua vapaasti tällä alueella ja vapaudesta valita asuinpaikkansa. Artiklan 3 kohdan mukaan näiden oikeuksien käytölle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikosten ehkäisemiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Ehdotettu asuinpaikan valinnanvapauden rajoitus ei sisälly 2 artiklan 3 kohdan rajoitusperusteisiin. Ehdotettu 16 §:n muutos on kuitenkin ymmärrettävä siten, että siinä ei suoranaisesti rajoiteta henkilön oikeutta valita asuinpaikkaansa.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:n säännökset on laadittu noudattaen pitkälti ulkoasiainhallintolain vastaavaa sääntelyä. Ulkoasiainhallintolain 18 §:ssä säädetään erityisvirkamiehen tehtävän määrittämisestä ja siirtämisestä toiseen virkapaikkaan. Lain perustelujen mukaan erityisvirkamiesten joukossa yhden ryhmän muodostavat eri hallinnonalojen asiantuntemusta edustavat virkamiehet, jotka toimivat määräaikaaisesti ulkomaanedustustoissa ulkoministeriön erityisasiantuntijan virkasuhteessa (HE 139/1999 vp).

Lain 18 §:n 2 momentin mukaan erityisvirkamies voidaan siirtää edustustosta ulkoministeriöön, jos virkamies tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Erityisvirkamies on määrättäessä velvollinen siirtymään virkaansa vastaavaan tehtävään.

Ulkoasiainhallintolaki säädettiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella vastaamaan uuden perustuslain vaatimuksia. Valiokunnan mukaan ehdotetun lain yleisvirkamiehen ja erityisvirkamiehen

HE 164/2018 vp

siirtämistä koskevan 17 ja 18 §:n valtiosääntöoikeudellinen merkitys johtui perustuslain 9 §:n 1 momentin säännöksistä asuinpaikan valinnan vapaudesta. Valiokunnan mukaan ulkoasiainhallintoon liittyy valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta oleellisia erityispiirteitä. Ulkoasiainhallinnon virkauraan kuuluu osana siirtyminen säännöllisin välein eri virkapaikoille ja maasta toiseenkin. Ulkoasiainhallintoon hakeutuvat ovat etukäteen tietoisia siirtymisvelvollisuudesta. Lakiehdotuksen säännökset siirtymisestä olivat täsmällisiä ja osittain sidottuja virkamiehen suostumukseen. Oikeusturvan kannalta oli tärkeää, että päätös siirtämisestä toiseen virkapaikkaan on 30 §:n 2 momentin mukaisen muutoksenhakumahdollisuuden piirissä. Aiempaan puolustusvoimien virkamiesten siirtovelvoitetta koskevaa kannanottoon (PeVL 40/1998 vp - HE 240/1998) viitaten valiokunta katsoi, että ehdotetut säännökset virkamiehen siirtymisvelvollisuudesta eivät vaikuttaneet lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:n säännösten ei todetulla tavalla voida katsoa merkittävällä tavalla rajoittavan perusoikeuksien käyttämistä.

4.2 Asiantuntijarekisteriin kerättävät tiedot

Esityksen 1. lakiehdotuksen 17 ja 18 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi rekisterinpitäjän velvoitteesta tallentaa ja luovuttaa henkilötietoja laissa tarkoitettuun koulutukseen ja harjoitukseen osallistuvista sekä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevista henkilöistä. Lisäksi lakiehdotuksen 20 §:ssä ehdotetaan, että tietojen säilytysaika pidennettäisiin nykyisestä kahdesta vuodesta kymmeneen.

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä vakiintuneessa käytännössään katsonut, että sääntelyä on tarkasteltava perustuslain 10 §:n kannalta. Sen 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on käytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista (ks. PeVL 14/1998 vp, s. 2, PeVL 1/2018 vp, s. 2 ja PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (ks. PeVL 42/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädettäessä erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/1), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4—5 ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3 ja PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Esityksen 1. lakiehdotuksen 17 ja 18 §:ssä esitettyä rekisterinpitäjän velvoitetta tallentaa ja luovuttaa henkilöä koskevia tietoja ja myös henkilön terveydentilaa koskevia arkaluonteisia tietoja on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Ehdotuksen täsmälliset ja tarkkarajaiset säännökset ovat lain tasolla ja ne on laadittu oikeasuhtaiseksi ja suhteellisuusperiaatetta noudattaen. Ehdotetut perusoikeusrajoitukset eivät ulotu perusoikeuden ydinalueeseen eivätkä ole ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Niillä ei myöskään ole vaikutusta henkilön oikeusturvajärjestelyihin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että henkilöllä on yleisen tietosuojasetuksen mukaan oikeus muun muassa saada pääsy tietoihin, oikeus tietojen oikaisemiseen ja poistamiseen sekä oikeus käsittelyn rajoittamiseen. On myös merkittävää, että henkilön terveystietojen tallentamiselle ja luovuttamiselle on asetettu korotettu kynnys ja että tietojen tallentamisen ja luovuttamisen tarkoituksena on varmistaa henkilön työturvallisuus.

HE 164/2018 vp

4.3 Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset

Esityksen 1. lakiehdotuksen 14 a—c §:ssä esitetään säännöksiä sihteeristötehtävissä oleville maksettavista asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausta. Korvauksia ei maksettaisi muualla kuin sihteeristötehtävissä oleville. Ehdotuksia on arvioitava perustuslain 6 §:n 1 momenttiin sisältyvän yleisen yhdenvertaisuussäännöksen ja siihen liittyvän samanpalkkaisuusperiaatteen kannalta.

Yhdenvertaisuussäännöksen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lainsäädännölle on toisaalta ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perusoikeusuudistuksen esitöiden ja perustuslakivaliokunnan käytännön valossa on kuitenkin katsottu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp, s. 42—43, PeVL 59/2002 vp, s. 2/II, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2/I). Erottelut eivät kuitenkaan tällöinkään saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (vrt. esim. PeVL 11/2012 vp, s. 2/II, PeVL 37/2010 vp, s. 3/I). Olennaista on, voidaanko erotellu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (HE 309/1993 vp, s. 44/I, PeVL 14/2006 vp, s. 2/I, PeVL 25/2006 vp, s. 2/I).

Samapalkkaisuusperiaatteen mukaisesti palkkauksessa on noudatettava tasapuolisuutta. Samaa tai samankaltaista työtä tekeväille tulee maksaa samaa palkkaa, ellei erisuuruisen palkan maksamiseen ole hyväksyttävää syytä. Hallituksen esityksessä voimassa olevaksi työsopimuslaiksi (55/2001), jonka 2 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään tasapuolisen kohtelun velvoitteesta, on tasapuolinen kohtelu määriteltä ihmisten samanlaiseksi kohteluksi samanlaisissa tapauksissa ja toisiinsa verrattavien työntekijöiden kohteluksi samankaltaisissa tilanteissa yhdenvertaisesti (HE 157/2000 vp, s. 68–69). Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) koskevan hallituksen esityksen mukaan palkkaerojen perusteena voivat olla esimerkiksi tehtävien vaativuuteen, henkilökohtaiseen suoritukseen, pidempään työkokemukseen, erityisvastuuseen, epämukaviin työaikoihin, työntekijän monikäyttöisyyteen tai työolosuhteisiin liittyvät syyt (HE 19/2014 vp, s.117).

Jo nykyisellään siviilikriisinhallintatehtävissä työskentelevälle asiantuntijalle korvataan kustannuksia eri tavoin perustuen siihen, määritelläänkö hänen olevan sihteeristötehtävissä vai kenttätehtävissä. Kaikkiin kenttätehtäviin maksetaan siviilikriisinhallinta-asetuksen nojalla samansuuruista 15 euron olosuhdekorvausta, kun taas sihteeristötehtäviin tätä ei makseta. Asetuksen mukaan kaikkiin sihteeristötehtäviin myös maksetaan tehtävän sijaintipaikan kalleudesta riippumatta samaa olosuhdekorvausta, kun taas operaatiotehtävissä olosuhdekorvaus määritellään tehtävän sijaintipaikan mukaan.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on luoda nykyistä oikeudenmukaisempi ja selkeämpi korvausjärjestelmä, jotta Suomella on esittää mahdollisimman päteviä hakijoita erilaisiin siviilikriisintehtäviin. Korvausjärjestelmän soveltaminen perustuisi jatkossakin siihen, missä tehtävässä ja missä olosuhteissa asiantuntija työskentelee.

Sihteeristötehtävissä oleville ehdotetaan täydentävää asuntokorvausta, jonka tarkoitus on korvata vain tietyissä kalliissa kaupungeissa ne asumiskustannukset, joita nykyinen olosuhdekorvausjärjestelmä ei kata. Koska sihteeristökaupunkeihin osoitettu olosuhdekorvaus määritetään jatkossa EU:n Brysselin-päivärahan perusteella, näitä kaupunkeja, joita täydentävä asumiskorvaus koskisi, olisivat Brysseliä kalliimmat kaupungit eli esimerkiksi Geneve ja New York. On oleellista huomata, että kenttätehtävissä olosuhdekorvaus määritetään sijaintipaikan kustannustason mukaan ja sen on tarkoitus kattaa asumiskustannukset. Toisin sanoen kaikissa muissa siviilikriisinhallintatehtävissä kuin niissä, jotka sijoituvat Brysseliä kalliimpiin kaupunkeihin, asiantuntijan saaman olosuhdekorvauksen on laskettu kattavan asumiskustannukset. Siten nyt ehdotettu täydentävä asuntokorvaus ei ole joillekin asiantuntijoille myönnettävä ylimääräinen etu vaan se tekee olosuhdekorvausjärjestelmästä aiempaa tasapuolisemman.

Lisäksi ehdotetaan, että sihteeristötehtävissä olevien asiantuntijoiden lasten päivähoito- ja koulutuskustannukset korvattaisiin. Uudistuksella pyritään siihen, että mahdollisimman monella olisi mahdollisuus hakeutua näihin Suomen siviilikriisinhallintatoiminnan kannalta erittäin tärkeisiin tehtäviin. Korvausjärjestelmä tukisi etenkin perheellisten naisten mahdollisuuksia hakeutua siviilikriisinhallintatehtäviin.

Perhekorvauksia ehdotetaan ainoastaan sihteeristötehtäviin eikä kenttätehtäviin, koska sihteeristötehtävät sijaitsevat turvallisissa maissa eikä perheen mukaan tuloon ole työnantajanäkökulmasta esteitä.

HE 164/2018 vp

Kenttätehtäviin perheitä koskevia korvauksia ei tässä vaiheessa voida ehdottaa, koska perheiden mukaan ottamiseen liittyy työnantajanäkökulmasta turvallisuushaasteita. Perusongelma on se, että pääsääntöisesti operaatioiden toimeenpanijat joko kieltävät kokonaan perheiden läsnäolon toimialueella tai eivät sitoudu esimerkiksi perheiden evakuoinnin järjestämiseen kriisitilanteissa. Käytännöt turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä kuitenkin vaihtelevat, ja joihinkin tehtäviin olisi periaatteessa mahdollista ottaa perhe mukaan. Ei kuitenkaan olisi tasapuolista ulottaa oikeus perhekorvauksiin vain joihinkin kenttätehtäviin, koska tämä hyvin todennäköisesti johtaisi siihen, että samalla toimialueella voisi olla eri perustein korvauksia saavia asiantuntijoita. Siten esityksessä on katsottu, että perheiden mukaan ottamiseen kenttätehtäviin liittyy sellaisia haasteita, joita ei pystytä ratkaisemaan yksin kansallisella päätöksellä.

Kenttätehtävissä oleville on tarkoitus maksaa myös jatkossa asetuksessa säädettyä 15 euron olosuhdekorvausta, jota maksetaan tehtävän sijainnista aiheutuvasta terveyteen ja viihtyvyyteen liittyvästä haitasta. Sihteeristötehtäviin tätä korvausta ei makseta, koska sihteeristökaupunkien kaltaisissa asuinympäristöissä ei ole vastaavaa haittaa.

Siviilikriisinhallintalakiin ehdotetusta sihteeristötehtävien määritelmästä johtuu, että samalla toimialueella ei voi olla samanaikaisesti sekä sihteeristö- että kenttätehtävässä olevaa asiantuntijaa, jotka olisivat eri korvausjärjestelmän piirissä.

Edellä esitetyin perustein erottelu voidaan perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Erottelut eivät ole mielivaltaisia eivätkä ne muodostu kohtuuttomiksi. Esityksen ei näin ollen voida katsoa olevan ongelmallinen perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussääntelyn kannalta.

Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 21 ja 22 §, *muutetaan* lain nimike, 1 — 4 §, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta, 6 b §:n 2 momentti, 7—9 §, 10 §:n 2 momentti, 11 §, 13 §:n 2 momentti ja 14—20 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 § osaksi laissa 217/2006, 5 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentti ja 18 §:n 3 momentti laissa 471/2008, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta ja 6 b §:n 2 momentti laissa 259/2015 sekä 7 §:n 3 momentti laissa 309/2009,
sekä
lisätään lakiin uusi 2 a, 4 a—4 c, 14 a—14 c ja 15 a—15 e § seuraavasti:

Laki**siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan**

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan:
1) konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luomiseksi ja palauttamiseksi, rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi sekä muiden näihin verrattavien toimien toteuttamiseksi;
2) Suomen, Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintakykyjen kehittämiseksi; ja
3) poikkeuksellisesti muiden laaja-alaisten häiriöiden ja tuhojen lieventämiseksi.

2 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään:
1) siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla;
2) kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä;
3) kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilön oikeuksista ja velvollisuuksista; ja
4) Kriisinhallintakeskuksesta.
Tätä lakia, lukuun ottamatta mitä 6 a—6 d §:ssä säädetään, sovelletaan pelastuslain (379/2011) 38 §:n nojalla pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelusuhteisiin ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa. Pelastustoimeen kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006).
Tämä laki ei koske humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai valtion talousarvion varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) puolisollla palvelussuhteeseen otetun aviopuolisoa taikka hänen kanssaan elävää avopuolisoa, jos avopuolisot ovat todistettavasti asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi;
2) lapsella:

HE 164/2018 vp

a) palvelussuhteeseen otetun alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja hän on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;

b) puolison alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja puoliso on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;

c) palvelussuhteeseen otetun tai hänen puolisonsa 20 vuotta täyttänyttä lasta, jonka edunvalvoja hän tai hänen puolisonsa on ja joka sairauden, vian tai vamman vuoksi ei kykene elättämään itseään omalla työllään;

3) perheenjäsenellä puolisoa ja lasta;

4) mukana seuraavalla perheenjäsenellä puolisoa tai lasta, joka asuu sihteeristön sijaintipaikalla samassa taloudessa palvelussuhteeseen otetun kanssa; mukana seuraamiseksi ei kuitenkaan katsota alle kuuden kuukauden pituista asumista;

5) sihteeristötehtävällä Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvan valtion alueelle taikka turvallisuusolosuhteiltaan niitä vastaavalla alueella sijaitsevaan kansainvälisen järjestön päämajaan, päämajassa sijaitsevaan pysyvään edustustoon tai erityistä itsenäistä tehtävää suorittavaan päämajan kaltaiseen toimipisteeseen.

3 §

Toimialajako

Ulkoministeriö käsittelee siviilihenkilöiden osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat. Sisäministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat.

4 §

Kotimaan valmiudet

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat:

- 1) valmius rekrytoida kriisinhallintaan ulkomaille lähetettäviä siviilihenkilöitä;
- 2) siviilihenkilöiden kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen;
- 3) materiaaliset ja logistiset valmiudet;
- 4) tutkimus- ja kehittämistoiminta;
- 5) 1—4 kohdassa tarkoitettujen asioiden yhteensovittaminen eri hallinnonaloilla; ja
- 6) yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa 1—4 kohdassa tarkoitettujen asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

4 a §

Kriisinhallintakeskus

Sisäministeriön yhteydessä on Kriisinhallintakeskus. Sen tehtävänä on hoitaa 4 §:n 1—4 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä sekä toimia 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuna työnantajana.

4 b §

Kriisinhallintakeskuksen organisaatio

Kriisinhallintakeskuksessa on johtaja ja muita virkamiehiä sekä tarvittaessa muuta henkilöstöä.

Johtajan tehtävänä on johtaa, valvoa ja kehittää Kriisinhallintakeskuksen toimintaa sekä vastata toiminnan laadusta ja tuloksellisuudesta. Johtaja nimittää keskuksen virkamiehet ja ottaa palvelukseen keskuksen muun henkilöstön. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää valtioneuvosto.

4 c §

Työjärjestys

Kriisinhallintakeskuksella on työjärjestys, jonka johtaja vahvistaa kuultuaan sisäministeriötä. Työjärjestyksessä määrätään keskuksen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä toiminnan muusta yleisestä järjestämisestä.

HE 164/2018 vp

5 §

Julkisoikeudellinen palvelussuhde

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva on määräaikaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Henkilön työnantaja on Kriisinhallintakeskus. Työnantaja on kuitenkin ulkoministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista, tai sisäministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta työnantaja on Pelastusopisto.

6 §

Suhde Euroopan unioniin, kansainväliseen järjestöön tai operaation toimeenpanijaan

Palvelussuhteeseen otettu on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alainen.

6 a §

Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet

Palvelussuhteessa oleviin sovelletaan:

3) Tullin palveluksesta 7 §:n nojalla virkavapaalla olevan henkilön osalta, mitä tullilaissa (304/2016) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

6 b §

Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja

Työnantaja vahvistaa henkilön palvelussuhteeseen nimittämisen yhteydessä tai palvelussuhteen aikana hänen 1 momentin mukaisen oikeutensa kantaa voimankäyttövälineitä operaation toimialueella ja oikeuden käyttää palvelustehtävää suorittaessaan voimakeinoja.

7 §

Virkavapaus, vapautus työstä ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Valtion, kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevalle on myönnettävä palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä seuraavan toiminnan ajaksi:

- 1) tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde;
- 2) Kriisinhallintakeskuksen järjestämä siviilikriisinhallinnan peruskoulutus tai Pelastusopiston järjestämä kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutus;
- 3) palvelussuhdetta edeltävä perehdytyskoulutus; ja
- 4) sellainen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvä koulutus tai harjoitus, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Työ- tai virkasuhdetta, joka tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä taikka 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvalla tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen takia päättää eikä sen aikana irtisanoa.

Henkilön oikeuteen palata työhön palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päätyttyä tai keskeydyttyä sovelletaan maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 4 §:ää.

HE 164/2018 vp

8 §

Lomakorvaus

Muulle kuin valtion palveluksessa olevalle, jolle on myönnetty palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajaksi, suoritetaan tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen ajalta vuosilomalain (162/2005) mukaista lomakorvausta. Lomakorvaus maksetaan nimitämiskirjan mukaisen palvelussuhteen päätyttyä, jollei muuta ole sovittu.

9 §

Perhevapaat ja sairausloma

Palvelussuhteessa olevan oikeus sairauslomaa ja sairausloman ajan palkkaan sekä lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin ja palkkaukseen määräytyy valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

10 §

Ryhmähenkivakuutus

Jos tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa olleen kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan saman palvelussuhteen perusteella kuolemantapauksen johdosta maksamaan korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettua tukea maksetaan vain siltä osin kuin se on kyseistä korvausta suurempi.

11 §

Eläkeoikeus

Tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen tuottamasta eläkeoikeudesta säädetään julkisten alojen eläkelaisissa (81/2016).

Jos henkilö on tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen alkaessa ja päättyessä julkisten alojen eläkelain 101 §:n 1 momentissa tarkoitetussa palveluksessa ja palvelussuhteen aikana virkavapaalla tai vapautettuna kyseisestä palveluksesta, voidaan tässä laissa tarkoitetusta palvelussuhteesta saatu työansio ottaa huomioon mainitun lain 103 ja 104 §:n mukaisesti hänen eläkettään määrättäessä.

13 §

Peruspalkka

Palkkaluokista ja palkan maksamismenettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

14 §

Olosuhdekorvaus

Palvelussuhteeseen otetulle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi sekä tehtävän toimialueen terveyden, turvallisuuden ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista olosuhdekorvausta. Olosuhdekorvausta maksetaan, jollei Euroopan unioni, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija maksa päivärahaa tai muuta korvausta tai jollei sen maksa päiväraha tai muu korvaus ole riittävä.

Olosuhdekorvauksen määrästä ja maksamismenettelystä säädetään sisäministeriön asetuksella.

HE 164/2018 vp

14 a §

Asuntokorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada korvaus sihteeristön sijaintipaikalla asumisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Asumiskustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon sihteeristön sijaintipaikan olosuhteet ja virkamiehen perheellisyys.

Asuntokorvauksen perusteena olevista hyväksyttävistä kustannuksista ja korvauksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella. Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset asuntokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

14 b §

Koulutuskorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen sekä ammatillisen perustutkintokoulutuksen kirjoittautumis- ja luku-kausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jäljempänä *koulutuskorvaus*, jos henkilön toimikausi kestää vähintään vuoden. Oikeus koulutuskorvaukseen alkaa lukuvuoden alusta sinä kalenterivuonna, jonka aikana lapsi täyttää viisi vuotta ja päättyy sen lukukauden lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 20 vuotta.

Korvattavien kustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon sihteeristön sijaintipaikan erityiset olosuhteet, opetuksen taso ja sisältö sekä opetuskielen ja koulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuus lapsen aikaisemman koulunkäynnin ja jatkokoulutusmahdollisuuksien kannalta.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset koulutuskorvauksesta ja sen määrästä sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

14 c §

Päivähoitokorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen päivähoidosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jäljempänä *päivähoitokorvaus*. Korvauksen edellytyksenä on hoidon järjestäminen työnantajan hyväksymässä hoitopaikassa.

Oikeus päivähoitokorvaukseen alkaa lapsen kolmivuotissyntymäpäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy, kun oikeus koulutuskorvaukseen alkaa. Korvauksen alkamisajankohdan aikaisentamiseksi voidaan säätää sisäministeriön asetuksella.

Päivähoitokorvauksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella. Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset päivähoitokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

15 §

Eräiden kustannusten korvaaminen

Palvelussuhteeseen otetulle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan maksama korvaus kata niitä.

Kustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvästä menettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

15 a §

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvausten toissijaisuus

Palvelussuhteeseen otetulla on oikeus saada asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset vain siltä osin kuin puolisoilla ei ole oikeutta vastaavien etuuksien saamiseen muulta työnantajalta. Jos palvelussuhteeseen otettu ja hänen puolisonsa ovat molemmat tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa ja heidät on määrätty samalle sihteeristön sijaintipaikalle, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan puolisoille puoliksi. Jos palvelussuhteeseen otetun puoliso on määrätty samalle sihteeristön sijaintipaikalle ulkomaanedustuksen korvauksista annetussa laissa (596/2006) tarkoitettuna ulkoasiainhallinnon virkamiehenä, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaukset maksetaan sen puolison mukaan, jonka korvaus on suurempi.

HE 164/2018 vp

15 b §

Korvaukset perhevapaiden ja sairausloman aikana

Palvelussuhteeseen otetulla on oikeus saada 9 §:ssä tarkoitetun perhevapaan ja sairausloman aikana olosuhdekorvaus vastaavilla perusteilla ja vastaavassa suhteessa kuin valtion virkaehtosopimuksessa on sovittu näiden poissaolojen aikana maksettavasta palkkauksesta. Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada sairausloman aikana asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus täysimääräisinä. Lisäksi sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden sekä adoptiovanhemman vanhempainrahakauden aikana asunto- ja koulutuskorvaus täysimääräisinä.

Korvausten maksamisen edellytyksenä on, että henkilö asuu perhevapaan tai sairausloman aikana 6 §:ssä tarkoitetun tahon määräämällä toimialueella.

15 c §

Korvaukset kuolemantapauksen yhteydessä

Jos palvelussuhteeseen otettu kuolee toimikautensa aikana, oikeus saada olosuhde-, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus jatkuu sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän kuoli. Työnantaja voi erityisestä syystä päättää, että oikeus asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksen saamiseen jatkuu kauemminkin.

Palvelussuhteeseen otetulla on oikeus saada mukana seuranneen perheenjäsenen perusteella maksettavat korvaukset sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana perheenjäsen kuoli.

15 d §

Korvausten hakeminen

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus maksetaan hakemuksesta. Palvelussuhteessa olevan on ilmoitettava viipymättä työnantajalle korvauksen maksamisperusteisiin vaikuttavasta olosuhteen muutoksesta. Korvaushakemus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin oikeus korvaukseen alkoi. Korvauspäätös on tehtävä kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta.

15 e §

Takaisinperintä

Maksettu korvaus voidaan periä takaisin, jos korvauksen saamisen edellytys ei täyty. Korvausta ei kuitenkaan peritä takaisin, jos palvelussuhteen aikaa tai asumista koskevan edellytyksen täyttymättä jääminen johtuu palvelussuhteessa olevan tai hänen perheenjäsenensä sairaudesta, henkilöstä riippumattomasta syystä toteutetusta palvelussuhteen päättämisestä tai siirrosta kotimaan tehtävään taikka muusta vastaavasta työnantajan hyväksymästä syystä. Muutoin tässä laissa tarkoitettujen korvausten takaisinperintään sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 60 ja 61 §:ssä säädetään.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvausten takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

16 §

Palvelussuhteen päättäminen ja siirtäminen kotimaan tehtävään

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa, Suomen kansallista osallistumista kriisinhallintaan supistetaan tai osallistuminen lopetetaan.

Palvelussuhteessa oleva voidaan siirtää ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtion virkamieslain mukaiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen hänen työnantajansa päätoimipaikkaan tämän lain mukaisen palvelussuhteen loppuun asti, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Työnantajan on pyrittävä sijoittamaan henkilö hänen ulkomaan tehtävänsä vaativuudeltaan vastaavaan tehtävään Suomessa. Määräaikaiseen virkasuhteeseen siirretyn virka- ja työsuhteturvaan sovelletaan 7 §:ää.

HE 164/2018 vp

17 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Tämän lain mukaisten tehtävien hoitamista varten on asiantuntijarekisteri. Asiantuntijarekisteriin tallennettuja tietoja voidaan käyttää henkilöiden rekrytoimiseen tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään, työnantajan henkilöstöhallintoon, koulutus- ja harjoitustoimintaan, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpitoon sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämiseen.

Rekisterinpitäjänä on Kriisinhallintakeskus. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta rekisterinpitäjänä on Pelastusopisto.

18 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Asiantuntijarekisteriin voidaan tallentaa tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään ehdolle asetetuista, palvelussuhteeseen nimitetyistä ja koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvista seuraavat tarpeelliset tiedot:

- 1) nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, kansalaisuus ja yhteystiedot;
- 2) koulutus;
- 3) työkokemus;
- 4) perheenjäsenen nimi, henkilötunnus tai syntymäaika; ja
- 5) tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen, koulutukseen tai harjoitukseen liittyvät tiedot.

Asiantuntijarekisteriin voidaan lisäksi tallentaa välttämättömät tiedot kansainväliseen pelastustoiminnan tehtävään nimitetyn taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvan allergioista, veriryhmästä ja rokotteista.

Rekisteriin tallennetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

19 §

Tietojen luovuttaminen

Asiantuntijarekisterissä olevia tietoja voidaan salassapitosäännösten ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentin estämättä luovuttaa rekrytointi-, koulutus- ja tutkimustarkoituksessa ulkoministeriölle, sisäministeriölle, Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai operaation toimeenpanijalle. Ennen tietojen luovuttamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

Edellä 18 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa 1 momentin mukaisesti vain, jos se on välttämätöntä tietojen vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi. Henkilötunnuksen käsittelystä säädetään erikseen.

20 §

Tietojen säilytysaika

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa, koulutuksessa tai harjoituksessa olevan tai olleen tietoja säilytetään rekisterissä kymmenen vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päättymisen jälkeen, jollei henkilö ole pyytänyt, että häntä koskevat tiedot poistetaan aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 16 §:n 2 momentissa säädettyä siirtymisvelvollisuutta sovelletaan vain sellaiseen henkilöön, jonka palvelussuhde alkaa tämän lain voimaantulon jälkeen.

Pelastusopistossa Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja siviilikriisinhallintatehtäviä koskevat vireillä olevat asiat, tehdyt sopimukset ja sitoumukset samoin kuin niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain tullessa voimaan Kriisinhallintakeskukselle.

2.

Laki

Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Pelastusopistosta annetun lain (607/2006), 3 a § ja 4 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 472/2008, sekä
muutetaan 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 472/2008, seuraavasti:

2 §

Pelastusopiston tehtävät

Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on hoitaa sisäministeriön ohjauksessa pelastuslain (379/2011) 38 §:ssä tarkoitetun kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen rekrytointia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä huolehtia kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvästä valtakunnallisesta koulutuksesta ja harjoituksista. Pelastusopisto huolehtii sisäministeriön määräämän mukaisesti kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen käytännön järjestelyistä ja toimii siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

3.

Laki

tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta seuraavasti:

1 §

Henkilöllinen soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;

2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa olevaan;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Sisäministeri Kai Mykkänen

1.

Laki**siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 21 ja 22 §, *muutetaan* lain nimike, 1—4 §, 5 §:n 1 momentti, 6 §, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta, 6 b §:n 2 momentti, 7—9 §, 10 §:n 2 momentti, 11 §, 13 §:n 2 momentti ja 14—20 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 § osaksi laissa 217/2006, 5 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentti ja 18 §:n 3 momentti laissa 471/2008, 6 a §:n 1 momentin 3 kohta ja 6 b §:n 2 momentti laissa 259/2015 sekä 7 §:n 3 momentti laissa 309/2009, sekä *lisätään* lakiin uusi 2 a, 4 a—4 c, 14 a—14 c ja 15 a—15 e § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***Laki****siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan**

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan:

1) konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, niistä aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi ja yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan palauttamiseksi;

2) suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi; ja

3) Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi.

2 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään:

1) siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla;

2) kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä; ja

3) kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Tämä laki koskee lisäksi pelastuslain

Laki**siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan**

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan:

1) konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, *oikeusvaltion ja muiden keskeisten yhteiskunnan toimintojen luomiseksi ja palauttamiseksi, rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi sekä muiden näihin verrattavien toimien toteuttamiseksi;*

2) *Suomen, Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintakykyjen kehittämiseksi; ja*

3) *poikkeuksellisesti muiden laaja-alaisten häiriöiden ja tuhojen lieventämiseksi.*

2 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään:

1) *siviilihenkilöiden* osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla;

2) kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä;

3) kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan *siviilihenkilön* oikeuksista ja velvollisuuksista; ja

4) *Kriisinhallintakeskuksesta.*

Tätä lakia, lukuun ottamatta mitä lain 6a—

(46/2003) 49 §:ssä tarkoitettua humanitaarista apua. Se ei koske muuta humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

6d §:ssä säädetään, sovelletaan pelastuslain (379/2011) 38 §:n nojalla pelastustoimeen kuuluvan avun antamiseen osallistuvan suomalaisen henkilöstön palvelussuhteisiin ja henkilöstön asemaan avustustoiminnassa. Pelastustoimeen kuuluvan avun antamisen kotimaan valmiuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006).

Tämä laki ei koske humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai valtion talousarvion varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

2 a §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) **puolisolla** palvelussuhteeseen otetun aviopuolisoa taikka hänen kanssaan elävää avopuolisoa, jos avopuolisot ovat todistettavasti asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi;

2) **lapsella**:

a) palvelussuhteeseen otetun alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja hän on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;

b) puolison alle 20-vuotiasta lasta, jonka huoltaja puoliso on tai oli ennen kuin lapsi täytti 18 vuotta ja joka ei ansaitse elatustaan omalla työllään;

c) palvelussuhteeseen otetun tai hänen puolisonsa 20 vuotta täyttänyttä lasta, jonka edunvalvoja hän tai hänen puolisonsa on ja joka sairauden, vian tai vamman vuoksi ei kykene elättämään itseään omalla työllään;

3) **perheenjäsenellä** puolisoa ja lasta;

4) **mukana seuraavalla perheenjäsenellä** puolisoa tai lasta, joka asuu sihteeristön sijaintipaikalla samassa taloudessa palvelussuhteeseen otetun kanssa; mukana seuraamiseksi ei kuitenkaan katsota alle kuuden kuukauden pituista asumista;

5) **sihteeristötehtävällä** Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön tehtävää, joka on sijoitettu Euroopan unioniin tai Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvan valtion alueelle taikka turvallisuusolosuhteiltaan niitä vastaavalla alueella sijaitsevaan kansainvälisen järjestön päämajaan, päämajassa sijaitsevaan pysyvään edustustoon tai erityistä itsenäistä tehtävää suorittavaan päämajan kaltaiseen toimipisteeseen.

3 §

Toimialajako

Ulkoasiainministeriö käsittelee siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat.

Sisäasiainministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat, *sekä asiat, jotka koskevat pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamista pelastuslain 49 §:n nojalla.*

4 §

Kotimaan valmiudet

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat:

- 1) kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän siviilihenkilöstön rekrytointivalmiudet;
- 2) materiaaliset ja logistiset valmiudet;
- 3) siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen;
- 4) edellä 1—3 kohdassa mainittujen asioiden *valmistelun* yhteensovittaminen eri hallinnon aloilla; ja
- 5) yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa edellä 1—3 kohdassa mainittujen asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

3 §

Toimialajako

Ulkoministeriö käsittelee siviilihenkilöiden osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat.

Sisäministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat.

4 §

Kotimaan valmiudet

Kotimaan valmiuksiin kuuluvat:

- 1) *valmius rekrytoida* kriisinhallintaan ulkomaille *lähetettäviä siviilihenkilöitä*;
- 2) *siviilihenkilöiden* kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen;
- 3) materiaaliset ja logistiset valmiudet;
- 4) *tutkimus- ja kehittämistoiminta*;
- 5) 1—4 kohdassa *tarkoitettujen* asioiden yhteensovittaminen eri hallinnon aloilla; ja
- 6) yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa 1—4 kohdassa *tarkoitettujen* asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

4 a §

Kriisinhallintakeskus

Sisäministeriön yhteydessä on Kriisinhallintakeskus. Sen tehtävänä on hoitaa 4 §:n 1—4 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä sekä toimia 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuna työnantajana.

4 b §

Kriisinhallintakeskuksen organisaatio

Kriisinhallintakeskuksessa on johtaja ja muita virkamiehiä sekä tarvittaessa muuta henkilöstöä.

Johtajan tehtävänä on johtaa, valvoa ja kehittää Kriisinhallintakeskuksen toimintaa sekä vastata toiminnan laadusta ja tuloksellisuudesta. Johtaja nimittää keskuksen virkamiehet ja ottaa palvelukseen keskuksen muun henkilöstön. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää valtioneuvosto.

4 c §

Työjärjestys

Kriisinhallintakeskuksella on työjärjestys,

jonka johtaja vahvistaa kuultuaan sisäministeriötä. Työjärjestyksessä määrätään keskuksen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä toiminnan muusta yleisestä järjestämisestä.

5 §

Julkisoikeudellinen palvelussuhde

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva henkilö on määräaikaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon, jota työnantajana edustaa Pelastusopisto. Valtiotyönantajaa edustaa kuitenkin ulkoasiainministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista tai sisäasiainministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä.

5 §

Julkisoikeudellinen palvelussuhde

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva on määräaikaisessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon. Henkilön työnantaja on Kriisinhallintakeskus. Työnantaja on kuitenkin ulkoministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista, tai sisäministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta työnantaja on Pelastusopisto.

6 §

Palvelussuhteessa olevan henkilön asema

Palvelussuhteeseen otettu henkilö on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan alainen.

6 §

Suhde Euroopan unioniin, kansainväliseen järjestöön tai operaation toimeenpanijaan

Palvelussuhteeseen otettu on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai operaation toimeenpanijan alainen.

6 a §

Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet

Palvelussuhteessa oleviin sovelletaan:

3) Tullin palveluksesta 7 §:n nojalla virkavapaalla olevan henkilön osalta, mitä tullilaissa (1466/1994) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

6 a §

Palvelussuhteessa olevien toimivaltuudet

Palvelussuhteessa oleviin sovelletaan:

3) Tullin palveluksesta 7 §:n nojalla virkavapaalla olevan henkilön osalta, mitä tullilaissa (304/2016) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään;

6 b §

Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja

Valtiotyönantaja vahvistaa asiantuntijan palvelussuhteeseen nimittämisen yhteydessä tai palvelussuhteen aikana asiantuntijan 1 momentin mukaisen oikeuden kantaa voimankäyttövälineitä operatioalueella ja oikeuden käyttää palvelustehtävää suorittaessaan voimakeinoja.

6 b §

Oikeus kantaa voimankäyttövälineitä ja oikeus käyttää voimakeinoja

Työnantaja vahvistaa henkilön palvelussuhteeseen nimittämisen yhteydessä tai palvelussuhteen aikana hänen 1 momentin mukaisen oikeutensa kantaa voimankäyttövälineitä operaation toimialueella ja oikeuden käyttää palvelustehtävää suorittaessaan voimakeinoja.

7 §

Virkavapaus ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Valtion palveluksessa olevalle henkilölle on myönnettävä palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi.

Työ- tai virkasuhdetta, joka tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen takia päättää eikä sen aikana irtisanoa.

Palvelussuhteen päätyttyä tai keskeydyttyä henkilöllä on oikeus palata työhön siten kuin maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 4 §:ssä säädetään.

8 §

Lomakorvaus

Muulle kuin 7 §:n 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle suoritetaan tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen päättyessä lomakorvausta siten kuin vuosilomalaisissa (272/1973) säädetään.

9 §

Perhevapaat ja sairausloma

Palvelussuhteessa olevan henkilön oikeus sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan sekä lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin määräytyy valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

7 §

Virkavapaus, vapautus työstä ja työ- tai virkasuhteen jatkuminen

Valtion, kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevalle on myönnettävä palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä seuraavan toiminnan ajaksi:

- 1) tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde;
- 2) Kriisinhallintakeskuksen järjestämä siviilikriisinhallinnan peruskoulutus tai Pelastusopiston järjestämä kansainvälisen pelastustoiminnan peruskoulutus;
- 3) palvelussuhdetta edeltävä perehdytyskoulutus; ja
- 4) sellainen kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvä koulutus tai harjoitus, joka on sisäministeriön päätöksellä katsottu välttämättömäksi Suomen kansainvälisten sitoumusten edellyttämän valmiuden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Työ- tai virkasuhdetta, joka tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen nimitettävällä taikka 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvalla tuolloin on, ei hänen työnantajansa saa tämän palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen takia päättää eikä sen aikana irtisanoa.

Henkilön oikeuteen palata työhön palvelussuhteen tai koulutuksen tai harjoituksen päätyttyä tai keskeydyttyä sovelletaan maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 4 §:ää.

8 §

Lomakorvaus

Muulle kuin valtion palveluksessa olevalle, jolle on myönnetty palkatonta virkavapautta tai vapautusta työstä tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajaksi, suoritetaan tässä laissa tarkoitettun palvelussuhteen ajalta vuosilomalain (162/2005) mukaista lomakorvausta. Lomakorvaus maksetaan nimittämiskirjan mukaisen palvelussuhteen päätyttyä, jollei muuta ole sovittu.

9 §

Perhevapaat ja sairausloma

Palvelussuhteessa olevan oikeus sairauslomaan ja sairausloman ajan palkkaan sekä lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin ja palkkaukseen määräytyy valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

10 §

Ryhmähenkivakuutus

Jos tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen henkilön kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan saman palvelussuhteen perusteella kuolemantapauksen johdosta maksamaan korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettua tukea maksetaan vain siltä osin kuin se on kyseistä korvausta suurempi.

11 §

Eläkeoikeus

Tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen tuottamasta eläkeoikeudesta säädetään valtion eläkelain (280/1966) ja valtion perheläkelain (774/1968).

Jos edunsaaja on tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen alkaessa ja päättyessä valtion eläkelain 8 §:n 4 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettussa palveluksessa, ja palvelussuhteen aikana virkavapaalla tai vapautettuna kyseisestä palveluksesta, voidaan tässä laissa tarkoitettu palvelus ottaa huomioon valtion eläkelain 10 §:n 3 momentin mukaisesti kyseisen edunsaajan eläkettä määrättäessä.

13 §

Peruspalkka

Palkkaluokista säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

14 §

Olosuhdekorvaus

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi olosuhdekorvausta, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama päiväraha tai muu korvaus kata sitä.

10 §

Ryhmähenkivakuutus

Jos tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olleen kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai *operaation* toimeenpanijan saman palvelussuhteen perusteella kuolemantapauksen johdosta maksamaan korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettua tukea maksetaan vain siltä osin kuin se on kyseistä korvausta suurempi.

11 §

Eläkeoikeus

Tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen tuottamasta eläkeoikeudesta säädetään *julkisten alojen* eläkelain (81/2016).

Jos *henkilö* on tässä laissa tarkoitetun palvelussuhteen alkaessa ja päättyessä *julkisten alojen* eläkelain 101 §:n 1 momentissa tarkoitettussa palveluksessa, ja palvelussuhteen aikana virkavapaalla tai vapautettuna kyseisestä palveluksesta, voidaan tässä laissa tarkoitettua palvelussuhteesta saatu työansio ottaa huomioon mainitun lain 103 ja 104 §:n mukaisesti *hänen eläkettään* määrättäessä.

13 §

Peruspalkka

Palkkaluokista ja palkan maksamismenetelyistä säädetään tarkemmin *sisäministeriön* asetuksella.

14 §

Olosuhdekorvaus

Palvelussuhteeseen otetulle maksetaan erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi *sekä tehtävän toimialueen terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista* olosuhdekorvausta. *Olosuhdekorvausta maksetaan, jollei Euroopan unioni, kansainvälinen järjestö tai operaation toimeenpanija maksa päivärahaa tai muuta korvausta tai jollei sen maksama päiväraha tai muu korvaus ole riittävä.*

Olosuhdekorvauksen määrästä säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

Olosuhdekorvauksen määrästä ja maksamismenettelystä säädetään sisäministeriön asetuksella.

14 a §

Asuntokorvaus

Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada korvaus sihteeristön sijaintipaikalla asumisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Asumiskustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon sihteeristön sijaintipaikan olosuhteet ja virkamiehen perheellisyys.

Asuntokorvauksen perusteena olevista hyväksyttävistä kustannuksista ja korvauksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella. Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset asuntokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

14 b §

Koulutuskorvaus

*Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen sekä ammatillisen perustutkintokoulutuksen kirjoittautumis- ja lukukausimaksuista sekä kouluruokailusta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jäljempänä **koulutuskorvaus**, jos henkilön toimikausi kestää vähintään vuoden. Oikeus koulutuskorvaukseen alkaa lukuvuoden alusta sinä kalenterivuonna, jonka aikana lapsi täyttää viisi vuotta ja päättyy sen lukukauden lopussa, jonka aikana lapsi täyttää 20 vuotta.*

Korvattavien kustannusten kohtuullisuutta harkittaessa otetaan huomioon sihteeristön sijaintipaikan erityiset olosuhteet, opetuksen taso ja sisältö sekä opetuskielen ja koulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuus lapsen aikaisemman koulunkäynnin ja jatkokoulutusmahdollisuuksien kannalta.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset koulutuskorvauksesta ja sen määrästä sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

14 c §

Päivähoitokorvaus

*Sihteeristötehtävissä olevalla on oikeus saada korvaus hänen mukanaan seuraavan lapsen päivähoidosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jäljempänä **päivähoito-***

korvaus. Korvauksen edellytyksenä on hoidon järjestäminen työnantajan hyväksymässä hoitopaikassa.

Oikeus päivähoidokorvaukseen alkaa lapsen kolmivuotissyntymäpäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy, kun oikeus koulutuskorvaukseen alkaa. Korvauksen alkamisajankohdan aikaistamisesta voidaan säätää sisäministeriön asetuksella.

Päivähoidokorvauksen määrästä säädetään sisäministeriön asetuksella. Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset päivähoidokorvauksesta sekä menettelystä korvauksen hakemisessa, myöntämisessä ja maksamisessa.

15 §

Eräiden kustannusten korvaaminen

Palvelussuhteeseen otetulle henkilölle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan maksama korvaus kata niitä.

Kustannusten korvaamisessa noudatettava menettelystä säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

15 §

Eräiden kustannusten korvaaminen

Palvelussuhteeseen otetulle korvataan tehtävien hoitamisesta aiheutuneet ylimääräiset kustannukset, jollei Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai *operaation* toimeenpanijan maksama korvaus kata niitä.

Kustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvästä menettelystä säädetään tarkemmin sisäministeriön asetuksella.

15 a §

Asunto-, koulutus- ja päivähoidokorvausten toissijaisuus

Palvelussuhteeseen otetulla on oikeus saada asunto-, koulutus- ja päivähoidokorvaukset vain siltä osin kuin puolisoilla ei ole oikeutta vastaavien etuuksien saamiseen muulta työnantajalta. Jos palvelussuhteeseen otettu ja hänen puolisonsa ovat molemmat tässä laissa tarkoitetussa palvelussuhteessa ja heidät on määrätty samalle sihteeristön sijaintipaikalle, asunto-, koulutus- ja päivähoidokorvaukset maksetaan puolisoille puoliksi. Jos palvelussuhteeseen otetun puoliso on määrätty samalle sihteeristön sijaintipaikalle ulkomaanedustuksen korvauksista annetussa laissa (596/2006) tarkoitettuna ulkoasiainhallinnon virkamiehenä, asunto-, koulutus- ja päivähoidokorvaukset maksetaan sen puolison mukaan, jonka korvaus on suurempi.

15 b §

Korvaukset perhevapaiden ja sairausloman aikana

Palvelussuhteeseen otetulla on oikeus saada 9 §:ssä tarkoitetun perhevapaan ja sairausloman aikana olosuhdekorvaus vastaavilla

perusteilla ja vastaavassa suhteessa kuin valtion virkaehtosopimuksessa on sovittu näiden poissaolojen aikana maksettavasta palkkauksesta. Sihteeristötehtävässä olevalla on oikeus saada sairausloman aikana asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus täysimääräisinä. Lisäksi sihteeristötehtävässä olevalla on oikeus saada sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, isyys-, ja vanhempainrahakauden sekä adoptiovanhemman vanhempainrahakauden aikana asunto- ja koulutuskorvaus täysimääräisinä.

Korvausten maksamisen edellytyksenä on, että henkilö asuu perhevapaan tai sairausloman aikana 6 §:ssä tarkoitetun tahon määrittämällä toimialueella.

15 c §

Korvaukset kuolemantapauksen yhteydessä

Jos palvelussuhteeseen otettu kuolee toimikautensa aikana, oikeus saada olosuhde-, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus jatkuu sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana hän kuoli. Työnantaja voi erityisestä syystä päättää, että oikeus asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksen saamiseen jatkuu kauemminkin.

Palvelussuhteeseen otetulla on oikeus saada mukana seuranneen perheenjäsenen perusteella maksettavat korvaukset sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana perheenjäsen kuoli.

15 d §

Korvausten hakeminen

Asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvaus maksetaan hakemuksesta. Palvelussuhteessa olevan on ilmoitettava viipymättä työnantajalle korvauksen maksamisperusteisiin vaikuttavasta olosuhteen muutoksesta. Korvaushakemus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jolloin oikeus korvaukseen alkoi. Korvauspäätös on tehtävä kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta.

15 e §

Takaisinperintä

Maksettu korvaus voidaan periä takaisin, jos korvauksen saamisen edellytys ei täyty. Korvausta ei kuitenkaan peritä takaisin, jos palvelussuhteen aikaa tai asumista koskevan edellytyksen täyttymättä jääminen johtuu palvelussuhteessa olevan tai hänen perheenjäsenensä sairaudesta, henkilöstä riippumat-

tomasta syystä toteutetusta palvelussuhteen päättämisestä tai siirrosta kotimaan tehtävään taikka muusta vastaavasta työnantajan hyväksymästä syystä. Muutoin tässä laissa tarkoitettujen korvausten takaisinperintään sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 60 ja 61 §:ssä säädetään.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvausten takaisinperintään liittyvästä menettelystä.

16 §

Palvelussuhteen päättäminen

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa.

17 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Asiantuntijarekisteri on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri.

Rekisteriin talletettuja tietoja voidaan käyttää rekrytoitaessa henkilöitä tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallintaan.

18 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Henkilö voi rekisteröityä ja tallettaa asiantuntijanrekisteriin:

16 §

Palvelussuhteen päättäminen ja siirtäminen kotimaan tehtävään

Sen lisäksi, mitä valtion virkamieslaissa säädetään virkasuhteen päättämisestä, tässä laissa tarkoitettu palvelussuhde voidaan irtisanoa, jos tehtävä, johon henkilö on asetettu, lakkaa, Suomen kansallista osallistumista kriisinhallintaan supistetaan tai osallistuminen lopetetaan.

Palvelussuhteessa oleva voidaan siirtää ulkomaan kriisinhallintatehtävästä valtion virkamieslain mukaiseen määräaikaiseen virkasuhteeseen hänen työnantajansa päätoimipaikkaan tämän lain mukaisen palvelussuhteen loppuun asti, jos hän tähän suostuu tai jos tähän on painavia syitä. Työnantajan on pyrittävä sijoittamaan henkilö hänen ulkomaan tehtäväänsä vaativuudeltaan vastaavaan tehtävään Suomessa. Määräaikaiseen virkasuhteeseen siirretyn virka- ja työsuhdeturvaan sovelletaan 7 §:ää.

17 §

Rekisterin käyttötarkoitus ja rekisterinpitäjä

Tämän lain mukaisten tehtävien hoitamista varten on asiantuntijarekisteri. Asiantuntijarekisteriin tallennettuja tietoja voidaan käyttää henkilöiden rekrytoimiseen tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen pelastustoiminnan tehtävään, työnantajan henkilöstöhallintoon, koulutus- ja harjoitustoimintaan, operaatiotiedon ja tilannekuvan ylläpitoon sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämiseen.

Rekisterinpitäjänä on Kriisinhallintakeskus. Kansainvälisen pelastustoiminnan osalta rekisterinpitäjänä on Pelastusopisto.

18 §

Tietolähteet ja tietosisältö

Asiantuntijarekisteriin voidaan tallentaa tässä laissa tarkoitettuun kriisinhallinnan ja pelastuslain 38 §:n mukaisen kansainvälisen

- 1) nimensä, syntymäaikansa ja yhteystietonsa;
- 2) tietoja koulutuksestaan;
- 3) tietoja työkokemuksestaan;
- 4) tietoja siitä, minkälaisista tehtävistä hän on kiinnostunut; ja
- 5) oman arvion terveydentilansa riittävydestä kyseisiin tehtäviin.

Rekisterinpitäjä ei ole vastuussa rekisteriin talletettujen 1 momentissa mainittujen tietojen oikeellisuudesta. Rekisteriin ilmoitetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

Rekisterinpitäjä voi tallettaa rekisteriin tiedon henkilön osallistumisesta Pelastusopiston järjestämään kriisinhallintakoulutukseen, tässä laissa tarkoitettuna palvelussuhteen alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä henkilön tehtävästä ja toimipaikasta palvelussuhteen aikana.

19 §

Tietojen luovuttaminen

Asiantuntijarekisterissä olevia tarpeellisia tietoja voidaan luovuttaa rekrytointitarkoituksessa, myös teknisen käyttöyhteyden avulla, ulkoasiainministeriölle, Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijalle.

20 §

Tietojen säilytysaika

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kuitenkin kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisen jälkeen.

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa

pelastustoiminnan tehtävään ehdolle asetetuista, palvelussuhteeseen nimitetyistä ja koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvista seuraavat tarpeelliset tiedot:

- 1) nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, kansalaisuus ja yhteystiedot;
- 2) koulutus;
- 3) työkokemus;
- 4) perheenjäsenen nimi, henkilötunnus tai syntymäaika; ja
- 5) tässä laissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen, koulutukseen tai harjoitukseen liittyvät tiedot.

Asiantuntijarekisteriin voidaan lisäksi tallettaa välttämättömät tiedot kansainväliseen pelastustoiminnan tehtävään nimitetyn taikka koulutukseen tai harjoitukseen osallistuvan allergioista, veriryhmästä ja rokoiteista.

Rekisteriin tallennetut tiedot voidaan tarkistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen ilmoittamastaan tietolähteestä.

19 §

Tietojen luovuttaminen

Asiantuntijarekisterissä olevia tietoja voidaan salassapitosäynnösten ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999)16 §:n 3 momentin estämättä luovuttaa rekrytointi-, koulutus- ja tutkimustarkoituksessa ulkoministeriölle, sisäministeriölle, Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai operaation toimeenpanijalle. Ennen tietojen luovuttamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

Edellä 18 §:n 2 momentissa tarkoitettu tietoja voidaan luovuttaa 1 momentin mukaisesti vain, jos se on välttämätöntä tietojen vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi. Henkilötunnusten käsittelystä säädetään erikseen.

20 §

Tietojen säilytysaika

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa, koulutuksessa tai harjoituksessa olevan tai olleen tietoja säilytetään rekisterissä kymmenen vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen, koulutuksen tai harjoituksen päättymisen jälkeen, jollei henkilö ole pyytänyt, että häntä koskevat tiedot poistetaan aikaisemmin.

sa olevan tai olleen henkilön tietoja säilytetään rekisterissä kuitenkin kahden vuoden ajan viimeisen palvelussuhteen päättymisen jälkeen.

Rekisterinpitäjällä on oikeus poistaa rekisteriin talletetut tiedot, jos niistä ei käy esille tiedot tallettaneen henkilön yhteystiedot tai tiedot ovat ilmeisen virheellisiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Tämän lain 16 §:n 2 momentin siirtymisvelvollisuutta sovelletaan vain sellaiseen henkilöön, jonka palvelussuhde alkaa tämän lain voimaantumisen jälkeen.

Pelastusopistossa Pelastusopistosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja siviilikriisinhallintatehtäviä koskevat vireillä olevat asiat, tehdyt sopimukset ja sitoumukset samoin kuin niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain tullessa voimaan Kriisinhallintakeskukselle.

21 §

(Kumotaan)

Muu tietojen käsittely

Muilta osin tietojen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia (523/1999).

22 §

(Kumotaan)

Muiden säännösten soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettussa palvelussuhteessa olevien henkilöiden oikeudesta tapaturmakorvaukseen on voimassa, mitä valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetussa laissa (449/1990) ja ammattitautilaissa (1343/1988) säädetään.

2.

Laki**Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Pelastusopistosta annetun lain (607/2006), 3 a § ja 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin ne
 ovat laissa 472/2008, sekä
muutetaan lain 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 472/2008, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Pelastusopiston tehtävät**Pelastusopiston tehtävät*

Pelastusopiston tehtävänä on hoitaa siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 4 §:n 1 momentissa mainittuja kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointivalmiuksia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä antaa mainitun lain mukaista siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutusta. *Pelastusopisto toimii mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettuna valtiotyönantajan edustajana. Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.*

Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on hoitaa sisäministeriön ohjauksessa pelastuslain (379/2011) 38 §:ssä tarkoitetun kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen rekrytointia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä huolehtia kansainväliseen pelastustoimintaan liittyvästä valtakunnallisesta koulutuksesta ja harjoituksista. Pelastusopisto huolehtii sisäministeriön määräämän mukaisesti kansainväliseen pelastustoimintaan kuuluvan avun antamisen käytännön järjestelyistä ja toimii siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla kansainväliseen pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työnantajana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3 a §

*(Kumotaan)**Pelastusopiston yksiköt*

Pelastusopistolla on 2 §:n 2 momentin mukaisia tehtäviä varten Kriisinhallintakeskus. Pelastusopiston muista yksiköistä määrätään työjärjestyksessä. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää sisäasiainministeriö.

4 §

*(Kumotaan)**Ratkaisuvalta*

Edellä 1 momentista poiketen 2 §:n 2 momentin mukaiset asiat ratkaisee Kriisinhallintakeskuksen johtaja, siten kuin ratkaisuvallasta Pelastusopiston työjärjestyksessä tarkemmin säädetään

3.

Laki

tapaturman ja palvelussairausten korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tapaturman ja palvelussairausten korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Henkilöllinen soveltamisala

Henkilöllinen soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;

2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa olevaan;

Tätä lakia sovelletaan:

1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai *siviilihenkilöiden* osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;

2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka *siviilihenkilöiden* osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai *harjoituksissa* olevaan;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta
20 _____ .

Sisäministeriön asetus

kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista annetun asetuksen muuttamisesta

Sisäministeriön päätöksen mukaisesti
kumotaan kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöstön palvelussuhteen ehdoista annetun sisäministeriön asetuksen (35/2005) 7 ja 8 §,
muutetaan asetuksen nimike, 1 §, 2 §, 4 §, 6 §, 10 §:n 1 kohta, 11 §:n 1 ja 3 momentti, 12 §:n otsikko, 14 §:n 1 momentti, 15 §:n 1 momentti ja asetuksen liite 1,
sellaisina kuin niistä ovat, 2 §, 4 §, 10 §:n 1 kohta, 11 §:n 1 ja 3 momentti ja 14 §:n 1 momentti asetuksessa 36/2011, ja
lisätään asetukseen uusi 6 a—c §, seuraavasti:

Sisäministeriön asetus

kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilön palvelussuhteen ehdoista

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa (1287/2004) tarkoitetun kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan palkkaluokasta ja palkan maksamismenettelystä, olosuhdekorvauksesta, asunto-, koulutus- ja päivähoitokorvauksista, tehtävien hoitamisesta aiheutuneiden ylimääräisten kustannusten korvaamisesta sekä korvausten toissijaisuudesta.

2 §

Palkkaluokat

Tehtävän vaativuuteen perustuvassa palkkausjärjestelmässä palvelussuhteessa olevien kuukausipalkka on tämän asetuksen liitteen palkkaluokkien mukainen.

Työnantaja sijoittaa tehtävät palkkaluokkiin. Tehtävän vaativuuden muuttuessa olennaisesti ja muuten kuin tilapäisesti palvelussuhteen aikana tehtävä sijoitetaan tarvittaessa palkkaluokkaan uudestaan.

Työnantaja voi erityistapauksissa tehdä palvelussuhteeseen nimitettävän kanssa kirjallisen sopimuksen tehtävässä maksettavasta kuukausipalkasta.

4 §

Olosuhdekorvaus

Muilla kuin sihteeristötehtävissä oleville maksetaan jokaiselta palvelussuhteen päivältä tehtävän toimialueen terveyteen, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen vaikuttavista haitallisista olosuhteista 15 euroa olosuhdekorvausta. Muilta osin olosuhdekorvauksen määrästä säädetään tämän asetuksen liitteessä.

6 §

Palkan ja olosuhdekorvauksen maksaminen

Kuukausipalkka ja olosuhdekorvaus maksetaan kultakin kalenterikuukaudelta jälkikäteen viimeistään sen viimeisenä arkipäivänä.

HE 164/2018 vp

6 a §

Asuntokorvaus

Asuntokorvauksen perusteena oleviin asumiskustannuksiin luetaan asunnon vuokra sekä asuntoon liittyvät kiinteät kulut, jotka eivät määräydy henkilön oman kulutuksen mukaan.

Lisäksi asuntokorvauksena voidaan maksaa väliaikaisesta hotelli- tai muusta asumisesta aiheutuvat välttämättömät asumiskustannukset silloin, kun asuntokorvaukseen oikeuttava asunto ei ole henkilön käytettävissä.

Asuntokorvauksen enimmäismääriin sovelletaan niitä ulkomaanedustuksen korvauksista annetun ulkoasiainministeriön asetuksen (1048/2010) liitteen 9 mukaisia vuokratottoja, joita sovelletaan sellaisiin virkamiehiin, jotka eivät ole velvoitettuja kotiedustukseen.

Asuntokorvauksen omavastuuosuus määräytyy sen mukaan, mitä mainitussa liitteessä asetetaan vuokratoksi sellaiselle Brysselissä asuvalle 1-2 hengen kotitaloudelle, jolla ei ole kotiedustusvelvollisuutta.

6 b §

Koulutuskorvaus

Koulutuskorvauksena maksetaan kouluruokailun kulut, jos ne eivät sisälly lukukausimaksuun, kuitenkin enintään 1 050 euroa lukuvuodelta. Jos lapsi ei osallistu kouluruokailuun, maksetaan ruokailukustannusten tukena 525 euroa lukuvuodelta. Jos korvauksella katetaan vain osa lukuvuotta, sen suuruus on vastaava osa koko lukuvuoden korvauksesta.

Lukiokoulutuksesta tai ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta aiheutuvat kustannukset maksetaan, jos lapsi ei ole suorittanut suomalaisen koulujärjestelmän mukaista lukion tai ammatillisen oppilaitoksen oppimäärää. Palvelussuhteeseen otetun henkilön omavastuuosuus on kuitenkin 370 euroa vuodessa, jos oppikirjat sisältyvät oppilaitoksen lukukausimaksuun.

6 c §

Päivähoitokorvaus

Kolme vuotta täyttäneen lapsen päivähoitokorvauksen omavastuuosuus on 3 100 euroa vuodessa ja omavastuuosuuden ylittävä enimmäismäärä 7 400 euroa vuodessa hoidon aloittamisesta lukien.

Alle kolmevuotiaan lapsen päivähoitokorvauksen omavastuuosuus on 1 550 euroa vuodessa ja omavastuuosuuden ylittävä enimmäismäärä 3 700 euroa vuodessa hoidon aloittamisesta lukien. Korvausta ei kuitenkaan makseta alle kolmevuotiaan lapsen päivähoidosta, jos palvelussuhteeseen otetulla henkilöllä tai puolisolalla on oikeus saada kyseisen lapsen osalta lasten kotihoidon tukea.

Lapsen muuttaessa pois sihteeristön sijaintipaikalta tai siirtyessä koulutuskorvauksen piiriin, omavastuuosuus ja korvauksen enimmäismäärä kyseiseltä jaksolta lasketaan suhteellisesti vastaavalta osalta vuosittaisesta määrästä.

9 §

Matkakustannukset

10 §

Matkakustannusten korvaus ennen palvelussuhteeseen ottamista

Palvelussuhteessa olevalle korvataan ennen palvelussuhteen alkamista matkakustannukset kulloinkin voimassa olevan matkakustannusten korvaamista koskevan valtion virkaehtosopimuksen mukaisesti:

1) siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitettun tahon järjestämään haastattelutilaisuuteen;

HE 164/2018 vp

11 §

Matkakustannusten korvaus palvelussuhteen aikana

Palvelussuhteessa olevan matka koti- tai työpaikkakunnalta siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon määräämälle toimialueelle palvelussuhteen alkaessa sekä matka toimialueelta koti- tai työpaikkakunnalle palvelussuhteen päättyessä korvataan edellä 10 §:ssä säädetyllä tavalla tai järjestetään työnantajan toimesta ja kustannuksella.

Palvelussuhteessa olevalle korvataan jokaista alkavaa kuuden kuukauden palvelussuhteen jaksoa kohden yksi edestakainen lentomatka palvelusmaasta hänen kotimaahansa valtiolle edullisinta lentoreittiä käyttäen. Palvelussuhteessa olevalle korvataan samoin edellytyksin kotimaan matkan sijasta edestakainen lentomatka palvelusmaasta Suomeen.

12 §

Matkakustannusten korvaus palvelussuhteen päättymisen jälkeen

14 §

Korvausten toissijaisuus

Siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon maksaessa takautuvasti palvelussuhteessa olevalle erityisten kustannusten ja elantokustannusten lisäyksen kattamiseksi päivärahan tai muun korvauksen, peritään häneltä tämän asetuksen liitteen mukaisesti maksetun maa- ja operaatiokohtaisen olosuhdekorvauksen kustannuksia vastaava määrä takaisin.

15 §

Varusteet

Palvelussuhteen aikana siviilihenkilöiden osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun tahon edellyttämä tai työnantajan määräämä vaatetus ja henkilökohtainen varustus annetaan henkilön käyttöön vastikkeetta tai niiden hankinta korvataan esitettyjen asianmukaisten kuittien perusteella, työnantajan erillisen päätöksen mukaisesti.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Jos tämän asetuksen mukaiset olosuhdekorvaukset ovat asetuksen voimaantullessa voimassa olevien säännösten mukaisia olosuhdekorvauksia pienemmät, maksetaan asetuksen voimaantullessa olevien säännösten mukaista olosuhdekorvausta nimittämiskirjan mukaisen palvelussuhteen ajan loppuun asti.

Kriisinhallintaan osallistuvan siviilihenkilöiden palkkaluokat

Palkkaluokka	Palkka/kuukausi
10	10 926,54 euroa
9	9 834,11 euroa
8	8 859,56 euroa
7	7 981,59 euroa
6	7 179,97 euroa
5	6 488,88 euroa
5a	6 144,14 euroa
4	5 799,40 euroa
3	5 332,33 euroa
2	4 904,19 euroa
1	4 514,97 euroa

Olosuhdekorvaukset

Maa/operaatio

Olosuhdekorvaus/päivä

Kriisinhallintatehtävät maassa,
jossa on palvelussuhteeseen
nimittämisen aikana EU-operaatio

Korvaukset määräytyvät kulloinkin voimassa olevien EU:n YTPP-operaatiokorvausten mukaisesti (Guidelines for allowances for seconded staff participating in EU civilian crisis management missions dated 10 March 2009 (RELEX 215, PESC 310, CIVCOM 149, COSDP 214), muutettu vuonna 2013); Indicative level of allowances. Korvauksista tehdään samat majoitusta, muonitusta ja muita etuja koskevat vähennykset, jotka EU tekee edellä mainittuihin operaatiokorvauksiinsa. Jos EU päättää operaationsa palvelussuhteen aikana, korvausta maksetaan samansuuruisena palvelussuhteen ajan loppuun asti.

Afganistan
Kenia

194,56 euroa
132,82 euroa

Sihteeristötehtävät
Bryssel
Geneve
Riika
Strasbourg ja Wien
Varsova ja Vilna

138,15 euroa
169,82 euroa
129,10 euroa
133,63 euroa
120,05 euroa

EU CRT / SSR

Jos tehtävä on maassa, joka kuuluu EU:n YTPP-operaatiokorvausten soveltamisalaan, olosuhdekorvaus määräytyy näiden korvausten mukaisesti. Korvauksista tehdään samat majoitusta, muonitusta ja muita etuja koskevat vähennykset, jotka EU tekee

HE 164/2018 vp

edellä mainittuihin operaatio-
korvauksiinsa.

Muussa tapauksessa korvaus on 135
euroa. Olosuhdekorvausta voidaan
korottaa, jos palvelusolosuhteet sitä
edellyttävät.

Pelastusalan henkilöstö pelastuslain (379/2011) 38 §:n
mukaisissa tehtävissä

135,00 euroa